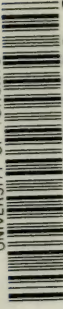

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01796629 2

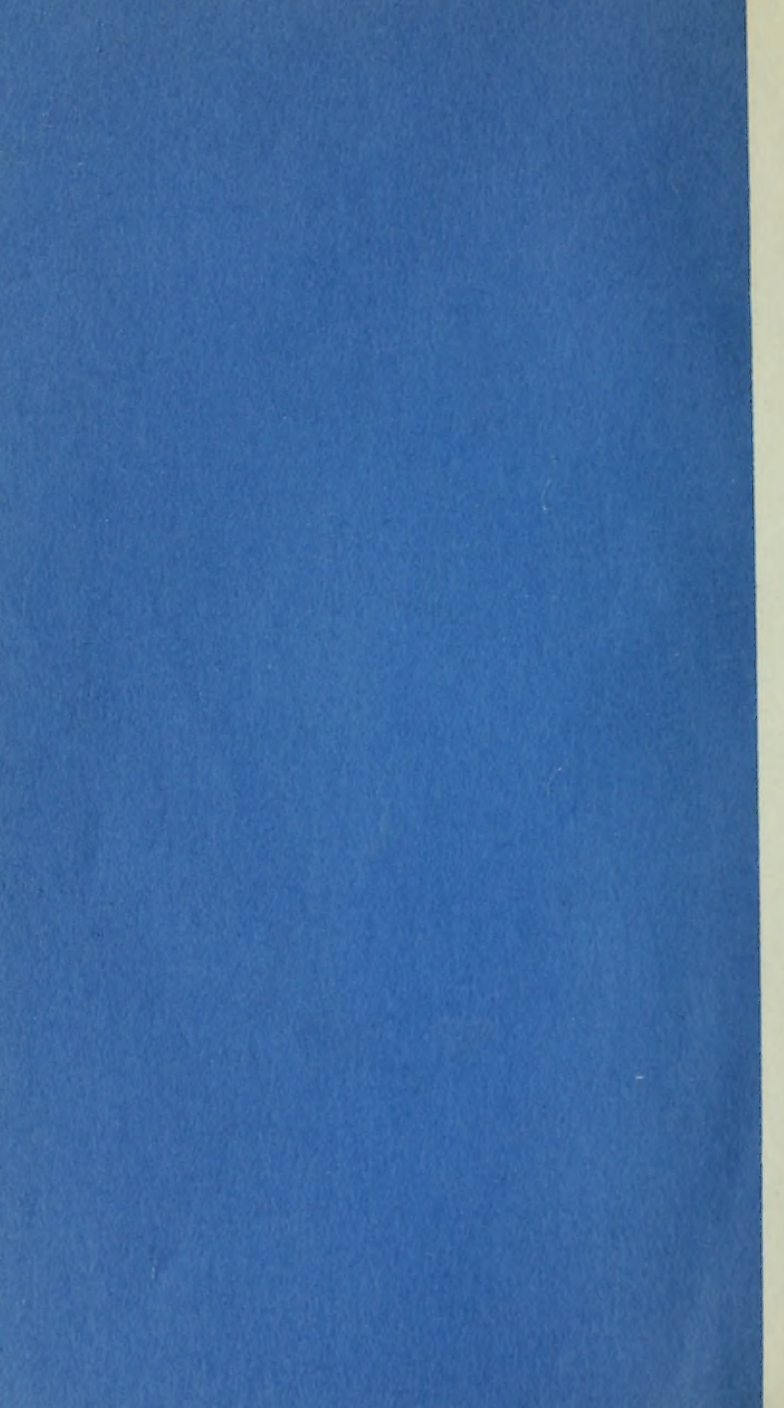
DL
291
03S5
1841
Bd.1
hefte
1

Presented to
The Library
of the
University of Toronto
by

Estate of the late Dr. W.H.Lohse

Harvard Jul 1948

Bidrag

iii

O d e n s e B n e s

ældre

H i s t o r i e

i

chronologisk Orden

indsamlede

af

Bedel Simonfen.

Sørste Hefte,

som gaaer til Anno 1300.

Odense 1811.

Trokt i det Hømpelste Officin.

680736
2.7.58

DL
291
0385
1841
bd. 1
hefte 1

Forord til Læseren.

Swad jeg har sagt om mine Samlinger til Borgenæs Historie, gjelder ligeledes med Hensyn til disse Samlinger om Odense By. Mit Helbred tillader mig ikke mere at fuldende dem; og — naar blive overhovedet Samlinger fuldendte? Jeg udgiver dem derfor af Frygt for, at de efter min Død skulle adspredes og ødelægges eller falde i urette Hænder, og derhos i det Haab, at de muligviis i Fremtiden ved en tilstundende Odense Beskrivelse kunne være af en eller anden Nytte og selv nu for enkelte Læsere have et eller andet Slags Interesse. Det er overhovedet ved slike Arbejder nødvendigt, at Een ligesom bryder Isen for de Andre; thi er hans Arbejde end

nok saa middelmaadigt, ville dog Andre derved foranlediges til at gjøre det bedre og — ifølge det gamle Ordsprog: *facile est inventis addere*, — ogsaa lettelig kunne gjøre det; og det saa meget lettere, som man i Almindelighed langt snarere opdager Feilene i Andres Arbejder end i sine egne. Desuagtet erkjender jeg ret vel, at disse mine Samlinger (endogsaa Sprogform og Indledning fraregnede, paa hvilke man vel neppe ved en Materialsamling vil kunne gjøre synderlig Sordring) ingenjunde ere, eller ifølge min isolerede Stilling kunne være, uden maastee endogsaa væsentlige Mangler og Feil, dem ikke alene Enhver, hvem Archiver og Bibliotheker staae aabne, men selv enhver Beboer paa Stedet selv og især enhver af Byens Embedsmænd i sin Kreds vilde have saare let ved at rette og supplere; men det er jo noksom bekjendt, at jeg for flere Aar siden saavel privat, som offentlig har opfordret enhver dens Hjælp, der baade kunde og vilde hjælpe, eller, rettere sagt, tilbød dem min Hjælp til med liden Møie (enhver i sin Kreds) at udrette noget stort og godt for Landets Historie; og jeg trøster mig altsaa nu ved alle mine Samlingers mulige Mangler og Feil med den Overbeviisning: *non omnia*

possumus soli 3: vi kunne ikke ene og uden Andres Bistand udrette alting selv. Imidlertid vil jeg heller ikke ved denne Leilighed undlade at opfordre saavel enhver Dyrker af Sædrelandets Historie, som enhver Byens Embedsmand eller Borger, der maatte have Lyst eller Interesse derfor, til at vise mig eller Sagen selv den Velvillie at tilmelde mig (eller allensfals Publicum) hvad de muligviis til mine Samlingers Berigtigelse eller Sørøgelse maatte have Kundskab om; da det jo dog var muligt, at jeg kunde leve saa længe, at jeg kunde aflægge i det mindste disse mine Mangler og Seil ved f. Ex. i et Supplementbind at rette det Urigtige og supplere det Manglende. Ligesom jeg derfor i dette Haab og i dette Viemeed har uddeelt Exemplarer af min Borghistorie til Landets Herregaarde 2c., saaledes skal jeg ogsaa besørge et Antal Exemplarer af denne min Odense Historie blandt Byens Embedsmænd og Borgere uddeelte. Thi det har aldrig været min Hensigt, saavel ved det først, som ved det sidstnævnte af disse mine Arbeider, at disse Samlinger skulde gjælde for mere end en usfuldstændig Haandbog og et Slags usfuldkommen Veiledning til videre Sørskning og Undersøgelse paa egen Haand

og for eget Vedkommende; i det man nemlig her fandt samlet og chronologisk ordnet en stor Deel af hvad som findes i trykte Bøger, samt et og andet af hvad der findes i Haandskrifter og Documenter, og saaledes lettere kunde ledes paa Spor til en mere udstrakt Forskning i sin egen Kreds og ved sin egen Slid saavel med Hensyn til Archivdocumenter, som til de locale Forhold og de paa Stedet selv vedligeholdte saavel skriftlige, som mundtlige Efterretninger, paa hvis Værdi man neppe i den Grad vilde være opmærksom, naar man ikke alt forud ved en sliq ufuldstændig Haandbog i det mindste havde faaet et Slags overfladisk Begreb om det Hele og hvad der manglede til sammes Berigtigelse og Suldstændiggjørelse. Dog, selv om endogsaar det gaar, jeg i denne Anledning nærer, skulde glippe, vil jeg med Rolighed kunne nedlægge min Pen i den trøsterige Overbeviisning, at jeg har gjort, hvad jeg som Enkeltmand kunde, og det er jo en gammel Regel: *ultra posse nemo obligatur*. Serresten har jeg blot den ene Bemærkning at tilføie, at disse mine Samlinger ogsaa i den Henseende fortjene Navn af antiquariske, at de for største Delen hidrøre fra mit Ophold i Odense 1811, og

naar jeg derfor i samme taler om den nuværende Tid, da menes som oftest 1811 eller den Tid, da jeg indsamlede min Localkundskab om Byen: en Bemærkning, jeg har fundet nødvendig at gjøre, for at disse mine Udtryk ikke skulle forårsage Misforstaaelse eller Scervirring. Endelig maa jeg endnu (foruden de mange Andre, hvis venkfabelige Meddelelser jeg fra tidligere Dage, nemlig fra mit Ophold i Byen 1811, bevaree i et taknemmeligt Hjerte) aflægge min offentlige Taksigelse til Copisten i Geheimearchivet, Hr. Cand. Knudsen, hvis Godhed jeg for en Deel Aar siden har Meddelelsen af det i dette Skrift saa ofte benyttede *Diplomatarium ecclesiae Othoniensis* at takke; samt til Hr. Dr. Paludan-Müller i Odense, uden hvis Velvillie med Hensyn til Correctur og andet mere til Udgivelsen henhørende nærværende Skrift vel neppe vilde have kunnet fremgaae for Lyset.

Elvedgaard, den 2 Juli 1811.

Vedel Simonsen.

Om Byens Velde og Navnets Oprindelse ere tvende meget ulige Meninger. Nogle — særdeles tydske Skribenter — ulede begge Dele fra Keiser Otto den Store, som i det 10de Aarhundrede (nemlig efter Suhm 972-73) ved et Indfald i Danmark tvang Harald Blaatand til at antage Daab og Kristendom; efter hvilken Seier han skal have stiftet Staden og i dens Navn sin Ihukommelse (Cranzii Saxon. L. 3 c. 25. Chron. Brunsvicens. p. 66. Hübners Geograph. B. 2 Pag. 21-22 ic.); eller — som ogsaa Andre paastaae — Kong Harald selv skal have gjort det til Keiser Ottos Erindring (Bring Mon. Scanens. I. p. 133. No. 1. D. S. 3 Pag. 235.) Men endstjønt denne Keiser skal have navngivet Ottesund mellem Harsyssel og Thy, hvorhen han var trængt ind med sin Armee og hvor han skal have kastet sit Spyd i Limfjorden, fordi han nu, af Mangel paa Skibe, ikke kunde trænge videre frem (D. S. 3. Pag. 109. 4 Pag. 492.); ligesom ogsaa en De sammesteds efter ham skal have faaet Navn af Ottonia, hvilken senere efter Dronning Thyra kaldtes Thyholm (gl. Saml. 2, 2, 114): er det dog paa den

anden Side af alle Beretninger klart, at han aldrig satte sin Fod over Beltet eller havde det mindste med Jyen eller Odense at gjøre (jfr. Pontan. *Rer. Dan. hist.* p. 271. Holbergs *D. S.* 1 Pag. 83 ic.), endstjondt det vel kunde synes rimeligt (forudsat at Beretningen iøvrigt er sand), at det ingenlunde var et Oddefund ved Limfjorden, men snarere et Oddefund ved Jyen, der gjorde Standsning i hans Marsch; thi ikke at tale om, at Oddefund ved Limfjorden allerede nævnes længe før Keiser Ottos Tid (nemlig Aar 371. Snorro 1 Pag. 33. *D. S.* 1 Pag. 178. jfr. 3 Pag. 109) og altsaa umuligt efter ham kan have Navn; ligesom man heller ikke kan vide, hvad han vilde ved Limfjorden og allerhelst ved Limfjordens vestligste Egne¹⁾; saa var det jo desuden høist usandsynligt, at han i 7 Dage (som det hedder *D. S.* 3 Pag. 109.) med sin hele Armee skulde kunne trænge frem fra Slesvig til Oddefund i Limfjorden. Langt rimeligere maatte det altsaa have været til det saa meget nærmere beliggende Oddefund ved Jyen; thi netop paa den syenske Vestkyst²⁾ finde vi et Næs eller en Odde, som endnu kaldes Tonnes Odde (maaskee

1) Da han paa denne Bei ikke engang kom til Wendsvøsel, som Adam af Bremen antyder, men til Thye; paa hvilke Distrikter han dog selv gjør saa væsentlig en Forskjel, at han kalder dem særskilte Der. cfr. *Nyperups Skult. Hist.* Pag. 76.

2) Og derhos i Wendsherred, der ved sin Naavelighed saa let med Wendsvøsel kunde forverles; saa meget mere som de tillige have det tilfældes med hinanden, at de begge ved et Sund blive adskilte fra Jylland.

oprindeligt Ottonis Odde), og at Sundet ved samme i gamle Dage virkelig er kaldet Oddefund, see vi deraf, at den derpaa liggende Jonsø (o: Fyens-Næs) Kirke, der, vel at mærke, tillige foregives at være den ældste Kirke i Landet (Atl. 6 Pag. 646), i gamle Dage (s. Ex. i et Afsladsbrev af 1478 i Pont. Annual. 2 Pag. 673) kaldtes Oddefunds Kirke.¹⁾ Dette passer ogsaa bedst til Theodorich de Niems Ord, naar han siger, at Keiser Otto den Store, da han begav sig personlig til Danmark, stiftede der en efter ham opkaldet Kirke, Ecclesia ottoniensis in Nissia (o: paa Fyens-Næs), og at Sundet der den Dag i Dag efter ham bærer Navn af fretum Oltensehe o: Mare Ottonis eller Ottesund (jfr. Petersens D. S. 2, 1, 97). Hvortil endnu kommer, at netop her fra dette Sted var i gamle Dage det rette Færgested eller den sædvanlige Overfart til Sydjylland, nemlig det saa kaldte Jonsøre (Atl. 3 Pag. 495 formodentlig over det saa kaldte Oddefund eller Jons—odde—sund) til Stenderup Hage i Jylland; paa hvilket sidste Sted jeg

¹⁾ Og naar derfor Adam af Bremen (sfr. D. S. 4 Pag. 492) siger, at Keiser Ottos Bei gif lige til det Nderste af Havet Bindele, hvilket endnu til denne Dag kaldtes Oddefund; da maae han paa dette Sted, om ikke mene, saa dog med det virkelige Vendsyssel forverle vort syentke Vendsherred, da Forskjellen mellem hiints og dettes gamle Navn er saa ubetydelig; hiint nemlig Bandle og dette Bændeslet (S. R. D. 7, 523) Vendelhuus (D. S. X. Pag. 127) og Vendelsherred (S. R. D. 1 Pag. 289), ligesom endnu det ene bærer Navn af Vendsyssel og det andet af Vendsherred.

altsaa formoder, at Otto den Store er standset. Vel gav nu bemeldte Keiser Otto den Stores Søn, Keiser Otto den 3die, Aar 987 et Frihedsbrev for Biskopperne i Odense, ligesom han ogsaa alt forud havde privilegeret Bisperne i Slesvig, Ribe og Aarhus, for derved at antage sig den nye i Norden plantede Kirke, og kalder ved denne Leilighed Byen Ottonesvig; men at desuagtet hverken han eller hans Farsfader have havt Deel i Byens Stiftelse, er af troværdige islandske Aarbøger klart, som tillægge Nævet Odense en henvend 1000 Aars hoiere Ælde (Atl. 3 Pag. 426=27.) Snorre Sturleson siger saaledes blandt andre i Ynglingasaga c. 5, at da (den af Suhm saa kaldte sidste) Odin forlod Saren og drog mod Norden, udvalgte han sig ved Havet en Bolig (Bólstaðr) paa Den Odins-ey i Fyen; hvoraf altsaa skjønes, at det var en De i Fyen og ingen Stad, langt mindre det heele Land (som P. J. Resen formoder), der fordum kaldtes saaledes; ligesom ogsaa samme har vedligeholdt sin oprindelige Benævnelse saavel i Byens som i Odense Amts og Odense Herreds nærværende Navn, skjøndt Benævnelsen af De i Grunden ikke mere kan tilkomme samme. Men at desuagtet den Deel af Landet, der nærmest omgav Byen, den Tid med Rette kunde kaldes saaledes, skjønes endnu af Egnens nærværende Bestaaffenhed; thi paa Byens søndre Side løber den store tilforn seilbare og i Rnytlingasaga saakaldte Nalveaa¹⁾;

1) Det er forresten med Hensyn til denne Na heel mærkeligt, at i det mindste den Deel af samme, der laa nord for Byen, i det 15de Aarhundrede synes at have baa-

og paa den vestre, nordre og østre Side den saakaldte Byens Bæk, der begynder fra Noes Kilde og har sit Udlob i Piente Dam, og som vel nu er ubetydelig, men den Tid maastee kan have været en betydelig Strøm (Atl. 3, Pag. 428-29). Eller med andre og tydeligere Ord: paa Byens søndre Side løber ikke blot den store Aa, som tilforn var bredere og større end nu, hvilket den flade og brede Engbund paa begge dens Sider noksom udbiiser; men paa den vestre Side, hvor nu den saakaldte Heede er, var tilforn næsten Band overalt, hvilket de mange sive og sumpige Steder bevise, som endnu strække sig fra den saakaldte Noes Kilde eller Dam tværs over Heeden til Dalum Mark, og som tilforn have forbundet samme med Aaen og haft sit Udlob i samme ved Heedehuset, hvor endnu en Deel af Bækken udløber; men da bemeldte Kilde blev inddiget og indpælet, og Bandet fra den igjennem Nender blev indledet til Byen, forhandlede denne Strækning til Engbund og fastere Land. Paa Byens nordre og østre Side løber derimod endnu den saakaldte Byens Bæk, som ogsaa har sit Udspring fra bemeldte Kilde og omkringliggende Sumpe,¹⁾ hvor=

ret Navn af Ellemoseaa (Det literære Selskabs Aft-
stykker Pag. 26. 73.)

- 1) Det Sande af disse forskellige Beretninger turde være, at de mange sive og sumpige Steder omkring Noesdam og paa Heden, hvilke endnu foreges ved en tillobende Bæk fra Sanderum Banker, har et dobbelt Udlob; det første nemlig mod Østen, hvilket ved Heedehuset omtrent lige over for Assistentens Kirkegaarden falder i Aaen, og det andet mod Nord, som danner den saakaldte Byens Bæk og omgiver Byens vestlige, nordlige og østlige Side.

fra den løber i Nordost mellem Vindegade og Vestergade, derpaa mod Osten mellem Graabrødre og S. Hans til Nørregade og der igjennem den gamle Duf Bagger's Gaard (nuværende Amtstue), hvorved den afstærer S. Hans Sogn, som ogsaa er meget yngre end det Øvrige af Byen og tilforn var en sand Sump; løber derfra bag om Sortebrødre Torv til Pientedam og overstærer atter her Byen for at falde i den store Aa; men ogsaa dette Bæklob er blevet betydelig formindsket ved det at Vandet fra Nøes Kilde til Byen blev afledet (Dd. Adresf. Cont. Estr. 1772 No. 45). Desuden kan den saakaldte Odins De vel ogsaa have været større af Omfang og ikke til Pladsen, hvor Byen nu staaer, alene have været indskrænket; Stigesfjord, der stod i Forbindelse med Næsbyhoveds Sø, Somojen og andre Enge, som den Tid vare Strand¹⁾ og ligeledes satte Heeden ud imod Bollbro til under Vand, kunde saaledes paa den ene Side²⁾, og den store Sø, som i Folge Traditionen tilforn var der, hvor Piente Dam og Sortebrødreløkke nu ere, kunde paa den anden, ligesom den store Aa paa den tre-

1) Thi i Somojen fandtes for 50 Aar siden et Skibsanker af Steen med en Dolk, til Berviis paa, at den i fordums Dage havde været seilbar Strand. (Borg Ruin. 1 Pag. 13.)

2) Og det saa meget mere som man ogsaa paastaar, at St. Hans Sogn i gamle Dage stod under Vand, og at det af Byens Torve, som nu steds kaldes Klakbaugen, kjendt alle ældre Documenter skrive Klakbavn, og selv Pontorpidan i Atl. 3 Pag. 431 Klakbavn og 6 Pag. 575 Klakbavn, i Folge Nærnets Betydning i hine Dage maa have været en flad eller grund Havn for den Tids Klakbyggede og kun lidet dybtstikkende Farteier.

die Side have dannet en *De*¹⁾. Ikke at tale om andre Naer, Bække og Strandvige, som den Tid kunne have dannet en større Deel af Landets nordlige Egne til en *De* og nu — ligesom saa mangt et andet Sted, — kunne være udtørrede og blot i Mosser, Enge og Dale have efterladt Mindet om deres fordums Tilværelse.

Saaledes fik altsaa Egnen, og siden per *Synechdochen* eller i ængere Begreb *Byen*, Navn efter *Odin* og kaldes derfor i de ældste *Efterretninger* stedse *Odins Ey* eller *Odins De* (*Snorro l. c. Rnytlingsaga. Rolfs Saga. Torsæi Series reg. Dan. p. 103. 481. Eccard. orig. germ. § LVII p. 390*). *Wlnothus* kalder den *Dthensia*, *Adam* af *Bremen* (*ed. Mad. p. 140.*) *Odanse*, *Rnytlingsaga* snart *Odinsey* og snart *Odinsve* (*Er. Hist. 2 Pag. 689* *o*: maastee *Odins-vig* eller vel snarest, ligesom det skrives, *Odins-Be o*: hans *Helligdom* eller hans *Tempel*).²⁾ Først da Navnet af *Middelalderens Munk* blev latiniseret fik det et *T* i Stedet for det blodere *D* eller *Dh*. og kaldtes og skreves af dem saaledes *Dthonia* (*Sy. Ages. Pag. 17. Saro Pag. 219. 221*) *Ottonia*, *Ottonium*, *Dthenæ* (*Saro og Cranb*) *Dthinia*, *Ottense*, *Otthense*, *Ottensehe*, *Ottinse*, *Ottinsøe*, *Dthinessviga* ic. ei at tale om *Odyssea*, samt andre større *Jordreielser* f. *Er. Dthoniaq*, *Dctonis* eller *Dectonic*, som den ogsaa i *Middelalderens Munkopteg-*

1) *Ifr. Borg N. 1 Pag. 12-15*, hvor dette *Omne* vidtløftigere findes omhandlet.

2) *Ifr. S. R. D. 3. Pag. 363*, hvor man finder disse *Byens* ældste Navne fuldstændigt opgivne.

nelser benævnes (Er. Hist. 2 Pag. 11), ja! i Necro-
 log. Lundens. kaldes den saagar Uthenshoe (D. H.
 4 Pag. 715) og i et Dokument af 1268 Høstensjøe
 (D. H. X Pag. 996). Dog var intet af alle dens
 Navne i Middelalderen saa almindeligt, som Otho-
 nia; maaskee fordi Munkene derved vilde udrydde
 Mindet om den hedenske Afgud Odin eller Othin,
 hvis Navn den forhen, saalænge den kaldtes Othinia,
 bar, og desaarfag omdøbte den til Othonia efter de-
 res Belgjører Keiser Otto, hvem desuden mangen en
 baade da og i senere Tider (s. Er. Resen) maaskee
 virkelig i sin Bunkundighed kan have anseet for
 Byens egentlige Stifter. Men uagtet denne Navne-
 fordreielse nu lettelig fra Munkene, som den Tid i
 Alt angave Tonen, overgik i det danske Middelal-
 ders-Sprog, fortrængtes den dog senere igjen af det
 rette oprindelige Navn og kaldes og skrives nu Odense;
 et Navn, der ved en Forkortelse i Almuens Mund
 lyder som Døns eller Døense, ligesom Odinsdag end-
 nu paa samme Maade forkortes til Dnsdag.

Uagtet nu vel saaledes de Fleste ere enige i at derivere
 Byens Navn af Afguden Odins, saa har man dog ikkun
 sjelden været enig om, hvilken af vore nordiske Odi-
 ner (eller med andre Ord: hvilken af den Odinske
 Religions Hovedrepræsentanter) der kan have givet
 Anledning til Stedets Bebyggelse eller i det mindste
 givet Egnen Navn. Nogle have saaledes med Snorro
 i ham troet at gjenkjende vor sidste virkelige Odin;
 andre derimod vor Mit-odin (Er. H. 2 Pag. 315)
 og atter andre den saa kaldte saviske Othin (ibid. 1
 Pag. 237. jfr. Pag. 507). Særo siger saaledes

(Pag. 13) udtrykkelig, at det var Mit-othin eller den Person, der i den virkelige Odins Fraværelse falskelig havde tilføjet sig hans Navn og hans Værdighed, der nu ved den virkelige Odins Tilbagekomst flygtede til Fyen for at skjule sig, men blev der i et Folkeopløb myrdet, og at der siden udbredede sig saa svær en Stank fra hans Gravhøi, at derover opstod en Pest i Fyen, hvis Indvaanere derfor grebe til det Middel at grave ham ud af Høien igjen, hugge Hovedet af ham og slaae en spids Pæl igjennem Brystet¹⁾, og dermed var saaledes ogsaa Pesten til Ende. En Tildragelse, Suhms D. H. 1 Pag. 155 imidlertid henfører til Hagleik eller Angul, Dan Mikillatis Svoger, som han lader leve 330 Aar efter Christi Fødsel. Riimkroniken siger derimod, at det var den Othin, som dræbte den sjællandske Kong Balder (altsaa Hother?), siden selv blev Konge, men dræbtes i Fyen og blev der begravet. En anden dansk Kronike siger blot, at Kong Othæn, som den lader regjere efter Friedleif (altsaa Odin, Friedleifs Son eller den sidste virkelige Odin?) døde hastig i Odense og blev der begravet (Cr. H. 2 Pag. 323); hvorimod Annales Oddenses lade den virkelige Odin, som den imidlertid lader komme til Regjeringen 494 før Christi Fødsel og regjere i 8 Aar, ihjelslaaes og begravet i Odense (ibid. Pag. 869=70). Saa meget synes under alle Tilfælde vist, at i det mindste en af disse Odiner er bleven begravet i en Høi lige over for vor

1) En Procedure, man ligesledes, og det endnu 1252, skal have anvendt mod Kong Abels Liig i en Mose ved Gotorp. D. H. X. Pag. 211-12.

Frue Kirke i Odense, men paa hiin Side Naen; hvorfor ogsaa den gamle Niimkrønike lader ham sige:

Jeg lagdes i en Hoi der hos en Na,
som Othens Stad han monne nu staae;

og Er. Lætus i sine Rer. dan. libr. p. 142 siger fremdeles:

— — — tum dives Othonia regem
cæspitibus texit, memorandam ubi Virginis ædem
Christiparæ rapidum propter spectaveris amnem;
saa at der næsten ingen Tvivl er om, at den Banke
i Skriverløkken (mellem Bispeløkken og Munkemose),
som senere af det derpaa opbygte Vor Frue Kloster
kaldtes Nonnebjerg eller Nonnebanke, ¹⁾ jo derved
maa forståaes; hvilket ogsaa v. Haven i sine Alder-
doms Levninger fra Tyen, i Følge det almindelige
Sagn, udtryffeligt bekræfter. Maaskee kunde imidler-
tid den hele Forvirring, disse forskjellige Efterretnin-
ger om Odins Forhold til Odense Bye foraarsage,
paa den simpleste og letteste Maade lade sig opløse,
naar vi antage, at den saa kaldte sidste og virkelige
Odin omtrent 50 Aar f. Christus kom herind fra Saren
og op slog sin Bopæl paa den saakaldte Odins De i
Tyen, opreiste der sit Tempel eller Offerhuus ²⁾ og

1) Jeg bruger som oftest i det følgende den første Benæv-
nelse og har min Hjemmel saavel i et Doc. af 1352, hvor
det kaldes Nonneberg (S. R. D. 1 Pag. 308), som i det
bekjendte Vers:

Mellem Nonnebjergets Hoi

dreves lette Vold for droie

Slag; — og forte Sorg med den ic.

2) Ligesom maaskee hans Drotter i sammes nærmeste Om-

foranledigede derved en Deel af Landets Indvaanere til at opføre deres Stolpebode og Træhuse i Nærheden af samme, hvorved saaledes Grundvolden lagdes til den senere Flække eller By, som blev opkaldt efter den i sammes Tempel dyrkede Guddom; en Gudsdyrkelse, der naturlighviis maa antages for at have vedværet, endstjondt Odin selv (efter ved Gefions Hjelp at have bemestret sig Sjælland) drog fra Fyen til Sverrig og op slog sit Sæde i Sigtun, hvor han ogsaa døde og blev begravet. Hvad derimod den Odin er angaaende, der paa Nonnebjerg ved Odense blev begravet, da kan dette ingenlunde have været hiin foromtalte eller virkelige Odin, men maa enten efter Særo have været en Mitothin o: en Bedrager, der i Odins Fraværelse tiltog sig hans Værdighed, eller ogsaa — da den egentlige Mitothin eller Oller, som det synes, ikke i Fyen, men i Sverrig blev ihjelslagen og der paa Ullersaker begravet (D. S. 1 Pag. 22. 54) — maaskee snarere efter Suhm den nyere sarsiste Odin (altsaa Hagleik eller Angul), der flere Aarhundreder efter den virkelige Odins Død, nemlig 330 efter Christi F., udgav sig for den ældre og altsaa igjen oplevede Odin. Der ligger virkelig ogsaa i den Maade, hvorpaa han i Følge Særo blev begravet (nemlig heel og holden, uden forud at være brændt), et Beviis for, at han ikke kan have været den gamle eller af Suhm saakaldte sidste Odin, som Snorro egentlig tilskriver Byens første og egent-

egn, s. Er. Thor paa Thorstunde i Næsbyhoved See, Freir i Fraugde, Balder i Veldringe, o. s. fr., jfr. Petersens D. S. 1, 1 Pag. 99.

lige Oprindelse; thi netop denne Odin var det jo, der indførte den saakaldte Brunna Old eller den Skif at brænde de Døde; medens derimod den saakaldte farsiste Odin eller hans Svoger Dan netop afskaffede samme (D. S. 1 Pag. 111), saa at den hele Fortælling om den fra hans Gravhøi udbredte Pest maaskee endogsaa kan ansees for en Folge af Folkets Uffæls- hed for denne nye Begravelsemaade, hvorved man overlod Legemet til Stank, Dørm og Forraadnelse, i Stedet for, at man før lod Glden fortære det Forgjængelige og Urene. Men fordi der saaledes omtrent ligge 400 Aar mellem den Odin, der først op slog sin Bolig eller reiste sit Tempel i Odense, og den, der ved Odense Na blev begravet, derfor kan begge Dele gjerne være steete paa en og samme Plads, nemlig paa Nonnebjerg; thi man havde jo som oftest i den hedenste Tid ¹⁾ sin Begravelse i eller omkring ved Landets Altere og Offerhøie, — de Fornemste nærmest og de Ringeste fjærnest fra samme; ²⁾ — og om man endstjoudt i dette Tilfælde ikke tør troe, at den sidst omtalte Odin, — der maaskee endogsaa snarest, som en Forræder mod den virkelige Odin, blev ofret paa den fortørnede Guddoms Alter, — just ved

1) Naar man ikke selv havde sin særskilte Familiegrav, der dog, selv i dette Tilfælde, med et Alter var forvnet, og altsaa i det Hele taget kunde lignes ved de adelige Slægters Huus- eller Familie-Capeller i den senere Middelalder.

2) Omtrent som i de christne Tider, hvor de Fornemste begroves foran Alteret i Choret, de Ringere i Kirkens Skib eller Sidegange og de Ringeste paa Kirkegaarden.

denne sin voldsomme Jordefsærd turde gjøre Regning paa nogen udmærket Begravelse af dem, der forfulgte og dræbte ham, og altsaa heller ikke tør antage, hvad Traditionen har foregivet, at nemlig Nonnebjerg fra Begyndelsen af skulde have været en Kreds af Høie, med den største, der gjemte Odins Aske, i Midten, medens hans Kæmper hvilede i en Krands omkring ham i Bankens mindre Høie; saa er dog saameget vist, at dette Nonnebjerg i den hedenske Tidsalder ikke blot har tjent til Begravelsessted for een, men for flere; og dette er saaledes Aarsagen til, at de Hundderup Bymænd saa ofte ved Pløining og Gruusgravning have fundet Urner og andre hedenske Oldsager i disse mærkelige Høie; saaledes f. Ex. omtrent 1730 (ved at grave Leer til at dæmme for Aaen med ved Munkemølles Reparation) to meget store Steen og nogle Sølv-Urner, samt et Armbaand af samme Metal; ¹⁾ og atter 1775 foruden en Urne og en stor Kampesteen, der var saa sælsom gjennemskaaen af hvide, gjennemsigtige Aarer, at man troede deraf ved Slibning at kunne frembringe de deiligste Bordblade, endvidere en oval Solbring, som til en Arm, temmelig tyk, men simpelt forarbejdet,

1) Efter en Beretning i et Msfr. af Landesdommer Badens Bibliothek No. 196, 4to, som nu eies af Hr. Casserer Hansen, og som har til Titel: Udstilligt om Odense, og uden Tvivl er af Jacob Bircherod, der levede 1735; hvor det findes bagi paa et Blad mellem Pag. 238 og 239. Forudsat, at det ikke er et senere tilføjet Supplement og altsaa blot en lectio varians af den næstfølgende Beretning.

hvis tilspidsede Ender ved nogle forhoiede Knopper, som ved Sloifer, tilsammenfoiedes, og som man naturligtvis antog for Odins egen Armring (M. Cont. Eft. 1775 No. 30), skjøndt Odin vel ligesaa lidet tør tilegne sig den, ¹⁾ som de opgravne Urner, da han, som sagt, ikke blev brændt, men heel og holden begravet; og man formodentlig ved den Operation, man i Folge Sævo foretog med hans Liig, har slæbt ham ud i den tilstødende Munkemose, da det gjerne var i Moser, Sumppe og andre Ufører, hvor man nedrammede sine Gjengangere med Pæle. ²⁾ Ved Christendommens Indførsel (c. 987) tilfaldt Pladsen, — nemlig den gamle Odins Tempelhøi og den yngre Odins Gravhøi eller nuværende Nonnebanke, — uden Tvivl, som en offentlig Eiendom, Kongen, og blev, formodentlig for sin dertil beqvemme Beliggenheds Skyld og som det eneste hvitliggende Sted ved Byen, i Anledning af de norske Plyndringer fra 1043 til 1064 indrettet til et Slags Skandse eller Befæstning

1) Der maa ske endogsaa langt snarere var den hellige Ring, der steds laae paa Gudernes Alter i de hedeniske Tider, og hvorpaa man til Thinge svoer sin Eed, som ogsaa der af kaldtes Baug-eidr eller Ring-Eeden.

2) Forresten er det mærkeligt nok, at der ogsaa i Jylland findes en Gravhøi over en Kong Huglet (D. H. 1 Pag. 155); men Navnet var jo ikke ualmindeligt i Norden, thi der levede endogsaa paa samme Tid en Kong Huglet i Sverrig (D. H. 1 Pag. 167), og man behøver altsaa ikke med Subm at antage, at Jyderne skulde have opreist en Gravhøi over den samme Odin, som Fyenboerne nedrammede med Pæle i deres Moser.

for at beskytte Alalobet mod Sorøeres Opseiling i samme; og saaledes blev da formodentlig ogsaa den ydre Krands af Høie (forudsat at en saadan nogen-
 finde har existeret) i denne Anledning forenet til en
 ordentlig sammenhængende Skandsejvold og den dybe
 Grav uden om samme, som endnu 1811 saa tydelig
 var at see, den Tid anlagt; ligesom formodentlig paa
 den midterste Høi selv opbyggt et Slags Castell eller
 Borgfæstning, der maaskee fra den Tid af tjente vore
 Konger ved deres Gjennemreise til Residents; og
 derfra hidrører det saaledes formodentlig ogsaa, at
 Knud den Helliges Kongsgaard i Odense 1086 ikke
 synes at have ligget paa den nordre, men paa den
 søndre Side af Naen, og at Svend Grathe, — der
 maaskee end mere i Anledning af Bøndernes gjen-
 tagne Plyndringer kan have befæstet Stedet (Md.
 Cont. Eft. l. c.) — 1154 kalder sin Kongsgaard her
 paa Eggen en regia apud Othenas, eftersom samme
 vel laa ved, men egentlig ikke i Byen. Thi at her
 paa Stedet virkelig i gamle Dage har været en Borg
 eller Befæstning, mener jeg, foruden af Stedets for-
 dums derpaa hentydende Udseende, endvidere deraf at
 være indlysende, at da man senere hen (dog i ethvert
 Tilfælde før 1180) her paa Banken anlagde et Bor-
 grue Nonnekloster, kaldtes Stedet selv allerede Bur-
 gum Othoniæ (S. R. D. 1 p. 283, 7 p. 221) og
 Nonnerne, som en Følge deraf, fra Begyndelsen af
 stedse Noniales de Burgo : Borgnonner eller Non-
 nerne fra Borgen (see i det følgende under 1175,
 1180, 1183, 1193), saa at man altsaa deraf kan
 slutte, at Stedet selv, allerede før denne sin Nonne-

periode, maa have baaret Navn af Odins Borg, Odense Borg, Burgum Olthoniæ, Knuds Borgen, Svends Borgen eller andet deslige. Munkene havde nemlig i Almindelighed den politisk rigtige Maxime, at henlægge deres Kirker, Kapeller og Klostre paa de hedenste Afgudssteder, deels for derved at dæmpe det dermed forbundne Afgudereri, og deels for at tilvende deres Helligdomme den samme Anseelse og det samme Tillob, som Stedet i de hedenste Tider tilførn kan have haft. Kom nu dertil, at dette Sted havde været deres og Byens Skytshelgens, Kong Knud den Helliges, Residens, saa var det saa meget mindre at undres over, om de ved et Nonneklosters Anlæg søgte at hellige det Sted, der før havde været vanhelliget ved Odin, og tillige at hædre den Plads, der som deres Skytspatrons fordums Boelig maatte have væsentlig Interesse i deres Dine. Klosterbygningen afbrændte imidlertid uden Tvivl 1247 og blev vel neppe opbyggt mere, ¹⁾ eftersom Klosteret ved den Tid til Dalum blev henlagt; men Pladsen (der inden for Bolden havde et Diameter af omtrent 150 Alen, samt Bolden en Brede af omtrent 50 Alen og en dertil svarende Høide, saa at altsaa den hele af Graver indsluttede Plads omtrent havde et Diameter af 250 Alen, og altsaa neppe kunde anslaaes høiere i Areal end til en 2, høist 3 Tdr. Land) vedblev naturligtviis, uagtet Klosterets Forslytning til Dalum, ligesuldt at være dette Klosters Eiendom og var formodentlig, som saadant, snart bortforpagtet, snart bortfæstet og

1) Om Sporene til den fordums Klosterbygning skal jeg imidlertid under 1193 give nærmere Forklaring.

snart pantsat til en eller anden Lægmand; thi 1295 see vi allerede Klosteret at maatte pantsætte adskillige af sine Eiendomme (S. R. D. 1 Pag. 295, jfr. 300, 301.) 1311 overlader det ligeledes adskillige af sine Eiendomme deels paa bestemt Tid og deels paa Livstid til Private (ibid. Pag. 304), og 1352 hedder det udtrykkelig, at Prior Andreas af Dalum Kloster skjenkede til Nonnen Margrethe Sunstorp det Gods (Bona) ved Nonnebjerg, som B. Schermer havde havt, og som var pantsat til Hennikin Fredæ og Albert Grote (hvilken sidste var Borger i Odense, S. R. D. 1 Pag. 308-9), men som hun nu, tillige med mere, havde erhvervet sig (S. R. D. 1 Pag. 308. D. S. XIII. Pag. 267.); ved hvilken Erhvervelse man imidlertid blot maa forstaae en Indløsning fra Pantløberne; ligesom man af S. R. D. 1 Pag. 312 og andre flere Steder seer, at ved Priorens Donation blot forstaaes en Overladelse af Stedets Indkomster paa Livstid, da Nonnens Gods ved hendes Død naturligtvis igjen tilbagefaldt til Klosteret; saa at alt-
 saa Meningen af det Hele er, at Nonnen ved sin Indtrædelse (thi efter den Tid havde hun jo ingen Privatformue mere) var riig nok til at indløse dette pantsatte Gods og gjorde sig en Fortjeneste af, paa Klosterets Vegne, at gjøre det imod at nyde Renten deraf paa Livstid. Og saaledes vedblev formodentlig Pladsen gjennem hele den catholske Periode at være Klosterets Eiendom, indtil den ved Reformationen 1536 tillige med Klosteret hjemfaldt til Kronen; men hvorledes den, — hvad som senere var Tilfældet, — kom til at udgjøre en Deel af Hunder-

rup Byes Marker, vilde være vanskeligt at afgjøre, dersom man ikke turde troe, at det var skeet i Anledning af at Hunderup Bye, som før havde henligget til S. Knuds Sogn, 1532 fik kongelig Ordre at henlægges til Hjallesø : Dalum Kirke. Neppe har der imidlertid i al denne Tid været Bygning paa Stedet, men Pladsen er uden Tvivl bleven afbenyttet mere til Græsning end til Pløining; thi endnu 1593 stod, i Folge Byens gamle Grundtegnning, den fulde Ring af Jorstandninger eller den fulde Voldkrands, og blot i Osten og Vesten var der en Indførsel gennem samme; ja! hvad som endnu mere er mærk- værdigt, det samme synes fast endnu 1775 at have været Tilfældet, saasom den ogsaa da kaldes en rund Jordvold, som en gammeldags Fæstning, med kjendelige Spor til Graver omkring (M. Cont. Est. No. 30). Men ved Udskiftningen blev den ene af disse halvmaaneformige Volde udlagt til Grundsgrav og Beisfylding og især anvendt til at sætte en Dæmning ved Munkemølles Sluse, og saaledes var der 1811 blot den nordlige, samt den sydlige Voldkants østlige Ende, og nu blot den nordlige af disse Volde tilbage, medens den sydlige aldeles er bortført og forsvunden. Forresten har denne Plads i en lang Række af Aar, formedelst sin behagelige Udsigt, især over Aaen og Odense By, tjent til Spadseregang for sidstnævnte Byes Beboere, men især været en almindelig Boldspilplads for Skolens Disciple, ja! er i denne Anledning, som en af Skuepladserne for deres Ungdomsglæder, endogsaa bleven besungen i Minerva 1788 Pag. 404 af en af de dimitterede Disciple med følgende Ord:

Mellem Nonnebjergets Høie
 dreves lette Bold for droie
 Slag; — og forte Sorg med den.
 Tollerlund fornam vor glade
 Sang, som fjærne Dreade
 strax lærvillig tog igjen.

Nu har endelig Hr. Procurator Nasmussen (som jeg troer 1834) tilkjøbt sig denne Plads og forskjønet den ved et smukt Anlæg og en smagfuld Bygning.

Smidlertid er det, som sagt, ikke usandsynligt, at paa denne Odins fordums Grav i de ældste Tider Landets almindelige Offersted, Blothuus eller Tempel kan have været oprettet; og da slige Blot- eller Offer-Huse, maaskee deels for Gudstjenestens og det dermed forbundne Nætterthings, men især for Markedets Skyld, der ved de store Fester i Nærheden af samme afholdtes, i Almindelighed lokkede Mange til at opslaae deres Boder og Baaninger i Nærheden af samme, ¹⁾ saa kunde dette ogsaa let have givet Anledning til, at den Flække, som blev Buggen for den senere By, kunde være bleven anlagt i en Kreds omkring denne Høi og sammes Offersted eller Alter; thi at Odin virkelig med Grund, som Sagnet tilholder, kunde antages ogsaa her at have anlagt en By, er saa meget rimeligere, som netop han var den, der først lærte Nordboerne den Skik at støtte nær-

1) Se. om de forskjellige Anledninger til Kjøbstædernes
 Dyndelse Nørups Kulturhist. Pag. 113-14.

mere sammen og den Kunst at bygge Byer (Cr. S. 1 Pag. 23. 36); men Bygningerne vare naturligviis den Tid endnu kun af Træ, nemlig horizontalt paa hinanden anbragte Bjælker eller Tommerstokke, omtrent som de nuværende svenske og norske Stolpebøder eller Staburer. En sliq Byens Oprindelse synes derhos ogsaa saa meget rimeligere, som Sagnet ikke blot gaaer, at Frue Kirke skulde være den ældste af Byens Kirker (jfr. D. S. 8 Pag. 36), og Nedergade (det vil sige: det nedre eller sydligste Qvarteer) den ældste af Byens Gader og Qvarterer; men endydermere tilholder, at Byen i gamle Dage skal have ligget ligesaa meget paa den søndre, som paa den nordre Side af Aaen, og at der skulle være fundne umiskjendelige Spor til fordums Bebygning langs Aaens søndre Bredde; hvilket ikke blot har Rimelighed, naar man antager Nonnebjerg for, — som Odins Borg eller hans Afguds Tempel og Blothuss, — at have givet Anledning til Byens Anlæggelse, men endogsaa let kunde lede os til den Formening, at i den hedenske Tid havde blot den sydlige Side af Aaen, men ikke den nordlige været beboet, og at det først var de kristne Indvaanere, der lidt efter lidt trak sig over paa den nordlige Side og saaledes først anlagde Byen paa det Sted, hvor den nu er beliggende: en gradviis Forslyttelse af Byens Bygninger fra den ene til den anden Side af Aaen, der ligeledes ved Ribe (Atl. 5 Pag. 6015. D. S. 2 Pag. 51) og maaskee ved flere Byer i gamle Dage har fundet Sted.

Dog — det er ikke nok med at Traditionen har anvist Odin en Grav og et Tempel ved Odense, men

den har endogsaa vovet at fremvise den Plads, hvor hans Residens eller hans Palais i fordums Dage skal have staaet, nemlig en Gaard paa nuværende Korsgade (der desaarfag ogsaa blandt Byens Gaarde skal være No. 1 eller den, hvorfra Numereringen begynder), og at angive sammes oprindelige Architectur lige ved den, som paa Odense Byes nuværende Raadstuesegl findes udgravet (Atl. 3 Pag. 426 jfr. Grundtegningen), samt det Steenbillede, som endnu 1730 (Theatr. Dan. Pag. 152) stod i Gavlen paa denne gamle grundmurede, 1685 Raadmand Mule (nu, som man mener, Gjæstgiver Larsen) tilhørende Bygning paa Korsgaden, for Odins Billede (Atl. 3 m. 430. 6 Pag. 575) og Byens Bartegn (ibid. 6 Pag. 609). Dette Billede sad nemlig, i Følge v. Havens Alderdommens Levninger fra Thyen, over Døren til det saa kaldte Helliggeistes Hospital paa Korsgaden, som siden blev forvandlet til Raadhuus og af Gaardens senere Eier, Raadmand Niels Mule, repareret og Billedet lag paa med følgende Inscription forsynet: „Anno „1685 den 20 Aug. lod Niels Mule Raadmand og „hans Hustrue, Gunder Fochsdatter Witt, dette Kong „Sttings Effigies renovere og igien paa dette Sted „opsætte, hvor dette Huses første Bygnings Begyn- „delse var, da dette Huus bygtes til Ottense Raad- „huus.“ Men da Billedet aldeles ingen Lighed havde med den Forestilling, man sædvanlig pleier at gjøre sig om Odin; da det desuden, vel at mærke, var af Træ (og ikke, som forommeldt, af Steen) og desaarfag heller ikke gjennem ret mange Aarhundreder kan have modstaaet Tidens Tand; og da det endelig,

derjom man vil troe v. Haven, stod paa et Sted, som for havde været Helliggeist Hospital, hvor altsaa Munkene umulig vilde have taalt det, hvis det havde været et hedensk Afgudsbillede; synes Prof. v. Havens Mening i hans Alderdoms Levninger fra Aven (dem jeg tillige med en Tegning af Billedet for flere Aar siden skænkede til den antiquariske Commission) at være langt sandsynligere, naar han formoder, at det enten har været Pave Sixti den Ates Billede, som paa Ny Iod hiint forommeldte Hospital (1478) opbygge (saa at altsaa den ved hans Fodder liggende Stumper maaskee har skullet betegne de syge Pilegrimme, som til denne Pavens veldædige Stiftelse toge deres Tilflugt), eller ogsaa at det betegnede en eller anden af de om Petri Stol den Tid sridende Paver, paa hvis Parti Geistligheden i Danmark havde slaget sig, og hvis Contrapart desaarssag foreslilledes ved hans Fodder, som en slagen og overvunden Hænde. Hvorhos jeg dog ingenlunde nægter, at dette Billede maaskee ogsaa kunde have Hensyn til den danske Geistligheds Patron Keiser Otto og hans Seier over Hedenskabet i Danmark; en Fortolkning, der i det mindste havde det Fortrin fremfor de andre, at den tillige forklarede os Grunden, hvorfor det kaldtes Kong Ottings Billede (*Esfigies Olthonis*). Senere riedes forresten denne Bygning af Borgemeister Jens Nielsen, og Billedet blev formodentlig 1740 ved Waardens Ombygning nedtaget. Hvorhos jeg heel gjerne indremmer, at den Beretning, at det i gamle Dage havde været et Helliggeist Kloster, maaskee endogsaa snarere maatte lade os formode, at det var nuværende Mode-

handler Mathows end Gjæstgiver Larsens Gaard, der heryed meentes; eftersom hiin (i lang Tid under Navn af Grevinde Scheels Gaard bekjendte) Bygning endnu i sin hele Architectur har saa meget Klostermæssigt ved sig, det den endnu i ældre Dage i langt høiere Grad skal have besiddet. Ligesom den ogsaa foregives i gamle Dage at have været et Kloster eller, hvad som i Grunden er det samme, en Priors Boelig; og dens Bygning derhos er udmærket saavel ved de tydelige Spor, den paa begge Sider, — dog især ud imod Staalstrædet til, — fremviser paa smale og høie Kirke- eller Kloster-Vinduer, som ved de forskjellige Helgenbilleder, hvormed den tilforn skal have været prydet, og hvoraf endnu (1811) en qvindelig Steenfigur med Timeglas i Haanden, som tilforn sad paa det søndre Hjørne mod Gaden, sidder indmuret i den indvendige Gaard. Og da derhos denne Gaard en Tid lang var Postgaard, og Kurrelbaum, som Postmester, paa Grund deraf beboede samme, foretog han sig 1782 en Hovedreparation og traf da ved tildeels at fylde de svære, hvælvede, men yderst fugtige Kjældere paa mange hvælvede Gange og kjendelige Spor til flere; da han nedbrød en huult Steenpille i Værelserne, fandt han inden i samme en Drengesfigur af Træ; og da han opbrød et Sted i en af de tykke Vægge, som forekom ham huult, traf han der paa et indmuret Skab, gandske fyldt med gamle Pergamenter og Brevskaber, som formodedes at have udgjort Klostersets fordums Archiv; kun Skade, at samme ikke noiere blev undersøgt, og at man ei en gang kunde erfare, hvor det kom hen, da vel de fleste

sagde, at Justitsraad Hedegaards Fader, men derimod Andre, at Besøget Børring sik det. 1)

Hyad dernæst bemeldte saa kaldte sidste nordiske eller virkelige Odins Ophold i Odense, som af nogle Forfattere anslaaes til 8 Mar (Cr. S. 2 Pag. 869. 70. D. S. 1 Pag. 155), er angaaende, da synes han under samme at have modtaget et Besøg af Hler paa Læsøe og igjen at have aflagt ham et lignende; men derpaa at have affendt Gesion 2) til Gylfe i Sver-

1) For nogle Aar siden læste man i de Odense Aviser, at der i Udlandet var opdaget en Deel Danmark vedkommende Documenter og blandt disse ogsaa et heelt Klosterarchiv fra Odense, som formodes med Christ. d. 2den at være emigreret, og som altsaa ingenlunde kunde være det ovennævnte, saasom dette endnu 1782 var tilstede i Odense. Imidlertid har jeg dog ogsaa været paa Spor efter hiint Klosterarchiv, der hvad enten det saa angik det ene eller det andet Kloster i Odense, dog for Svens Historie maatte være af den væsentligste Interesse; men alt hvad jeg derom har bragt i Erfaring er, at den hele Samling, som blev forefunden i Baiern og havde tilhørt Christ. d. 2 eller de med ham Emigrerede, blev overladt den svenske Regjering, som siden igjen overlod en Deel deraf til Norge; hvilken sidste endnu skal henstaae paa Universitets-Bibliotheket i Christiania; men om der er noget Odense Klosterarchiv deriblandt, skal jeg naturligtvis ikke kunne sige.

2) Som næsten synes at have været en Personification af Jven, hvis Navn i gamle Dage Kreyes Dion, og altsaa lettelig ved en blendere eller forfornet Udtale af Gesion kunde være dannet, ligesom Danzig af Gedanum, Gedania og Gdan. Cr. Hist. 1 Pag. 189-91. D. S. 3 Pag. 301-2.

rig (der ligeledes havde besøgt ham. D. H. 1 Pag. 34), af hvem hun fik Sjælland til Væn, hvorpaa han selv drog til Sigtun, medens hans Son Skjold giftede sig med Gefion og fik med hende i Medgift baade Sjælland og Fyen (D. H. 1 Pag. 42 46.); saa at det altsaa er at undre sig over, at endnu ingen antiqvarisk Sværmer har høvet sig til at antage, at bemeldte Skjold under dette sit Ophold i Odense kunde have boet i den Gaard for den østlige Ende af Korsgaden, som endnu (og altsaa efter ham?) kaldes Skjolden, ligesom hans Fader, i Følge det foregaaende, tillagdes hiin Gaard for den vestlige Ende af samme Gade, hvorved saaledes Fader og Son bleve Vjendboer og kom til at boe vis à vis, ligeover for eller lige for Vinene af hinanden. 1) Min Mening er derimod, som af det foregaaende skjønnes, at hverken Odin eller hans Son have boet paa den nordre, men derimod begge i Nærheden af Templet selv og altsaa paa den modsatte eller søndre Side af Aaen. I senere Dage synes dernæst Skjold at have opslaaet sin Boelig i Leire, som fra den Tid af blev Skjoldungernes eller de danske Overkongers Hovedsæde. Imidlertid synes dog ogsaa adskillige af disse for længere Tid at have valgt Fyen til Opholdsted, ja!

1) Hvad man i gamle Dage her i Norden kaldte: á augnastadr; og har formodentlig den urigtige Fortolkning af dette eller et lignende Ord forledet Adskillige til at troe, at Høgen i Nidraalls Top i Følge Eddas Udtryk sad imellem Vinene paa den i sammes Grene placerede Orn; i Stedet for det uden Tvivl burde hedde, at hiin sad vis à vis o: lige for Vinene af denne.

dette Land endogsaa til forskjellige Tider at have havt sine særegne Regenter; og skjøndt man nu vel ikke med Visshed tør paastaae, at disse just alle skulde have valgt Odense, som Landets vigtigste Stad, til deres Residents, har jeg dog i Odense Byes Historie ikke villet undlade at gjøre opmærksom paa samme. Saaledes skal f. Ex. Fyen i Kong Vermund den Rises Tid, altsaa fra 175 til 210 efter Christi F. have havt sin egen Konge i Sumble eller, som han ogsaa kaldes, Humble (Cr. H. 2 Pag. 108. 116), hvis Datter den jydsk Kong Gram bortførte (Saro Pag. 8. 9. Cr. H. 2 Pag. 102-3. 111-12. 139. D. H. 1 Pag. 85. 97), og som selv skal ligge begravet paa Lange-land (Atl. 3 Pag. 608. 6 Pag. 825).¹⁾

e. 330 skal dernæst Don Mikillatis Svoger Hugelk eller Angul, som udgav sig for den saviske Odin og derfor kaldes Angeltheau eller Sarenote o: Anglernes Gud eller Sarnernes Odin, være flygtet til Fyen og der, efter i 8 Aar at have behersket Landet (D. H. 1 Pag. 155), som jeg i det foregaaende har berettet, være bleven dræbt (l. e.)

e. 375 flygtede ligeledes Kong Hiarne til Fyen og skjulte sig der paa et Sted, som efter ham menes at være opkaldt (Meurs. T. 1 p. 49. Cr. H. 3 Pag. 124), altsaa formodentlig Jærshauge i Meyninge, Jærstrup i Grindløse eller Jærjøre i Skinte Sogn

1) Dog maa man vel hellere med Subm D. H. 1 Pag. 129 henføre dette sidste til den Humble, der var Dan Mikillatis Sen.

(dog omtaler D. H. 1 Pag. 185 aldeles ikke dette hans Ophold i Fyen.)

e. 415 nævnes en Fyn, der var Fader til 5 Kæmper (Cr. H. 2 Pag. 522. D. H. 1 Pag. 205); dog tør det vel neppe tages i den Betydning, som om disse 5 Kæmper vare Fyenboer, siden Skjoldmoen Musla, de tjente, var fra Norge (D. H. 1 Pag. 234).

e. 461 skulle Slaverne have gjort et Indfald i Sylland og under deres Konge Bimar, eller maastee rettere Bismar, tillige have bemestret sig Fyen (Cr. H. 3 Pag. 480. D. H. 1 Pag. 266.)

e. 475 maatte Kong Halsdans Søner Noe og Helge skjule sig for deres Farbroder Kong Frode d. 5te hos deres Svoger Sævil, som da var Jarl i Fyen (Saro Pag. 121 Cr. H. 3 Pag. 196. D. H. 1 Pag. 275), og det er et Spørgsmaal om den Viskelsøe, hvor de forhen skjulte sig, ikke snarest kunde være Viskelsøe i Odense Fjord? samt om Noes Kilde paa Odense Heed ikke efter denne Kong Noe kunde være opkaldt, ligesom hiin Kilde, der gav Noeskilde Navn?

e. 487 døde Jarl Sævil og hans Søn Hrofur fulgte ham i Jarldømmet (D. H. 1 Pag. 311). Denne Hrofur drog 506 med en anseelig Hær fra Fyen til Britannien (ibid. Pag. 320), hvor han dræbte Veirekongen Noe og igjen blev lemlæstet af dennes Broder Helge (ibid. Pag. 321), saa at altsaa her den ene Fosterbroder dræbte den anden og blev igjen af den tredie lemlæstet.

e. 509 var dernæst Guitlach eller Cochilach Underkonge i Fyen (Cr. H. 2 Pag. 404. 373. 381. 1 Pag. 262. D. H. 1 Pag. 329) og gjorde et Tog til Brit-

tanien, samt et andet til Frankrig, paa hvilket sidste han 512 tilfattede Livet.

e. 512=542 var den Foregaaendes Son Estild, som krigeede med Kong Arthur af Britannien, svensk Underkonge. (Cr. S. 2 Pag. 381. sq. 405. D. S. 1 Pag. 337. 343.)

e. 585 blev den svenske Underkonge Svend Seiers salig dræbt af Hrok den sorte og begravet paa Lyoe (Cr. S. 3 Pag. 317. D. S. 1 Pag. 408. 9.)

e. 590 dræbes den svenske Jarl Thorir af Vizingerne Sote og Snæfel (Cr. S. 2 Pag. 254-55. D. S. 1. Pag. 406.)

e. 625 erfarede den norske Prinds Sorle, at Kong Hogue af Ringsied (der var en Son af Leirekongen Halsdan d. 4de, som Sorle havde dræbt) var kommen hjem fra et Sotog og laa med sin Flaade ved Odense i Jyen, hvisaarsag han drog did for at byde ham Bød for hans Fader; men da Hogue afflog det, kom det til et stort og blodigt Sotlag i Odense Na, hvor Sorle dræbte Hognes Broder og Hogue Sorles Fader og endelig Sorle selv blev overvunden, hvormed Hævnen var sluttet, Fjendskabet ude og begge svore sig i Jostbrødreteag med hinanden (Cr. S. 3 Pag. 245. 306. D. S. 1 Pag. 449-50. Gausse vist den samme Historie, som Torkæus Ser. p. 480-81 henfører til det 3die Aarhundrede og kalder Sorle Halsdan i Stedet for Halsdans Bane. Atl. 3 Pag. 427.)

e. 630 var dernæst Hane Konge i Jyen og sloges med den russiske Erobrer Notho (Saro. Pag. 135. D. S. 1 Pag. 454-55.)

e. 730 fattes Skjoldmøen Hetha til at regjere over Fyen og flere danske Provindier. D. H. 1 Pag. 517.

e. 737-45 var dernæst den norffe Oluf Regent saavel over Skaane som Sjælland og Fyen (ibid.)

e. 750 holdt Sigurd Ring et Slag med Kong Alf af Thye, hvori den sidste faldt for Regnar Lodbroks Haand (D. H. 1 Pag. 525); og steete dette uden Tvivl i det lille Belt, som før hed Sotevog, men nu blev kaldet Alfasund (Gr. H. 3 Pag. 265).¹⁾

815 trængte Keiser Ludvigs Tropper, for at understøtte Harald Klak den Ældre mod Godefrieds Sonner, ind i Danmark, men maatte standse i Eggen af Haderslef (eller maaskee ligesom Keiser Otto den 1ste paa Stenderup Hage), fordi de af Mangel paa Skibe ikke kunde komme over til Fyen, hvorhen Godefrieds Sonner havde trukket sig tilbage, og hvis Kyster de med 200 Skibe bevogtede; efter 3 Dages Ophold ved Haderslef saae derfor den keiserlige Armee sig nødsaget til med usorrettet Sag at vende tilbage (D. H. 2 Pag. 32.)

849 blev Gorm den Nige Konge i Jylland (D.

1) Thi selv naar det i det 11te Aarb. i Anledning af et Slag mellem Gyrdr Jarl og 2 Islændere kaldes Middelfarsund (D. H. 3 Pag. 785) kan derved godt forstaaes Mid—alfar—sund eller Alfasundets Midte, ifjendt Evend Aagesen Pag. 97 oversætter det som Medelfarsund ved medium transitum med Hensyn til at det laa, midt imellem de 2 andre Overfarter til Jylland nemlig Strib paa den nordre og det i det foregaaende omtalte Fyensfære paa den søndre Side af samme.

H. 2 Pag. 159 nemlig, som man mener, i Omringer Eysfel.); 854 blev han Veirekonge (ibid. Pag. 193.); 859 blev han derfra fortrængt (ibid. Pag. 223.); 866 bekrigede han England (ibid. Pag. 266.); 878 blev han døbt og derhos Konge i England (ibid. Pag. 332), og endelig døde han 890 (ibid. Pag. 414). Om ham hedder det nu ogsaa, at han skulde have eiet en Berg ved Middelfart, der hed Wormbergen, og at hans Søn Harald Klak den Ingre med Tilnavn Gamp, som 895 blev Worm den Gamles Svigerfader og 916 lod sig døbe, skulde have givet en anden svensk Berg, nemlig Gamburg, sit Navn (see mine Berg. N. 2 Pag. 83. 101; og om begge disse Konger see mere i den christelige Periode under 878).
Men

883=900 undertvinger endelig Kong Worm den Gamle alle de smaae Konger, der regjerede hist og her i de danske Provindser (D. S. 2 Pag. 399), og fra den Tid synes den bekjendte Palmotokkes Forfædre at have været Statholdere i Byen eller som Vandværnsmænd og Jarler paa Dverkongens Vegne at have forestaaet Landet (min Udsigt 2, 1 Pag. 76 sq.)

Hvad dernæst Odense og dens nærmeste Omegns Udseende og Bestaaffenhed i denne Hedenskabets Periode er angaaende, da har jeg allerede med Hensyn til Strandens større Nærhed og Egnens større Vandrigdom i det foregaaende udtalt mig vidtløftig og kan endnu med Hensyn hertil tilføie, at næsten alle Egnens Stednavne ogsaa synes at hentyde paa det samme; nemlig alle de paa den østre Side (hvor Naen løber) paa det første, og alle de paa den ven-

stre Side (hvor Stranden løb ind) paa det fælte Vand. Saaledes f. Ex. paa den østre Side eller Færstevandsiden af Odense: det nu nedlagte Kaletorp af Kål ɔ: et Sole; Kilderup af Kelda ɔ: et Kjør, Sump eller Morads; Hannerup, eller som det i gamle Dage skreves, Unitorp af Unnur ɔ: Bæde, eller Und ɔ: Kildevæld; Blangsted eller, som det i gamle Dage skreves, Blangstved (see 1497) af blána og svædi ɔ: den blaae Sump, eller maaskee rigtigere af blankstr vædr ɔ: det blankeste Vand eller Bædested, Eiby eller, som det i gamle Dage skreves, Egby af ægir og agi ɔ: løs, sidd og sumpig Jord; Korup (nemlig Bis-Korup eller Bispens Korup) af Kiorr ɔ: Morads og Sump, eller Korgr ɔ: grumset og plumret Vand. Ligeledes paa den venstre Side eller Saltvandsiden Bollbro (hvor der, vel at mærke, ingen Bro er) af Bylgia-brot ɔ: Bolgebrud (fordi Strandvigen der ophørte eller standfædes; Tarup af thari ɔ: Strandgræs eller Tarre; Somose af Sio-mosar ɔ: Strandmos; Kluset af Klusa ɔ: en Sammenfœining eller en Dæmning (men ogsaa en snæver Passage jfr. D. H. 3 Pag. 618); Særsløf af Særsløif ɔ: Strandstum; Nisted af hnúsa ɔ: et Marsvæn; Tanggaard af Thang ɔ: Tang; Hauge af Haf-gya ɔ: en Havfrue, og Stige af Sæ-diki eller Stika ɔ: en Stranddæmning. Dog — foruden den større Vandrigdom tør man vel ogsaa her, som andesteds, forudsætte større og tættere Skove; endskjøndt jeg blot derom veed at fortælle, at Munkeriis bag Krageberg ¹⁾ skal have staaet i Forbindelse med Hun-

1) En Gaard, hvis gamle Navn af Rodegaard maaskee

derup Kbhauge og have strakt sig langt ind mod Odense til; at Marienlunds Skove før den svenske Krig skulle have været mange Gange større end nu; hvilket formodentlig ogsaa med Næsbyhoveds og Næsbyhoveds var Tilfældet, siden den saa kaldte Galgeskov i Lumby Sogn, som ogsaa tilhorte S. Knuds Kloster, i den svenske Krig paa saa Træer nær aldeles blev ombugget (see Lumby S. B. 1658. 1661). Om forresten de af Moserne opgravne Træstammer her, som saa mange andre Steder i Landet, bære Vidne om, at disse Skove i hiin Tidsalder før en Deel have bestaaet af Fyr, Gran og Birk, tør jeg ikke med Visshed afgjøre; kun har jeg hørt den Formodning yttre, at Tollerlund ved Odense (som i gamle Dage aldrig skreves Tolderlund og heller aldrig vides at have været eiet af nogen Tolder), skulde have sit Navn af det gamle Thol eller Thol o: Fyrretræ; en Formodning, der i det mindste vinder et Slags Medhold ved den Omstændighed, at det ligeover for samme beliggende Næsbyhoveds Slot paa den gamle Tegning, man har over samme, findes omgivet af Gran- eller Fyrtræer. Og saa til adskillige vilde Dyr, som nu før lang Tid siden, paa Grund af vore Skoves fra Aarhundrede til Aarhundrede tiltagende Dplysning, har forladt vore Lande, vil man upaatvilelig ligeledes i Moserne paa Odense Omegn have fundet talrige Spor; thi uagtet jeg blot med Visshed veed, at der under

endogsaa kan hidrøre fra de Dyrædninger af Skov, der vare nødvendige for dens Anlæg og fornødne Agerlands Dydykning.

Kanalens Gravning bleve fundne Elsdyr-been og Elsdyrstakker, betviyler jeg dog ingenlunde, at der jo ogsaa ere fundne Levninger af den vilde eller saa kaldte Ur=Dre, da samme paa andre Steder her i Fyen saa jevnlig ere opgravne; og det saa meget mere som jeg i det mindste veed, at der i Nærheden af Odense er opgravet et colossfalt Nyghvirvelbeen, hvoraf jeg har Tegning, og som i Gjennemsnits=Bredten er $4\frac{3}{4}$ Tom. og i Hviden 5 Tom. samt de ved Siderne fremstaaende Ribbeensstykker $3\frac{1}{2}$ Tom. brede, hvilket formodentlig altsaa har tilhørt en saadan Ur=Dre eller et af Oldtidens øvrige Stjæmpedyr. Og saa Ulve og Bjørne ic. forekomme ofte i de ældre Perioder af den danske Historie (f. Ex. D. H. 1 Pag. 102. 173. 221. 271. 275. 285. 289. 293. 348. 441. ic. ic.); saagar Løsser synes i Valdemar d. 1stes Tid (D. H. 7 Pag. 443), og Bjørne saavel da (D. H. 7 Pag. 443), som i Valdemar d. 2dens Tid (D. H. 9 Pag. 50. Nyer. R. H. Pag. 195), at have været her i Danmark. I Graverne mellem Blangstedgaard's Borge og Ladegaard vil man have fundet et heelt Læs Bildsvinekjæbebeen med deri stiddende Hugtænder; og i det til Odense grændsende Masumherred har endnu saavel Navnet paa de saakaldte Ulvegrave som Sporet af samme vedligeholdt sig (Vendz Ren. B. Pag. 123). Saavel af Frygt for disse vilde Dyr, som paa Grund af de uigjennemtrængelige Skove og ufremkommelige Sumpe, Moser og Lyngheder i samme steete Communicationen den Tid for største Deel til Søes og især paa Bøigdens den Tid formedelsi det stærkere Tilløb større og før hine Tidens Fartøier seil-

bare Naer; saa at Odense Na omtrent kunde anses for Provindsens Landevei; og en anden Na, der fra Vesterlandet falder ud i samme og som endnu bærer Navn af Stavns Naen, fik formodentlig dette sit Navn, fordi den i hine Dage var Stadvegr eller den almindelige Kjøbstædvei for Landets vestlige Beboere. Hvad forresten Egnens Beboelse af Mennesker i den hedenste Periode er angaaende, da kunne vi saa meget mindre derom være i Tvivl, som Byen selv jo indeholdt Odins Tempel; ja! maastee endogsaa lignende Templer for andre Guder f. Er. Thor, Freier, Valder ic. i Byens nærmeste Omegn vare oprettede (Petersen l. c. Pag. 99). Af hedenste Gravhøie var der foruden Odins og Palnatokkes endvidere et Par i Tollerlund (Allm. nyt. Saml. B. 27 Pag. 133. B. 15 Pag. 404) og uden Tvivl en imod Najum til, en anden ved Bollbro og en tredie ved Rullekroen. Af Oldsager ere der adskillige herfra Egnen indsendte til den antiquariske Commission (see f. Er. Ant. An. 2, 2 Pag. 331-35. 337-38. 347 (en fløben Glasurne fra Kullerup) 4, 1 Pag. 256 (en paa Næsbyhoveds Slotsbanke opgraven Kobberfigur, hvoraf en Tegning i Borg N. 1 Pag. 6. jfr. 54-55.) Ant. An. 4, 2 Pag. 550 og N. Tidst. 2, 2 Pag. 262). Desuden havde Boghandler C. Jversen en Samling af de ved Kanalens Gravning, og Møller Trolle har endnu af de paa Næsbyhoveds Slotsbanke, ligesom Procurator Rasmussen af de paa Nonnebjerg, og Proprietær Vinders af de ved Blangstedgaard opgravne Oldsager. — Hvad derimod Byen selv var angaaende, da bestod formodentlig Odins Tempel, som udgjorde

dens vigtigste Pryd, kun af et Steenalter i Øfen og en aflang Steenkreds uden om samme, hvorpaa Tommerhuset eller Brædeskuret, der tildækkede det Helligste, hvilede, og hvorpaa deels Afgudsbilleder vare anbragte og deels Præsterne havde deres Sæde; dernæst igjen uden om denne indre Kreds en ydre Steenkreds, der udgjorde Thingpladsen og tillige Kirkegaarden; thi de Fornemste begroves ved Alteret, de Næstfornemme i Templet eller inden for den indre, og de Ringeste paa Thingpladsen eller inden for den ydre Kreds. Og saa en hellig Kilde og et eviggrønt, det vil sige vintergrønt Træ turde sjældnen ved vore hedenske Doffersteder sænes (jfr. D. H. 4 Pag. 523). De som nu enten i Anledning af Gudstjenesten eller Thinget eller det dermed forbundne Marked opsløge deres Hytter og Fjælleboder i Nærheden af samme, maae rimeligviis have bosat sig paa den søndre Side af Aaen, hvor Templet var, og det saa meget mere som den nordlige Side af Aaen udentviisl den Tid var Vand eller Sump eller Uføre. Paa Bygningerne selv var der vel, paa Kongsgaarden nær, som dog ogsaa var en Røgstue (see min Borghist. Pag. 4. 5. 6), kun liden Forskjel; de vare samtlige af Træ eller Tommerstokke (ibid. Pag. 3), ja! endnu 1043 var Husenes Vægge i Fyen kun af Egetræ og Taget beklædt med Røyer eller Bark (D. H. 4 Pag. 100). Næringsveiene bestode i Fiskeri, Sørøveri, Slavehandel, Lusthandel, Saltkogeri af Tang, Jernvirkning af Myrer eller Mose-Erts, Kulbrænding, Jagt, Fædrift (Heste, Støer, Sviin, Geder og Faar) Viavl og Algerdyrkning; men fremfor alt vare Indbyggerne paa Grund af

Landets Bestaaffenhed Somværd og gif ogsaa idelig som saadanne flædte (Myerups N. S. Pag. 139. 40¹); og af deres — som oftest af hele Træstammer udhulede — Baade eller Kanoer, samt dertil hørende Steenankre, har man saavel i Canalen, som i Sømosen og ved Ronnebjerg opgravet fuldstændige Exemplarer.²⁾ Hvad endelig Indvaanernes Bedrifter til Lands og til Søes er angaaende, da ere, som vi i det Føregaaende have seet, de historiske Efterretninger i saa høi en Tidsalder kun sparsomme og derhos yderst uviste, men det staaer os frit for i Tankerne at lade dem tage saa megen Deel og indlægge saa rigelig Værd i de angelsariske og normanniske Tog, som Landets Værd eller egen Nationalsforskængelighed maatte udfordre.

Dg saaledes begive vi os da ned til den kristelige Periode og kunne derved ikke undlade at bemærke

-
- 1) Ligesom man saa deres noksom bekjendte og i Folge Climatets Værdighed nødvendige Peltje ogsaa her saa Egnen har et Exempel, i det der ved at skjære Torv i Roes Dam ved Odense omtrent 1800 er opgravet Liget af et ungt Truentimmer, der har en Kasse af raad, utilberedte Dyrehuder, der var sammensvret med Strimler af samme Slags Huder.
 - 2) Om de ved Ronnebjerg opgravne haves udførlig Underretning i Hempels Avis 1836 No. 72 og i Jørgensens ditto samme Aar og samme No. Ferresten vare slige af et eneste Stykke Træ udhulede Kanoer endnu (og det jaagar blandt vore Konger) i Brug Aar 1016. D. S. 3 Pag. 175.

den gradvise Maade, hvorpaa Christendommen yderst langsomt og ligesom Skridt for Skridt rykkede den nærmere.

Fra 596 til 690 (jfr. D. S. 1 Pag. 484) antog saaledes de Danske, der havde nedsat sig i England, eller de saa kaldte Angelsaxer lidt efter lidt Christendommen (D. S. 1 Pag. 442); og strax begyndte Missionærer derfra at ville omvende det Land, hvorfra de selv nedstammede, eller hvorfra deres Førfædre vare komne (ibid. Pag. 488), saa at allerede den angelsaxiske Willibrod fra

701 til 739 ikke blot prædikede for Friserne og paa Helgoland, men ogsaa for de Danske i Sønderjylland og førte Børn derfra med sig tilbage, for, uanfægtet af de vilde Hedninger, i den christne Lære at kunne opdrage samme (D. S. 1 Pag. 489-90. 492-94); og saaledes vedbleve Angelsaxerne ogsaa i Fremtiden at fortsætte dette deres Omvendelsesværk i vort Norden, deels af Gyer for deres Tro, deels af Kjærlighed til deres oprindelige Fædreland, og deels for at standse de idelige Indfald og Plyndringer, som derfra skeete paa deres nye Fødestavn, England (ibid. Pag. 490).

Fra 772 til 804 omvendes dernæst lidt efter lidt Saxerne ved Elben af Keiser Carl den Store (D. S. 1 Pag. 547 sq. 2 Pag. 6-7), og i denne Anledning blive nu ogsaa Frankerne ligesaa isvige, som Angelsaxerne, i at udbrede Christendommen til vort Norden, hvor de hedenske Saxer forhen havde haft deres Tilflugt og en ikke uvæsentlig Understøttelse. Desaaarsag see vi saaledes allerede Christendommen

782 at være trængt ind i Dithmarsken (D. S. 1 Pag. 553) og en Kirke i Meldorp (i det mindste før 789. D. S. 2 Pag. 36) at være oprettet (D. S. 1 Pag. 553).

790 omvendes Helgoland (D. S. 1 Pag. 561).

811 oprettes en Kirke i Hamburg. (D. S. 2 Pag. 23).

812 lover den jydsk Kong Harald Klak den Ældre at lade sig døbe (D. S. 2 Pag. 26).

818 prædiker Bisp Willerik for Nordalbingerne (D. S. 2 Pag. 36). Fra

822 til 824 prædiker Erkebisp Ebbo Evangelium i Sønderjylland (D. S. 2 Pag. 45. 46. 47. 48).

826 døbes den ovenomtalte Harald Klak, og Nordens Apostel Anshar tiltræder sit Omvendelsesværk her i Norden (D. S. 2 Pag. 57).

831 bliver Ansharius Erkebisp i Hamburg (ibid. Pag. 69) og det med Hensyn til Christendommens Udbredelse og Grundfæstelse saavel i Nordalbingien, som i Danmark og Sverrig.

851 bygges en Kirke i Slesvig (ibid. Pag. 168).

855 en ditto i Ribe (ibid. Pag. 203).

865 tiltræder Rimbart den afdøde Ansharii Embede (ibid. Pag. 255), og det er aldeles ikke usandsynligt, at saavel ved hans som ved hans Formands Bestræbelser allerede Christendommen kan have udbredt sig til Tjen; thi

878, eller da Vulnoth var Abbed for S. Albans Kloster i Hertsfordshire i det angelsaxiske Kongerige Mercien, skulle allerede de Danske, i Følge Mathias Paris's Vidnesbyrd (og som det synes under Kong Worm den Rige, der tillige med sin Søn Harald

Klaf den Yngre eller Gamp, Thyre Danebods Fader og Gorm den Gamles Svigerfader, paa den Tid, eller fra 866 af, plyndrede i England, og af hvilke Faderen netop 878 blev døbt, men Sønnen først 916) derfra have bortført S. Albans Levninger og Helgens been¹⁾ og have ført dem med sig til Danmark (D. S. 2 Pag. 337-38), og, som det synes, til Odense i Fyen (see nedenfor under 937); ja! hvad end mere er, der er virkelig en Omstændighed, der taler for, at denne Beretning, — hvad man forresten mindst skulde have troet, — er sandfærdig; thi da den engelske Munk, Guldsmed og Myntmester Alkantil, efter at have opholdt sig 7 Aar i Danmark, omtrent 1129 vendte derfra tilbage til England, foresandt han vel i S. Albani Kloster denne Helgens Been, til hvilke han ogsaa forfærdigede en prægtig Kiste af ophøiet Arbejde, men siger derhos selv, at de Danske havde Kroniker, hvori (allerede da) fortaltes, at deres Forfædre i det 9de Aarhundrede havde bortført S. Albani Been fra England og taget dem med sig til Danmark (D. S. 5 Pag. 355-56). Saaledes skulde man nu vel synes, at dette var et Beviis ikke alene paa Christendom, men endogsaa paa christelig Iver;

1) Denne Helgen var fra Berulam, der siden efter ham blev kaldet S. Albans; han lod sig, blandt flere Helgenbedrifter, tilsidst endogsaa korsfæste for en Anden og blev saaledes sin Egn's protomartyr (S. R. D. 3 Pag. 366); og Aarsagen hvorfor man i Danmark siden 826 gjorde saa meget af ham, var fordi han paa en vis Maade kunde anses som Patron for de kristne Konger i Danmark. D. S. 4 Pag. 632.

men de kunde jo ligesaa godt have gjort det for at berøve England dets Skjæbhelgen og forbyrve deres eget Land den formeentlige Lykke, der fulgte med hans Besiddelse; ja! hvad endnu er mere, man har endog Exempel paa hedenske Tørvøvere, der have sjaalet og ranet Reliquier i et Land, for at sælge dem til de Christne i et andet (jfr. D. S. 2 Pag. 86). Derfor vilde disse hellige Bøen, — i det mindste efter Engländernes Tøregivende, — heller ikke blive i vort Land, men vendte atter, formodentlig i Anledning af Gorm den Gamles Christenforfølgelse (maaskee fra 883 eller maaskee fra 916), tilbage til England igjen.

888 tiltræder Adalgarius den afdøde Nimberts Post som Erkebisp i Hamborg (D. S. 2 Pag. 406-7). 909 bliver Høger i hans Sted Erkebisp (ibid. Pag. 484), 916 Reginyard (ibid. Pag. 509) og endelig

916 Unni (ibid. Pag. 510), som dør 936 og under hvem der nu ogsaa

934 anlægges en Kirke i Aarhus (ibid. Pag. 571); og endstjøndt saavel Ansharius som Nimbert vistnok paa deres Reiser til Sverrig af og til have besøgt de danske Lænder, for der at forplante Christendommen, saa er dog Unni i dette Aar den første, om hvem det bestemt hedder, at han fra Jylland drog over til de danske Lænder, for der at prædike Evangelium (D. S. 2 Pag. 571. 572). Det er derfor ogsaa rimeligt, at der ikke alene da, men maaskee allerede længe før, kan have været Christne saavel i Byen som især i Odense, og derfor hedder det ogsaa, at

937 skulle danske Soldater, der havde deeltaget i

det Tog, den kristne Underkonge Frode fra Jylland havde gjort til England, atter paa sidstnævnte Sted have stjaalet S. Albani Been og ført dem med sig til Odense, hvor maaskee en Deel af disse Fribyttere havde hjemme; men at Munken Egvin skal senere (som jeg formoder i Anledning af Svend Tveskjægs Christenforfølgelse 984 til 96) have stjaalet dem der og ført dem tilbage til England (Pont. Annal. 1 Pag. 198. D. S. 2 Pag. 590. jfr. 4 Pag. 589 5 Pag. 356). Dog — saavidt jeg skjønner er dette netop det samme, som ovenfor under 878 anføres; thi begge Dele skulle være skeete da Bulnoth var Abbed i S. Albans; og han var uden Tvivl allerede død 878; thi da omtales en dansk Mand Ulf, der fra 878 til 940 skal have været Prior under Bulnoths Eftermand Godfrid, der altsaa paa bemeldte Tid maa have været Abbed i S. Albani Kloster (D. S. 2 Pag. 338. 596). Imidlertid beviser saavel det ene som det andet (forudsat at Beretningen, som jeg formoder, er sand) dog temmelig sandsynligt, at der allerede da maae have været Kristne i Fyen og især i Odense; dog havde de endnu ikke deres egen Bisp, men stode under Overopsyn af de jydskke Bisper, hvis Bispestole virkelig fra Begyndelsen af ogsaa udstrakte sig over Fyen (D. S. 3 Pag. 43. 45). Dog allerede

946 skulde i Folge Synningii Beretning den første Biskop være bleven udnævnt for Odense Stift (Pont. An. 1 Pag. 134). Man behage imidlertid derom at eftersee hvad under 970 og 987 i det følgende desangaaende vil forekomme.

Fra 962 til 977 blev derimod Kronprindsen Svend

Tvefjærg opdraget i Fyen hos Palnatoffe, der som Landets Statholder eller Landværnsmand sandsynligviis i Odense havde opslaget sin Boelig (D. H. 3 Pag. 141); men da han derhos var en Hedning og, som det synes, en ret ivrig Hedning, viser det ingen synderlig Iver for den christelige Tro hos Harald Blaatand, at han endnu, efter at baade han og hans Søn 972 vare blevne døbte, ligesuldt lod denne sin Søn forblive i Huset hos Palnatoffe. Imidlertid tør det dog være temmelig sikkert, at den fyenste Bispestol under ham og, som det foregives,

970 (eller vel snarere 972-73 i Aaledning af Keiser Ottos i det Foregaaende omtalte Tog, som havde baade hans og hans Sønns Daab til Folge¹⁾), i Odense blev oprettet (Hvitf. Bisp. Ar. Pag. 36. Pont. An. 1 Pag. 126; skjondt D. H. 3 Pag. 185 har 976), hvorved Fyen saaledes med Hensyn til Alderen kom til at udgjøre det 4de Bispedomme i Danmark; thi vel sandt, den fyenste Bispestol fik, saavidt man veed, først 987 sine Privilegier af Keiseren; men jeg indseer ingenlunde Grunden, hvorfor her ikke kunde være Bispestol, før Bispestolen havde keiserlige Privilegier (hvilket ogsaa, som mig synes, antydes i det keiserlige Privileg af 987. Pont. An. 1 Pag. 82); thi Slesvig, Ribe og Aarhus Bispestole fik først 965 det keiserlige Privilegium, og dog havde den først existeret

1) Eftersom den hele Snaak om Keiser Otto som Odense Byses Stifter vel bedst forklares ved at han var Stifter af Odense Bispestol, hvad naturligtviis i Munkenes Dine gjeldte mere end hiint.

siden 851, den anden siden 855 og den tredie siden 934. Der kan imidlertid saaledes have været Christne i Fyen længe før nogen Kirke i Landet blev oprettet, og der kan ligeledes have været Kirke længe før der var Bispestol; thi fra Begyndelsen af vare, som sagt, Bispestolene i Jylland ikke indskrænkede til noget vist Stift, ja! ikke engang til Landet selv, men Sjælsorgen i Fyen henlaa ogsaa under disse jydskes Biskoppers Pleie, indtil de Christnes Antal i Landet selv blev saa stort, at en egen Bispestol for samme gjordes nødvendig. Forresten seer man af den Omstændighed, at det var Odense, hvori Landets Bispestol blev oprettet, ikke blot at Byen allerede da maa have været gammel og anseelig, da Bispestolene, som naturligt, bleve anlagte i Landets ældste, anseeligste og folkerigeste Stæder; men man sjonner tillige, at der til den Tid maa have været een, om ikke flere, Kirker i Byen (hvilket ogsaa paa en vis Maade antydes i Keiser Ottos Privileg af 987. Pont. An. 1 Pag. 82-83); thi Bispestol uden Kirke lader sig naturlighviis vanskelig tænke; og da vi nu af det følgende skulle erfare, at baade S. Albani, S. Knuds, S. Francisci og, kort sagt, alle Byens øvrige Kirker vare yngre, saa maa det jo naturlighviis have været Vor Frue Kirke, der allerede da, ja! maastee længe forud havde existeret og altsaa fortjener Navn af Byens ældste eller tidligst anlagte Kirke; et Fortrin, jeg desuden af følgende Grunde saa meget villigere indrømmer den, som det ikke alene er et almindeligt Sagn (Atl. 6 Pag. 592, D. H. 8 Pag. 36), der saa meget mere derved bestrykes, at vi, som sagt,

af Historien vide, at alle de andre vare yngre; 1) men den desuden ogsaa er indviet til Vor Frue eller Moder Maria, til hvem, som den fornemste af alle Helgene, i Almindelighed den første Kirke i enhver stor By var dediceret; ligesom ogsaa Odense Provsti stedsje og fra Arilds Tid henlaa til denne Kirke (man see derom 1162) og derhos stedsje var i Strid med Knudsbrødrenes Prior om, hvilken af deres Kirker der skulde være Domkirke og som saadan vælge Bisp: en Paastand, der vilde have været aldeles ugrundet fra Provstens Side, dersom den ikke havde været støttet paa hans Kirkes høiere Ælde og at den oprindeligviis havde været Dom- eller Cathedral-Kirke o: Stiftets eller Bispedømmets Hovedkirke. Til disse Beviser for Vor Frue Kirkes høie Ælde tør maaskee endnu dens eiendommelige Situation henregnes, saasom den ligger paa et af de høieste Steder i Byen, 2)

1) Hvilket naturligtviis vilde have gjort ethvert andet Beviis overflødig, naar ikke Talen paa No 1181 og 1189 var om Vor Frue Kirkes Opbyggelse, hvilket flere have antaget for dens første Anlæg, i Stedet ser at det efter al Formodning blot var dens, i sine Aaringer saa almindelige, Forvandling fra en Træ- til en Steen-Kirke, og altsaa snarere er et Beviis for end imod dens fortrinlige Ælde.

2) I Odense Adresse-Contoirs Efter. for 1773 No. 22 skal meddeles en interessant Udsigt over Forholdet mellem den høie og lave Beliggenhed af forskellige Steder i Odense. Men jeg har forgjæves bestræbt mig for at erholde bemeldte Samling tillaans og har altsaa heller ikke kunnet afbenytte de deri meddeelte Efterretninger.

som altsaa, ikke blot fordi det var det meest anseelige, men ogsaa fordi den øvrige største Deel af Byen den Tid var Morads og Sump, kan have foranlediget Geistligheden til netop der (og altsaa ligeover for det fordums Odins Tempel hiinsides Naen) at anlægge Byens første til den christne Gudstjeneste indviiede Kirke. Ogsaa med Hensyn til dens Structur kunde man endelig (for saavidt det, — paa Grund af den sædvanlige Bedligholdelse af den oprindelige Grundform, — er tilladt at slutte fra en saa mange Reparationer underkastet Kirkes Structur) maaskee ligeledes slutte til dens fortrinlige Ælde, da den udmærker sig ved en iøinesaldende Simplicitet, aldeles har Formen af de almindelige Landsbykirker, derhos intet Spiir, men blot takkede Gayle, som endogsaa vende i Syd og Nord, hvilket ansees for en ældre Structur end den, hvor de vende i Østen og Vesten.¹⁾ Hvad som i øvrigt ved denne Kirkes Historie især foraarsager Forvirring er det sælsomme Tilfælde, at af Odense Byes 3 ældste Kirker har den sidste stedse optaget den foregaaendes Navn eller er, foruden sin egen særskildte Helgen, tillige til den foregaaendes bleven indviet; af denne Marsag har saaledes Frue Kirke blot Navn af Vor Frue, men S. Albani saas

1) Imidlertid er dette altsammen Fortrin, den deler med S. Hans Kirke, hvis Bygning ogsaa er samtidig med Frue Kirkes Ombygning af Steen; da derimod S. Knuds Kirkes Architectur først skrives sig fra dens Ombygning under Bisp Giffco og altsaa er et heelt Aarhundrede yngre.

vel af Vor Frue som S. Alban, og S. Knuds baade af Vor Frue, S. Alban og S. Knud; hvoraf i den ældre Historie ikke andet end Forvirring maatte opstaae. Fremdeles var der, eller antages i det mindste for at have været, i ældre Dage 2 Slags Provster i Odense¹⁾; den ene var nemlig Provst til Vor Frue og den anden Domprovst eller Provst i S. Knuds Domkapitel; af hvilke den første havde sin egen Residens i nuværende Militærhospital (daværende Provstegaard), men den sidste formodentlig, ligesom de andre Domherrer, boede i S. Knuds Kloster; imidlertid var det først sildig, at Kanikerne eller S. Knudsbrødrene fik dem en Provst; thi 1288 protesterede de endnu formelig mod Provstetitelen (D. H. XI Pag. 40) som den, der aldrig i deres Capitel havde eksisteret; og det er et stort Spørgsmaal, om der nogensinde i ældre Dage har været meer end en eneste Domprovst ved S. Knud i Odense, nemlig Mag. Hans Urne, der 1475 fik denne Titel, fordi han vica-

1) Thi om de nyere Stiftsprovster, som boede lige over for Bispegaarden og hvis Værdighed allerede 1672 forekommer, er her ikke Tale, ligesaa lidt som om den geistlige Administration paa Landet, med Hensyn til hvilken der virkelig eksisterede flere saa kaldte *Officiales Episcopi*, som kunde anses for et Slags Herreds- eller rettere Districts, eller Amtspræster (thi i Tjen var der i det Hele taget kun 4. Pont. An. 1 Pag. 216, hvoriblandt f. Ex. Provsten paa Langeland 1271 omtales D. H. X Pag. 662), men som derhos sjelden vare Provstenavnet og heller ikke havde det mindste med Stiftet i Almindelighed eller Odense By i Særdeleshed at gjøre.

riereede for Biskop Nonnow, eller rettere i Anledning af den ved S. Knuds Kloster 1474 foretagne Reformation, hvorved Cononici regulares i de gamle Munkes Sted bleve indsatte; en Indretning, der imidlertid atter 1488 og 89 ophørte. Endelig er der endnu en Banskfelighed ved denne Kirkes Historie og det er nemlig den Beretning, at den fra Begyndelsen af skal have baaret Navn af S. Pauli Kirke (Atl. 6 Pag. 592. D. S. 8 Pag. 36), hvilket Arndt Berntsen endnu (Fr. Herl. 1 Pag. 92) 1656 kalder den; og som derhos ingenlunde (hvad man har forsøgt) ved det Foregivende lader sig forklare, at den først skulde have faaet denne Tilvært i sin Titel 1555, da S. Jorgens Hospital, hvis Kirke skulde have været indviet til S. Poul, med Vor Frue Kirke blev annecteret; thi deels forklarer dette ingenlunde den Omstændighed, at den fra Begyndelsen af til S. Poul skulde have været indviet, og deels var S. Jorgens Kirke neppe til S. Poul, men tvertimod til S. Laurentius indviet. Da nu derhos ikke engang noget eneste af Vor Frue Kirkes forskjellige Altre (Atl. 6 Pag. 598) til S. Poul var indviet, saa har man den størst mulige Grund til at betvivle denne Beretning om S. Poul som Kirkens oprindelige Patron, for hvilken Esterretning man desuden neppe har nogen ældre Hjemmel end N. Berntsen; og det er derhos hoist sandsynligt, at Grunden, hvorfor den siges strax fra Begyndelsen af til S. Poul at have været indviet, ene og alene er den, at den fra Begyndelsen af var en Cathedral Kirke : en Kirke, ved hvilken en Biskop var ansillet eller residerede, og som altsaa

var Hovedkirken i Stiftet; thi en flig Kirke, der havde sit Navn af Bispens ophoiede Sæde eller Bænk (*nað:ðœ*), kaldtes af samme Grund paa vort gamle nordiske Tungemaal en Pal-Kirke (Pal-kyrkia) af Ordet pall 3: et Trin, en Bænk eller et ophoiet Sæde (hvorfor det ogsaa brugtes om det saa kaldte Højsæde i vore gamle Kongers Borge; D. H. 6 Pag. 248), og dette have formodentlig Munkene siden enten med Flid eller af Bænkundighed gjort til en Poul's Kirke, og deraf er rimeligviis den hele Snak om Kirkes oprindelige Indvielse til S. Paulus opkommen.

984 falder dernæst Kronprindsen Svend Tveskjæg, som tilligemed sin Fader Kong Harald Blaatand 972 var bleven døbt, fra den christne Tro, forjager sin Fader og forfølger de Christne (D. H. 3 Pag. 167. 168), men flygter allerede næste Aar til England (ibid Pag. 173). Under denne Christenforfølgelse maatte ligeledes Odense første Bisp (D. H. 3 Pag. 185, som altsaa formodentlig havde beklædt dette Sæde siden 970 eller 73), Othincar Hyide den Elldre, som var af kongelig Slægt (Pont. An. 1 Pag. 149; det vil vel sige, af den Palnatokkiske Slægt, hvis Forfædre, i Folge Sagnet, skulle have været Underkonger i Tjen), forlade sit Sæde og flygte til Bremen, hvorfra han blev beordret til Sverrig for ogsaa der at udbrede Troen (Pont. I. c.)

987 fik den Odense Bispestol anseelige Privilegier af Keiser Otto den 3die, nemlig Skatte=Ledings (*servitium*) og Told=Frihed for Kirken og dens Gods, dog naturligviis alene for keiserligt Vedkommende eller for saavidt dette Gods enten allerede til-

horte eller allensfals i Fremtiden kunde komme til at tilhøre Keiseren (Pont. 1 Pag. 82. 135. D. H. 3 Pag. 184, som henfører det til 988); hvilket Privilegium formodentlig udstededes i Anledning af de Udelæggelser, Svend Tveskjægs Forfølgelser havde afstedkommet, og dernæst udstededes paa Biskop Folgeberts Anmodning, der dog neppe, — som Pont. Pag. 83 formoder, — var Biskop i Odense, men tværtimod efter D. H. 3 Pag. 185 Bisp i Ribe, men som derfor gjerne kan have ansøgt derom saavel paa sine, som paa de øvrige Bispers Vegne, hvorfor ogsaa Privilegierne ere almindelige for alle 4 Bispesæde tillige.

991 blev derpaa Svend Tveskjæg Konge (D. H. 3 Pag. 207), men vedblev endnu i de første Aar at forfølge Christendommen (ibid. Pag. 243), og det var først fra 996 at han igjen begyndte at begunstige og befordre samme (ibid. Pag. 291). Det var altsaa ikke saa underligt, at der endnu vare mange Hedninger i Fyen, og at selv den berømte Palnatokke, da han 999, 1002 eller 1018 (min Udsigt 2, 1 Pag. 261. D. H. 3 Pag. 247) døde, lod sig i en Hvi mellem Odense og Masum, altsaa paa Hedningevæis, begrave (Udsigt 1. c. Pag. 262); ligesom det altsaa heller intet Under var, at Munkene lode ham som Valde Jæger gaane igjen efter Døden. (Saavel denne hans Grav, som dette hans Gjengangeri omtales udførligt i Ant. An. B. 2 Pag. 193 sq.)

1005 var den Odense Bisp, Othincar Hvide den Ældre, som paa den Tid, — eller efter at Christenforfølgelsen var endt, — baade synes at have funge:

ret som Bisp i Skaane, Sjælland og Fyen (Pont. 1 Pag. 149. D. H. 3 Pag. 185), tilstede paa Concilium i Dortmund (D. H. 3 Pag. 361).

1019 skal bemeldte Biskop være død (Pont. 1 Pag. 149. see om ham i det foregaaende 984 og 1005), og i denne Anledning var det formodentlig, at Kong Knud den Store s. N. tilligemed den nye før Stiftet bestemte Biskop skulde have ført Benedictinermunke med sig fra England og nedsat disse ved Kirken i Odense (D. H. 3 Pag. 519. jfr. 419. 775 samt S. R. D. 7 p. 217, som dog nedsatte det til 1030). Dog maa man derhos ingenlunde troe, at dette var den første Begyndelse til det siden saa berømte S. Knuds Kloster (i Kammerherre Benzons eller senere Justitsraad Falbes Gaard) i Odense, men det var tværtimod en Præpositura eller et Slags Domprovsti, bestaaende af Provsten og forskjellige ham underordnede Prælater eller senere saa kaldte Chor- eller Dom-Herrer (om hvilke see Daugaards Klost. H. 7-8), der (ligesom i Dalby. Daug. Pag. 4. 162) bleve ansatte ved den daværende Dom-Cathedral- eller Stifts-Kirke d: Stiftets eller Bispedømmets Hovedkirke, ved hvilken Bissen selv residerede; og altsaa rimeligviis, i Følge det foregaaende, ved Vor Frue. Ligesom det tildeels ogsaa af det foregaaende vil være indlysende, at ligeledes Bissen selv ogsaa den Tid maa have boet i Nærheden af denne Kirke; og det formodentlig Syd paa eller mod Naen til (maaskee omtrent, der hvor Skolebygningen eller Klokkerboligen nu er beliggende), eftersom den i gamle Dage saakaldte og hiin Sides Naen beliggende Bispeløkke

formodentlig af denne Bispegaardens fordums Nærhed maa have sit Navn; medens derimod de nyskomne Munke under deres Provst toge deres Bolig i den mod Østen tættop til Vor Frue Kirkegaard beliggende endnu saakaldte Provstegaard, for saaledes at forrette Tjenesten ved Vor Frue, ligesom siden, som det synes, ved den senere hen opbygte S. Albani Kirke; hvorfor de ogsaa kaldes Marianer af hiin (S. R. D. 7 p. 226. Daug. Pag. 35-36) og Albaner af denne (S. R. D. 1 p. 273. D. S. 5 Pag. 580), hvisaarjag vi ogsaa endnu 1138 eller 39 finde Provster ved hiin og Munke ved denne omtalte, hvilke sidste ingenlunde med Knudsbrødrene maae forveksles. Og har virkelig Piente Dam, Bro og Mølle, som man mener, Navn af S. Benedict (contr. Vendt og paa fransk Biendit), da har den, i Folge sin Beliggenhed, langt suarere disse end de senere Benedictinere ved S. Knud at takke for sin Benævnelse; skjøndt den derhos gjerne, — hvorpaa jeg dog vil tvivle, — i det 13de Aarhundrede kan have tilhørt disse (see derom under 1242 og 1288).

1020 blev Engellænderen Meiner Biskop i Odense, hvortil han blev indviet af Erkebiskop Ethelnoth i Canterbury (S. R. D. 7 p. 217. Pont. 1 Pag. 135. D. S. 3 Pag. 574 siger derimod 1022); men naar det ved denne Leilighed hos Pontop. hedder, at s. A. blev den Odense Bispestol først gjort uafhængig, da den før den Tid havde sorteret under den roeskildste Bisp, da vil dette aldeles ikke sige mere, end at den forrige syenske Bisp, Othinkar Hvide, i de senere Aar havde fungeret som Bisp baade i Sjælland og Øyen,

da derimod Sjælland nu fik sin egen Biskop, som det ikke før havde havt; saa at man altsaa med større Grund kunde sige, at Sjælland i dette Aar blev gjort uafhængig af Thyen, end vice versa.

1032 skal dernæst Munkenes Skat i Odense være bleven foretaget med en høist forønsket Tilvært, i det de enten selv hentede eller nyankomne Benedictinere fra England igjen overbragte dem S. Albani og S. Osvaldi Reliquier,¹⁾ dem de nu opstillede paa et kostbart Alter i Odense (og altsaa naturligtvis i Vor Frue Kirke). Som oven anført havde den førstnævnte af disse Helgene alt engang forud været i Odense; men da han den Gang blev bragt did af Soldater, behagede dette tyungue Ophold ham ikke, men han vendte igjen tilbage til England (see 878 og 937), hvilket jeg, som sagt, tænker at være skeet enten i Gorm den Gamles Christenforfølgelse 883 og 916, eller i Svend Tveskjægs Christenforfølgelse fra 984 til 996; men da nu i indseende Aar Kong Knud den Store lod ham ledsage ved en formelig Deputation af Benedictinermunke, tog han tiltakke med at blive i Odense (Pont. 1 Pag. 198 jfr. D. S. 3 Pag. 775). Saa meget kan i det mindste siges i Medhold af denne Betretning, at Knud den Store virkelig i det mindste 1030 eller 31 førte Benedictinermunke fra England til Danmark (S. R. D. 7 p. 217. D. S. 3 Pag. 775); dernæst, at han allerede 1027 havde tiltaget

¹⁾ S. Alban har jeg omtalt under 878; S. Osvald derimod var Konge i Northumberland 624 og blev martyreret 642. S. R. D. 3 Pag. 368.

sig Ret til at bortskænke disse S. Albans Levninger (D. H. 3 Pag. 61), og endelig, at man allerede 1045 ikke ret mere vidste, hvor de vare i England, skjøndt man ikke vilde bekjende at have mistet dem (D. H. 4 Pag. 132), hvilket ogsaa 1077 var Tilfældet (ibid. Pag. 589), ja! saagar 1129 (D. H. 5 Pag. 356). Smidlertid synes det Hele dog snarest, hvad Reliquiernes Transport er angaaende, at grunde sig paa en Forverling mellem Knud den Store og Knud den Hellige; thi Pontoppidan selv henfører det (Pag. 137) til 1073 og Suhm i sin Danm. Hist. snart til 1070 (4 Pag. 401-2) snart til 1075 (Pag. 632) snart til 1077 (Pag. 589) snart til 1083 (Pag. 632) og snart til 1085 (ibid), altsaa snart til Svend Estridsens, snart til Harald Heins og snart til Knud den Helliges Regjering. Saa meget er imidlertid under alle Omstændigheder vist, at 1045 troede man endnu at have dem i England og det saagar paa 2 Steder (D. H. 4 Pag. 132), ligesom det samme ogsaa var Tilfældet 1077 (ibid. Pag. 589), og dernæst, at Wlnothus (Cap. 29) siger, at først Knud den Hellige selv, og det saagar kort før sin Død, førte dem med sig fra England til Danmark (S. R. D. 3 p. 372. D. H. 4 Pag. 632). Men det Første beviser (netop derved at 2 Steder i England laae i Tvist om Besiddelsen) ligesaa snart for som imod, og Wlnothi Udsagn, at det skeete kort før hans Død, tør man vel ikke tage saa aldeles efter Ordene; thi hentede han dem selv i England, som Wlnothus udtrykkelig siger, da maa det enten være skeet 1070 eller 1075 (altsaa som Prinds og derhos 16 eller i det mindste 11 Aar

for hans Død); thi han var kun 2 Gange i England, nemlig 1069-70 og 1075, og den første Gang veed man bestemt, at han førte Reliquier med sig tilbage (D. H. 4 Pag. 402, 404).

1043 havde Fyenboerne forresten i Kronpræstens drentstridighederne slået sig paa Svend Estridsens Parti; i hvilken Anledning Kong Magnus den Gode ogsaa skændte og brændte i Fyen, ligesom han ogsaa der holdt flere Træfninger med Svend Estridsen¹⁾ (Snorro 3 Pag. 43. D. H. 4 Pag. 100). Og er der saaledes vel neppe noget Spørgsmaal om, at denne Skænden og Brænden jo ogsaa har strakt sig til Odense By, som Dens fornemste og rigeste Stad, der desuden den Tid saa meget lettere led sig afbrænde, som Digteren Thiodolf lærer os, at Husenes Rægge i Fyen den Tid kun vare af Eggetommer og Laget af Næver eller Bark (Snorro 3 Pag. 43. D. H. 4. Pag. 100). Efter Magni Bortgang bemægtigede Svend sig imidlertid atter Fyen (Snorro Pag. 44), og

1044 plyndrede Kong Magnus desaarjaa atter paa Den (Snorro Pag. 48. D. H. Pag. 117).

1045 røve og brænde derimod Svend Estridsen og hans Bundsforyandte Harald Haardraade eller

1) Til hvis Opbold i Fyen man endogsaa har troet at finde Spor i et af Skovby Herreds Sogne; nemlig i Stednavnene Svenstrup efter ham selv, Estridsboe efter hans Moder Estrith, Ullerup efter hans Kader Ulf Jarl, Slagstrup efter det holdte Slag og Særstef efter den rundte Seier.

den Ende i Fyen og flæbe mange af Landets Piger som Fanger i Vold og Jern ombord paa deres Skibe, saa at Almuen flygtede til Skoven for at skjule sig i samme (Snorro Pag. 74-75. D. S. 4 Pag. 134).

1048 maa Bisp Meiner være død (om hvem see 1020); thi da (dog Pont. 1 Pag. 136 siger 1065) blev Erkebisp Adelberts Klærk Eilbert, som havde omvendt Sorøverne paa Farris 3: Helgoland og derfor tillige kaldtes Helgolands Bisp (jfr. D. S. 4 Pag. 495)¹⁾, bestikket til Biskop i Odense (D. S. 4 Pag. 182, hvor det derhos ogsaa hedder, at det først var ved denne Leilighed, at den Separation, som vi alt under 1020 have omtalt, gik for sig).

Fra 1048 af plyndrede forresten Kong Harald Haarderaade, som nu var bleven Konge i Norge (ligesom Svend Estridsen i Danmark), hver Sommer snart paa et og snart paa et andet Sted af de danske Provindser (Snorro 3 Pag. 88. 90. 92. 93. D. S. 4 Pag. 181. 187. 194-92. 201); og saaledes gjorde han blandt andet ogsaa

1054 Landgang i det nordlige Fyen og satte en fornem Mand, Kalf Arnesen, til Anfører for sine Forsætter; men denne blev angreben af Fyenboerne, jaget

¹⁾ Thi at han virkelig skulde have været Bisp paa Helgoland og være vedbleven at være det efter at han var blevet Bisp i Fyen, er alt for usandsynligt til at man kan begribe, hvorledes Sum har kunnet antage det. D. S. 4 Pag. 183. Beskrev Adam Brem. os ikke Stedet saa noie, maatte man desuden langt snarere ved hans Farris (ligesom D. S. 5 Pag. 426 ved en anden Leilighed) tænke paa Færroe end paa Helgoland.

paa Flugt og selv nedfaldet (Snorro 3 Pag. 111. D. H. 4 Pag. 239), og skal dette være skeet i Odense, for den Tids Flaader seilbare, Na¹⁾ og samme af denne Mands Nederlag have faaet Navn af Kalve-aaen, som den i Anytlinga bærer; og hvoraf maaskee en fordums Landsby ved Odense, der heed Kalve-øorp, siden blev nedlagt og dens Jorder til Killerup henlagte, kan have arvet sit Navn. Forresten har jeg allerede i det foregaaende yttret, at det efter min Formening var i Anledning af disse Kong Harald Haarderaades aarlige Plyndringer at Nonnebjergot blev befæstet, for at forhindre ham fra langs Naen at trænge dybere ind i Landet; ja! maaskee var allerede denne Befæstning i indevarende Aar den sande Grund til, at Jyenboerne saa tappert kunde tilbagestaae hans Tropper.

Imidlertid vedblev Kong Harald endnu som før hver Sommer at plyndre paa Danmark (Snorro 3 Pag. 117. 119. 122. D. H. 4. Pag. 272. 279. 283), indtil Freden endelig 1064 blev sluttet mellem Danmark og Norge.

1065 hedder det om den Odense Bisp Gilbert, at han var indviklet i mangehaande Laster (hvilke opregnes i S. R. D. 7 Pag. 217=18) og i 3 Aar havde vægret sig ved at møde paa Synodet (D. H. 4 Pag. 322=23).

1) Thi af Snorros Udtryk, at han drog sudr til Fjøs, maa man ingenlunde formode, at det var sød paa i Jyen han gjorde Landgang; nei! han siger sudr til Fjøs ligesom sudr til Danmerke, fordi begge Dele vare Sydlande med Hensyn til Norge.

1070 har muligviis Knud den Hellige allerede som Prinds ført S. Albani og S. Divaldi Reliquier til Odense (see 1032), dem vi maatte hente saa tidt, som vi vilde, saa smuttede de dog altid fra os igjen; thi i bemeldte Nar var han ikke alene i England, men hans Tropper plyndrede virkelig Ely, hvor S. Albans Reliquier opbevaredes (D. H. 4 Pag. 401), og maae ogsaa der have faaet fat paa S. Divaldi Reliquier, siden Munken Ivar kunde sjaele hans ene Arm fra dem (ibid. Pag. 401=2), ligesom de ogsaa virkelig førte Reliquier fra England med sig tilbage til Danmark og nedlagde i det mindste nogle af dem der i en Kirke, som siden ved deres Skjodesløshed, i det mindste tildeels, afbrændte (ibid. Pag. 404). 1075 kom han vel atter tilbage til England, men man hører intet om Plyndringer, ja! som det synes, ikke engang om Landgang (ibid. Pag. 440). Dog vil jeg hellere gjøre denne Transport før ung end for gammel og derfor hensefere den til 1075, tildeels af Grunde, jeg i det følgende nærmere skal anføre.

1072 døde den af Erkebisp Adelbert for sin ovenomtalte Gjenstridigheds Skyld suspenderede Bisp Gilbert af Odense (om hvem see 1048 og 1065) og døde derhos paa Reisen til Rom (S. R. D. 7 Pag. 218. Pont. 1 Pag. 137 som dog siger 1073. D. H. 4 Pag. 418. 501). Ham maa formodentlig den engelske Benedictiner Hubald have fulgt i det Odense Bispeføde, efter som han alt omtales der for Knud den Helliges Død (Pont. 1 Pag. 137) og siges (altsaa 1070 eller 75) at have overbragt S. Albani og S. Divaldi Helligdomme til Odense; imidlertid var det

jo ogsaa muligt, at han ikke strax var bleven Bisp, men at han f. Ex. først kunde have været Provst til Vor Frue, eftersom S. R. D. 7 Pag. 218 siger, at han først blev indviet til Bisp strax efter hellig Knuds Canonisation af Erkebisp Adzer, altsaa efter 1103; men hvo var da Bisp fra 1072 til 1103? og desuden var jo Hubald allerede Bisp da han 1100 fik S. Knuds Kloster oprettet (D. S. 5 Pag. 66), og 1101 administrerede han jo ligeledes som Bisp ved Kong Knuds Canonisation (ibid. Pag. 68); ikke at tale om, at Knud den Hellige selv siges at have gjort ham til Bisp, hvilket altsaa maatte være skeet mellem 1080 og 1086. I ethvert Tilfælde maa altsaa hans Indvielse af Erkebisp Adzer, — om den ellers virkelig er skeet, — blot have været en consecratio renovata eller en tidligere, og ved en udenlandsk Erkebisp foretagen, Indvielses Fornyelse af vor første indenlandske Erkebisp.

1073 siger Adam af Bremen om Danmark, at det var kun lidet beboet; det Indre for Skovenes, og Strandbredden for Sorovernes Skyld (see 1043-45, men især 1048-64); men hvor Havet styder ind (altsaa ved Enden af Strandvigene, hvor der var meest Sikkerhed for Sorovere), der ligge meget store Stæder; ligesom han ogsaa tilføier, at paa Hium, som ligger i Udlobet af den barbariske Bugt (i: Østersøen) der er den store By (civitas magna) Ddenje (ligesom Wange Nols Saga siger, at Ddins-ey er Hovedstaden i Hion, hvilket altsaa forudsætter flere Stæder paa Den. D. S. 4 Pag. 491 sq. og især

Pag. 496).¹⁾ Forresten staaer den sorgelige Skil-
dring, han gjør os af Landets Bebyggelse, i et Slags
Modsatning til hvad han fort efter siger, at nemlig
Byen allerede da skulde have havt 100 Kirker (D. S.
4 Pag. 499), aldenstund vi i Landets Hovedstad endnu
hidtil ikke have kunnet opdage mere end en eneste
Kirke.

1075 bliver uden Tvivl det rette Aar, da Knud
den Hellige (altsaa som Prinds) forte S. Albani og
S. Divaldi Legemer med sig fra England til Odense
(D. S. 4 Pag. 632); thi Knud den Hellige var,
som sagt, kun 2 Gange i England, nemlig 1069 = 70
og 1075, og dog hedder det (l. c.), at han selv forte
dem hid,²⁾ ligesom ogsaa Hubald, der var bestiftet
til Bisp i den 1072 eller 73 afdøde Gilberts Sted,

¹⁾ Adam af Br. skal forresten ogsaa, i Følge Bircherod,
sige, at Bispesædet var der i Byen, og at det var den
største Handelsstad paa Den; men uagtet dette nu kan
være meget sandt, har jeg dog ikke fundet disse Udtryk i
Maderi Edition af Adam af Brem. Pag. 140.

²⁾ 1070 forte han virkelig Helgenbeen med sig tilbage (D.
S. 4 Pag. 402. 401); om han gjorde det 1075 veed man
ikke; men 1077 vidste de i England ikke meer, hvor de
egentlig vare (ibid. Pag. 589) ic., og skulde disse Reli-
quiers Hidflyttelse desuden nedsættes efter Suhm til
1083, og efter Bircherod og Langebek til 1085 (D. S. 4
Pag. 632), eller gar efter Pontoppidan 1 Pag. 137 til
1086, saa seer man ikke (selv Wtnothi Vidnesbyrd, at
han selv bragte dem fra England, aldeles uanset), hvor-
ledes Knud den Hellige fra den Tid af ikke allene kunde
saae Tid til at opføre en kostbar Trækirke over dem, men
ogsaa at lægge Grund til deres Fremtids Steenkirke.

ved samme Feilighed skal være kommen til Byen (Pont. 1 Pag. 137). Om denne Landets nye Bisp hedder det nu i D. H. 5 Pag. 90, at han var en Engelsk Benedictinermunk, som Kong Knud den Hellige selv (maaskee allerede som Prinds) skulde have befordret til Bisp i Odense (see 1072). Han varjen nidkjær Bisp, der aarlig visiterede sit Stift og efterjaae om Præsterne forrettede deres Embede forsvarligt; men derfor modtog han ogsaa af hver Præst et saa kaldet Cathedricum, der bestod i Halvdelen af deres Dffer; og kaldtes denne Bisitats og dette Gjæsteri Hospitalitas Episcopi, og bemeldte Cathedricum vedvarede i 15 Bispers Tid indtil 1395 under Dronning Margrethe, da det blev affaaret (Hvitf. Pag. 598. D. H. 5 Pag. 90); jfr. 1291, hvor man erfarer, at dette Cathedricum i Grunden var bestemt til Domkirkens Restauration og Vedligeholdelse.

1076 døde Svend Estridsen, og af ham har man en Mynt med Runer, hvis Dmskrift lyder paa Gunthor i Aensø, hvilket man forklarer ved Myntmesterens Navn i Odense (Vestf. over d. Mynter Pag. 50. D. H. 4 Pag. 569), og som altsaa synes at være den første og bekendte Mynt, der i Odense var præget; Skjøndt man ogsaa har 3 Bracteater af uvis Alder, der skulle være slagne af fyenste Bisper i Odense (D. Myntværk Pag. 27-8), hvoraf den ene synes at hedde Dsyt (Nov. Pecum. Dni. Olviit), den anden Eric (Erici Ep. ioti), og den tredie Knud Uffen (Cnut iot fil. Uff ioti); men Utdyningen af Inscriptionen synes at være megen Tvivl underkastet; og desuden har man blandt de fyenste Biskopper in

gen Dve (med mindre det skulde være Dthviit eller Dthincar Gyide; men i hans Tid var der jo intet S. Knuds Tempel, som dog afbildes paa Reversen med Omstrift: *Se. Kan. Fionion. Templ.*); og af de andre 2 har man ingen Erik uden Erik Krabbe 1362, og ingen Knud uden Knud Gyldensjerne 1529; og desuden hentyder Reversen paa dem begge paa et Fion. officii S. Olf (formodentlig Olavi martyris), som heller ikke vel vil passe paa vort Fyen. Endelig nævnes ogsaa i det danske Selskabs Mynt=Cabinet adskillige Bracteater ic. af ubis Alder, som formenes slagne i Odense (*D. Selsk. Tilsy. Pag. 302. 303. 305. 309. 311*).

1078 (*Hvitf. Pag. 92. Bloch f. Geistl. Hist. 1 Pag. 581, altsaa endnu som Prinds*), eller 1081 (*Pont. 1 Pag. 230. Bloch 1 Pag. 582*), eller 1083 eller 85 (*D. H. 4 Pag. 632*), ¹⁾ skal dernæst Kong Knud den Hellige over S. Albani og S. Dvaldi Been, som hidtil formodentlig bleve opbevarede paa et Alter i Vor Frue Kirke (hvad enten de saa ere ankomne 1032, 1070 eller 1075), have ladet opføre en særegen Kirke af Træ, den han, formodentlig med Hensyn til den Forbindelse, hvori den stod til Vor Frue (af hvilken den rimeligviis var at betragte som et Anner eller et Filiale), saavel indviiede til Vor Frue, som til S. Alban; ligesom han ogsaa havde i Sinde at opføre en anden og større Kirke af Muur til samme

1) Af hvilke forskjellige Angivelser jeg dog foretrækker den første, fordi det i *S. R. D. 3 Pag. 365, og 7 Pag. 218* hedder, at han byggede den 8 Aar før sin Død.

Helgenes Ere, hvortil han dog ikkun sit lagt Grundvolden for sin Død. Den gamle Trækirke laa derimod paa den sydlige Side af Byens store Torv, hvor i Pontoppidans Tid de Podebuschers og i Blochs Tid General Ahlefeldts Gaard var beliggende (Blodh 1 Pag. 580); eller rettere, denne Gaard laa paa den foromtalte Kirkes Kirkegaard, og Kirken selv stod derimod nærmere ned imod Naen (D. H. 5 Pag. 89). Eller med andre Ord: denne Kirke laa efter de Flestes Mening paa Odense nuværende Torvs sydlige Side, hvor forhen Podebusch og Sæbemeister Mads Nielsen, men senere Frue Wind og Søren Mortensen boede; dog synes den, eller rettere sagt dens Taarn, efter Odense Byes Grundtegnning af 1593, maaskee snarere at have ligget noget mere mod Vesten eller henimod Rectorboligen til, da derimod den øvrige Plads Osten for samme deels var Kirkens Skib og Chor og deels dens Kirkegaard, hvis Ringmuur man ogsaa ved Torvets sidste Urolægning vil have opdaget mod Norden i en Strækning fra Syd for Skærdernes Laugshuus og omtrent hen til det nuværende Frønkloster; medens derimod de, som ere af den forstnævnte Mening, antage Kirkegaarden at have været der, hvor Cancelliraad Lindved, Rector Heiberg og Kammerraad Holm (eller Dr. Ruge, Prof. Sartorff og Overlærer Brøhm senere) boede; hvilket dog mindre stemmer med den Kjendsgjerning, at man saa ofte saavel i Søren Mortensens, som Frue Winds Gaard og Hauge har opgravet Dødningsbeeen. I alle Tilfælde maa Kirken have staaet Naen meget nær; thi Sagnet tilholder, at en af dens Klokker ved hæf-

tig Svingning af sig selv skulde være udfloiet af Taarnets Lydhul og ned i Aaen (jfr. Thieles J. S. 2 Pag. 29), hvor man siden vil have hørt den synge:

Kobber og Messing kom i mig;
 Sølvet, som skulde været deri,
 stjal Mester Eskild med lumste Svig;
 derfor mistede jeg min Lyd. 1)

Da nu dette Sted i Aaen endnu kaldes Klokkedybet og det Stræde, der fører til samme og løber ned mellem Søren Mortensen og Cancelliraad Lindved, ligeledes, saa maa jo Klokketaarnet, som Kirkens vestlige Deel, omtrent have staaet der og den øvrige Kirke altsaa have strakt sig Østen for samme Celler over S. Mortensens og Frue Winds Gaardsplads og Hauge). Der var desuden ikke mindste Rimelighed i, at Dyrørerne 1534 kunde have brugt dette Klokketaarn til et Blokhuus mod daværende Bispegaard (nuværende Frokloster; see min Greveseide Pag. 22), dersom det endnu skulde have ligget længere mod Vest end ovennævnte Stræde. At Albani Kirke forresten fra Begyndelsen af var af Træ, derom synes alle at være enige, ja! saagar Saro omtaler udtrykkelig Pag. 220 dens ligneos parietes; men Udskillige troe dog, at i det mindste Choret neppe kan have været af Træ, da Dyrørerne 1086 beleirede Kong Knud den Hellige i samme; thi da det kostede

1) Det skulde dog vel aldrig være Erkebisp Eskild (see 1139), hvis Minde paa en saa vanærende Maade er blevet vedligeholdt af S. Albani Munke, fordi han 1139 betog dem Domkirkeherligheden og overdrog den til S. Knuds Klosters Munke?

dem saa megen Noie at bringe Kongen af Dage, havde de vist i dette Tilfælde grebet til det simple Middel at stifte Gld paa Kirken, ¹⁾ hvis dette kunde have bragt dem lettere til Maalet. Saa meget er i det mindste vist, at den paa det af Dr. Paynk 1670 udgivne Kobberstik over Knud den Helliges Drab foreslilles, som om den alt den Tid bestod af Steen; og ligesaa vist er det ogsaa, at den ved sin Nedbrydelse 1542 ikke var af Træ, men af Steen; thi Borgerne forpligtedes i den derom udgivne kongelige Befaling udtrykkelig til at aflevere Stenene til Jehusmanden (Pont. 3 Pag. 273). Vel indskrænker Befalingen sig til Stenene af Choret; men neppe kan jeg troe, at Choret var af Steen og den øvrige Kirke af Træ; dog — det er jo ogsaa muligt, at Kirken senere end Knud den Helliges Tid fra en Træ- til en Steen-Kirke kan være forvandlet, og at denne Forvandling, som noget til den Tid sædvanligt, ikke engang i Annalerne er bleven anseet Dptegnelse værd. Flere af de næstliggende Steder fik imidlertid Navn af denne Kirke; saaledes omtales i Byens gamle Breve et S. Albanistræde; ogsaa beholdt Sognet længe efter Kirkens Nedbrydelse Navn af S. Albani, og ved Revolutionen nævnes saa gar en S. Albani Abildhauge. Hvad nu især forømtalte S. Albanistræde er angaaende, da strakte det sig fra Albani Kirke eller Kirkegaard (s: den sydlige Deel af nuværende store Torv), eller rettere fra Udelgaden, der løb fra Øster til Vester

1) Men det forsøgte de jo ogsaa virkelig (D. H. 4 Pag. 699); dog Regnen forhindrede deres Forsæt.

langs hen forbi S. Albani Kirkegaardsmuur, til Korsgaden, saa at det nu saakaldte Skomagerstræde udgjorde den nordligste Deel af samme (hvilket sees af det Brev, Prioren Chr. Pouelsen 1544 meddeelte Stræderlauget paa dets Laugshuus). Dette Stræde bestod nemlig paa den venstre Side af Hunderup Stræders og Dalin Malers Huse, samt Skomagernes og Strædernes Laugshuse; hvilket sidste, som nu blot bestaaer af nogle faa Tag Huus, dog den Tid skal have strakt sig et godt Stykke længere ned mod Magazingaarden 2: nuværende Rectorbolig og saaledes skal have havt en ligesaa stor Udstrækning, som Skomagernes nu. Hvorvidt nu dette Sagn indeholder Sandhet, skal jeg lade være uafgjort, men saa meget er vist, at der ligesledes paa den østre Side af Strædet vare Bygninger, der strakte sig ligesaa langt mod Souden, som de paa den vestre Side, og saaledes naaede Strædets sydlige Ende den Tid, som sagt, lige til Albani Kirkegaard, eller rettere til den forbi samme løbende Adelsgade; men da Forlehningshoitideligheden 1580 (altsaa 38 Aar efter at S. Albani Kirkegaard var udlagt til Torv) gik for sig, bleve nogle Gaarde af dem, der grændsede nærmest op til Torvets nordlige Side, og saaledes ogsaa nogle af dette Strædes sydlige Ende, efter kongelig Befaling nedrevne, for at gjøre Pladsen rummeligere (see derom mere i det Følgende), og derved fik Strædet sin nuværende (især paa den østre Side) forkortede Udstrækning. Hvad derimod Tvivlsraadigheden med Hensyn til det rette Aarstal for S. Albani Kirkes Opbyggelse er angaaende, da troer jeg, at hele Striden derved lettest jævnes, naar man nem-

lig antager, at Kong Knud den Hellige, der havde udvalgt S. Alban til sin Skytshelgen (see Marfagen dertil D. S. 4 Pag. 632), allerede som Prinds 1070 eller 1075 bragte S. Albani Reliquier med sig fra England til Odense (hvor de alt engang forud havde været); men da han derpaa 1076 saavel af Faderen, som af Broderen var erklæret for retmæssig Successor, 1078 som Kronprinds har opbyggt bemeldte Trækirke over hans Been, og da han nu endelig 1080 selv var bleven Konge, 1081, 83 eller 85 har lagt Grunden til den Steenkirke, han til hans ydermere Ære havde besluttet sig til at opføre. Hvad endelig denne nyopførte eller S. Albani Kirkes Bestyrelse er angaaende, da synes det i højeste Maade sandsynligt, at da der endnu den Tid ingen andre Munke vare i Odense, end de til Provstiet hørende, saa sørgterede denne nyopbyggede S. Albani Kirke vist ogsaa fra Begyndelsen af under Bor Frue og administreredes saaledes af de til Provstiet hørende Munke, i det den saaledes var et Annex eller et Filial af Bor Frue; men desuagtet see vi, at S. Knuds Munke, formodentlig fordi de ansaa deres Kirke de facto for Domkirke, en Ret den dog først 1139 de jure erholdt, — allerede før 1138, eller i det mindste før 1141, havde anmasjet sig Patronatet over samme: en tiltagen Rettighed, de dog i bemeldte Aar mod en Godtgjørelse for bestandig maatte frasige sig.

I Anledning af denne S. Albani Kirkes Opbyggelse, som, uagtet den i Grunden var afhængig af Bor Frue, dog stedse baade med Hensyn til sin Størrelse og Pragt, som med Hensyn til de Reliquier, den

gjemte, maatte ansees for den fornemste Kirke i Byen, optoge nu saavel Provsten som hans Munke Navn efter samme (S. R. D. 1 Pag. 273. D. S. 5 Pag. 580. jfr. 1138. 1141. 1162); ja! hyad endnu er mere, Bispepresidentsen blev endogsaa enten strax ved denne Kirkes, eller maaskee først ved S. Knuds Kirkes Opbygning 1093 eller 1162 (ja! maaskee endogsaa først i Anledning af Byens Ildbrand 1157 eller 1247) forlagt fra Vor Frue Kirkegaard til nærværende Froskenkloster eller, som det for sammes Stiftelse kaldtes, Jorgen Brahes Gaard; thi da Bispegaarden der paa Stedet mellem Narene 1466 og 1504 blev bygget, synes Talen ingensunde at være om dens Opbyggelse af ny, men blot om dens Ombyggelse, Udvidelse og Forbedring; hvilket endogsaa er saa meget visere, som man af et af Byens Dokumenter kan skjønne, at der allerede 1420 var Bispegaard paa nærværende Torv (Aetstyk. Pag. 68). Da jeg imidlertid anseer 1247 som den rette Tidspunkt for ovenmeldte Forslyttelse, vil jeg ogsaa først under dette Aar omtale Sagen noget nærmere.

1081 (Pontop. 1 Pag. 230. Bloch 1 Pag. 582), 1083 eller 1085 (D. S. 4 Pag. 632) lagde ifølge det Foregaaende Kong Knud den Hellige som Konge den første Grundvold til den Steenkirke, ja! maaskee endogsaa til det Kloster, i Odense, som siden efter ham blev kaldet S. Knuds Kirke og Kloster; endstjondt den forsmæynte af disse først efter 12 Mars Forlob, altsaa 1091, 1093 eller 1096, og selvfølgelig flere Aar efter hans Død, i alle Dele blev fuldfærdig.

1083 synes den engelske Munk Wlnothus, der

siden, som man mener, blev Prier over det ved S. Knuds Kirke anlagte Kloster, at være ankommen til Odense (D. P. 4 Pag. 633. 711 jfr. 1109), maaskee før at forestaae bemeldte Klosters første Anlæg og Indretning. Imidlertid kan han ogsaa være kommen et Par Aar tidligere til Byen s. Er. 1081, da Knud maaskee lod hente engelske Bygmestere til sin kostbare Steenkirke i Odense; i det mindste er Aaret 1083 blot grundet paa, at man antager, han havde skrevet sin Bog 1109 og da efter sine egne Ord havde været 24 Aar i Danmark. Nu er vist nok denne Bog dediceret til Kong Niels; men han kom allerede til Regjeringen 1104; imidlertid er det vist nok, at han kalder Kong Niels sit Klosters Stifter (Fundator) o: dets Hovedvelgjører, og viser altsaa derved, at Bogen er skreven efter 1107, da Kong Niels først saa rigelig begavede S. Knuds Kloster; men desmere maa man beundre Forfatterens Paatrængenhed, at han saa kort efter en saa betydelig Velgjerning endnu paa en saa nærgaaende Maade søger at opfordre Kongen til forøget Velgjørelighed mod dette sit Kloster.

1086 d. 10 Juli blev Kong Knud den Hellige fely med mange af sine Hofmænd i fremtalte S. Albani Kirke (hvis Helgen han paa saa udmærket en Maade og med saa store Omkostninger havde hødret) af oprørske Bønder, hvis Anførere vare leiede dertil ved engelske Penge,¹⁾ taget af Dage; og er ved Beretningen om dette Mord (D. P. 4 Pag. 689) s.

¹⁾ En Sag, der var saa bekjendt, at man endog saa skrev, at det var Engländerne der havde dræbt ham i Odense.

jfr. Atl. 3 Pag. 438) især med Hensyn til Ddense at mærke, at Ddense Na, hvor den oprørste Almue holdt Thing ¹⁾, kaldes Kalsa (D. H. 4 Pag. 694), men at Kongen, saa længe han var paa sit Slot (som nævnes Pag. 699. 705 og af Elnothus kaldes *curia regalis & regia sedes*), som det synes, var paa den modsatte (og altsaa sydsørlige) Side af samme (l. c. p. 696); men at han nu, for at holde sin Afteusang, begav sig til den Jomfru Maria og S. Albanus indviede Kirke (Pag. 697) og altsaa paa Naens nordlige Side; at derpaa Almuen uden for Byen (eller uden at komme igjennem dens formodentlig spærrede Porte), og altsaa maaskee ved Dalum, gif over Naen (ibid.), for at søge ham paa Slottet (jfr. S. R. D. 3 p. 320 & 365), efter hvilket først citerede Sted det endogsaa synes, som om han ikke var flygtet til Kirken for Oprørerne vare ankomne for Slottet); men da de ikke fandt ham der, søgte de efter ham til Kirken, som var en stor Træbygning med store Glasvinduer i (D. H. 4 Pag. 698), og hvor der især var et stort Vindue over Alteret (Pag. 700). Desuden var der ogsaa et Chor og en Chorsdør (Pag. 701), og saavel S. Albani, som S. Osvaldi Reliquier vare opstillede i 2 Skrin paa Alteret og midt imellem begge et Kors (Pag. 702). Blandt dem, der ved denne Heilighed

¹⁾ Hvilket formodentlig, — siden de røkkede frem fra Middelfart, — maae have været uden for Vesterport (eller som den rimeligviis den Tid kaldtes: Holskerthor, nuværende Holsedaare) og altsaa paa den nordvestlige Side af Naen.

stred og faldt for Kongen, nævner saavel S. R. D. 3 Pag. 324, som Pag. 373 en Milo (et endnu i Odense bekjendt Familienavn), den daarligt affkrynte Inscription paa S. Knuds Kiste nævner ligeledes en Nofennulo (D. H. 5 Pag. 70): et Navn, der aabenbar er en Sammensmeltning af 2 (nemlig Nofen og Milo), saasom det sidste nulv meget let kan være urigtigt læst for Milo, da nu og nu have lige mange verticale Streger, og Tødler og Punkter den Tid udelødes; derimod læser D. H. 4 Pag. 705 Niels, hvilket dog ogsaa paa samme Maade lod sig forklare. En anden af dem, der faldt med Kongen, kaldes derimod Blake eller Blakmar (hvilke Navne begge betyde en blakket Hest), og ham (eller allensfalls en anden af samme Navn) er det, Saro gjør til Hovedoprøveren og Hamsfort immer kalder Førræderen (proditor Blakko), og have begge vistnok det for sig, at Ordspørget: at ride paa den blaktede Hest, i gamle Dage stedsse betegnede Falskhed og Førræderi, hvorfor man endnu i vore Dage bruger Udtrykket: Din falske Blakke! — Da Oprøverne derpaa dræbt Kongen og hans Mand, samt ødelagt Kirken, ved hvilken Leilighed S. Albani og S. Osvaldi Reliquier bleve adspaltede og ødelagte;¹⁾ drog de, som det synes,

1) Thi Oprøverne nedkastede eller senderstogte ikke blot Skrinene, hvori de paa Altaret opbevarede (S. R. D. 3 Pag. 323. 368. D. H. 4 Pag. 702); men gjenneisøgte og plyndrede siden eiter den hele Kirke, ja! sparte ikke engang Altterne selv (S. R. D. 3 Pag. 321. 373. D. H. Pag. 705); jaa man altsaa kan være forvidst om, at de ogsaa have senderbrudt Skrinene, som formodent.

til Slottet (S. R. D. 3 p. 373-74), hvor de rimeligviis (saavidt man af Elnothi Ord kan forstaae) myrdede Prinds Benedict, som efter Kongens Død havde hugget sig igjennem (D. H. 4 Pag. 705). Da endelig Oprøret var stillet og Oprørerne havde adspredet sig, bleve Kongens og Prinds Benedicts Liig, — hvilket sidste dog Bønderne havde lemlæstet og splittet ad (S. R. D. 3 p. 324. 374) — af Munkene begravne inde i Kirken selv, men de 17 andre af hans Hofmænd, der faldt i Indgangen til Kirken, i det nordvestre Hjørne af Vaabenhuset (S. R. D. 3 p. 324. 376. D. H. 4 Pag. 707-8). I S. Peters Kirke i Næstved skal fordem dette S. Knuds Drab, og som en Folge deraf ogsaa S. Albani Kirke, have været afbildet (D. H. 4 Pag. 715), ligesom

lig vare det kostbareste i hele Kirken, og at Benene saaledes ved denne Leilighed ere blevene adspredte og sendertraadte. I Odense horer man derfor siden den Tid intet videre til disse Reliquier; men foruden det, at man endnu paa 2 Steder i England, nemlig i S. Albans og i Ely, vedblev at prale af deres Besiddelse, blev der endnu 1117 et S. Albans Kloster indviet af Bissen i Lincolnshire (Rod. de Diceto apud Twisden Pag. 502); 1115 nedlagdes Reliquier saavel af S. Osvald som af S. Alban i Domkirken i Lund (D. H. 5 Pag. 625); i Roeskild roste man sig af at besidde den hele S. Osvald (D. H. 4 Pag. 702), ligesom i Colln S. Alban (Pont. 1 Pag. 198. D. H. 1 Pag. 589. 622), og i Namur hans Skulderblad (D. H. 3 Pag. 619); saa at disse Reliquier foruden deres øvrige gode Egenstaber ogsaa synes at have besiddet den, i det Uendelige at kunne mangfoldiggjøre sig og ingenfinde ganske at kunne forgaae.

man ogsaa har et italiensk Støbber over begge Dele (D. S. 5 Pag. 74-75), hvilket jeg selv har eiet og til National-Museum indleveret. Spørger man nu, hvor det Slot, som i S. Knuds Drabshistorie omtales, laa, da var vist intet rimeligere end at antage, at det havde været den Gaard, som siden til S. Knuds Kloster blev forvandlet, og at man netop derved havde søgt at hellige hans fordums Residents; men gjen-nemgaaer man Beretningen om Drabet ret nøie, da vil vil man letteligen skjønne, at den maa have ligget paa den modsatte Side af Aaen; og da vi nu for 1180 see et Sted ved Odense, der kaldtes Borgen, altsaa Borgen ved Odense eller Odins Borgen, til et Nonnekloster forvandlet, hvilket Sted vi i det fore-gaaende have viist at være Nonnebjerg, saa kunne vi ikke vel undlade ogsaa her at søge Knudsborgen, og det saa meget mindre, som Wlnothus, der ellers f. Ex. S. R. D. 3 p. 371 kalder Byen selv Othensia, der- imod Pag. 363 siger, at det var til Odins Wi o: Odins Wi eller Helligdom, eller hans Wiborg o: hans hellige Borg ¹⁾, at Knud den Hellige ved Ankomsten tog sin Tilflugt (jfr. forresten 1154). Ligesom ogsaa

1) Dette Wi er formodentlig en Contraction af Ordet wigi, der baade betyder en indviet Helligdom og en Indfred-ning, Indhegning eller Forskædsning, fordi disse, ligesom hine, i gamle Dage formelig bleve indviede (man see f. Ex. Inscriptionen paa den bekjendte Juulskovs Støtte i Aven blandt Nørnups Mindesmærker fra Oldtid Pag. XX). Forresten behøve man at eftersee en udførlig Beretning om dette Ords Betydning af A. Magnussen i Annual. f. N. Old. 1839 Pag. 177 sq.

Saxo ikke blot Pag. 219 siger, at han søgte til Odense By, men til Othoniensis pagi præsidia, hvilket sidste Ord ikke blot betyder en Besætning eller en Garnison, men ethvert trygt Tilflugtssted og fremfor alt en Skanse, en Borg eller en Fæstning; hvorfor det ogsaa er muligt, at Saxo kan mene denne Odense Borg, naar han Pag. 220 siger, at Prinds Erik (Giegod) hvar seorsim ab hoste conclusus, men slog sig igjennem; thi disse Ord kunne meget vel oversættes ved, at han var paa et fra Kongens Drabssted (altsaa S. Albani Kirke) særstilt og afliggende Sted af de oprørske Tjender beleiret; hvilket formodentlig netop var bemeldte Borg, som i Kongens Graværelse til hans Baretægt var overgivet. Forresten har man foruden mange andre Minder om Kong Knud den Hellige endnu en Mynt, som man troer at være slagen i Tjen, og paa hvis Revers Suhm i D. H. 4 Pag. 714 læser Je i Fuineii o: Je in Fium-ei, maaskee Sen eller Soen paa Tjens De, medens Myntværket Pag. 62 læser: Sei-vinei; hvis Betydning allensfalls ogsaa kunde være Johannes episcopus in Fionia, skjøndt Johannes Jani, som derved maatte menes, først 1186 blev Biskop i Tjen.

S. A. Kongen døde, begav Enkedronningen Edel sig til Odense, for derfra at føre sin Mands Liig til Flandern, men hun stod fra sit Forsæt, da hun om Natten saae et usædvanligt Lys opfyldte Kirken om Graven. S. R. D. 3 p. 324. 376-77. D. H. 4 Pag. 708).

S. A. blev Oluf Hunger blandt flere Steder ogsaa paa Thinget i Odense udvalgt til Konge (D. H.

Pag. 721), og kort efter, da denne Konge drog omkring paa Gjøsteri i Fyen, meldte Præsten ved Albani Kirke ham, at der ofte saaes Lys brænde over Kong Knuds Grav, og at der ved samme viste sig flere Tegn paa den Afhjæledes Hellighed, hvortil Kongen dog endnu den Tid ingen Tid vilde fæste, men svarede blot, at skeete der endogsaa Tegn til Hellighed i Kirken, saa vidste han dog langt sikkrere Tegn paa, at den Afdøde ingen Helgen havde været (ibid. Pag. 725); men

1087 aabenbarede Knud den Hellige sig selv (formentlig paa den der tilstedeværende Enkedronnings Anmodning) for de danske Vidsler i Islandern, sonderbrød deres Lænker og aabnede deres Fængsel (ibid. Pag. 738); og da nu tillige kort efter Kongens Død næsten hele Danmark, — som en samtidig Stribent, der synes at have været Præst i Odense, vidner, — var blevet hjemløst af Regn, Hunger og Pest, som varede i 7 Aar, forskaffede Kong Oluf det sorgelige Tilnavn af Hunger, og naturligviis af Geistligheden blev udtolket som en Gudsstraf for deres myrdede Belgjovers Død (ibid. Pag. 732), og endelig derhos midt under alle disse Besværligheder, nemlig

1091 eller 1093, den af Kong Knud den Hellige 1081 i Odense paabegyndte Steenkirke var bleven færdig (Pont. 1 c. 230. Bloch 1. Pag. 582 ¹⁾),

¹⁾ Hvorhos det dog ved denne St. Knuds Kirkes første Steenbygning er at bemærke, at den ingentunde var saa stor som den nærværende, men at den i Folge Bisp Niccolfs og Bisp Giscos senere Tilbygninger maa formodes

troede Bisperne og Præsterne i Sjælland (som det Land, fra hvis Beboere egentlig Kongemordet var udsaaet), at det var hoie Tid at forsone den fortorneede Martyr og droge derfor

1094 over til Odense, hvor de med Kleresiet der aftalte, at de, — den regjerende Kong Oluf uadspurgt, — vilde optage den myrdede Kong Knuds Been og vise ham den en Martyr og Helgen tilkommende Ere (S. R. D. 3 p. 321. D. S. Pag. 732. 774). Til den Ende blev

1095 en tre Dages Faste udfreven, Benene bleve underkastede Ildproven, 3 Tertegn skeete ved Graven, Legemet blev optaget af samme og i høitidelig Procession fra S. Albani Trækirke henført til den nye, herlige og af Muur opførte Kirke, som laa sonder paa, og siden (da hellig Knud virkelig af Paven selv var bleven canoniseret) foruden Vor Frue og S. Alban, som den alt forud var indviet, nu ogsaa til S. Knud blev indviet og senere i Almindelighed blot efter ham benævntes; saasom han selv, som sagt, havde lagt Grundvolden dertil, skjendt den nu først i disse Hungersaar for største Deel var blevet færdig. Her blev Liget nu nedsat i en Steenkiste under en Hvælving og i en muret Grav i et lille Capel paa Kirkens søndre Side, hvilket 1582 blev nedbrudt og Gymnasium paa samme Sted opbyggt igjen. Ogsaa Prinds Benedicts Lig blev ved samme Leilighed forflyttet. Men paa den Plads, hvor den gamle S. Al-

den Tid at have savnet sit nuværende Chor og begge sine Sidegange (see infra 1117 og 1287).

bani Kirke, som først 1541-42 blev nedbrudt, havde staaet, fandt man endnu, omtrent 1730, ved at grave en Brønd, en stor Hovedpande med et dybt Hug af en Dre i; og omtrent 1760 blev paa samme Sted, ved atter at grave en Brønd, fundet 15 menneskelige Skeletter, som altsaa formodentlig vare Levninger af de tilligemed Kong Anud dræbte Hofmænd, som i Kirkens Baabenhuus — (der efter al Formodning maa have vendt mod Byen til og altsaa, hvad som ellers er usædvanligt, ligesom S. Anuds have ligget mod Nord) — kort efter det paa dem begangne Mord vare begravne (S. R. D. 3 p. 324. 322. 378. D. H. 4 Pag. 774-76). Forresten vilde det ovenanførte Udtryk, at Kongens og Prindsens Liig bleve flyttede fra S. Albani Kirke til den ny opførte Steenkirke, der laa sønder paa, være vanskeligt at forståe, dersom det skulde referere sig til S. Albani, thi S. Anuds Kirke laa egentlig Vester for S. Albani og naar noget skulde være, dog snarere i Nord- end i Syd-Vest. Dr. Paludan-Müller har villet forklare det af den Grund, at vore Fædres Nord egentlig var vort nuværende Nordost eller i det mindste N. N. O; hvilket ogsaa, i det mindste tildeels, skjennes af vore Thingfredse, Kirker og andre gamle Bygninger, og hvilket ogsaa Peteresen i sin Sagnhist. 1 Pag. 7 berører; men dersom dette, som maa formodes, blot grunder sig paa vore Fædres Ubeskjendtskab med Magnetnaalens Misvirkning, da er Afvigelsen langt fra ikke saa stor, at deres Nord kunde blive vort Nordost, og selv om den var det, kunde S. Albani Kirke (bist hvist den, som jeg formoder, laa dybere ned med

Maen til, end Torvets nærværende Huuslinie i Syden dog aldrig komme til at ligge i Nordøst for S. Knud; Jeg formoder altsaa, at Udtrykket sydlig ikke skal tages med Hensyn til Albani Kirke, men blot betegner, at den laa sydlig eller Syd paa i Byen; eller allens fals, at det Capel i Kirken, hvori Liget blev bisat, laa Syd paa med Hensyn til Kirken selv, saasom det netop var en sydlig Udbygning af samme.

S. A. (1095) bleve allerede mange Syge helbrede ved S. Knuds Grav og mange begyndte allerede nu at paa kalde ham som en Helgen (D. H. 5 Pag. 8).

1096 blev ifølge A. 6 Pag. 600 Fundamentet først lagt til S. Knuds Kirke; men da Hvitf. Pag. 92 derved som Hjemmel anføres, maa det være en Trykfeil for 1086 og Meningen blot være den, at da Kongen døde var Fundamentet blot lagt, men Kirkebygningen selv derimod ingeni lunde fuldendt. Med mindre det skulde gaae paa det ved Siden af Kirken anlagte Kloster, som Knud den Hellige allerede projecterede, men Erik Eiegod først oprettede og Kong Niels først fuldendte (D. H. 5 Pag. 65).

S. A. begyndte Benedictinermunkene ved Domkirkerne at kalde sig Caniker, fordi de optog S. Augustini Canon eller Regel (D. H. 5 Pag. 23); men snart blev Regelmæssigheden dem for byrdefuld, og allerede 1147 begyndte de at leve paa verdslig Viis, og kaldtes da verdslige Caniker, ligesom hine kaldtes regelbundne (D. H. 6 Pag. 8. 7 Pag. 191. 303).

1098 fik endelig Kong Erik Eiegod paa sin Romreise Paven's Tilladelse til at skrinlægge Kong Knud som en legitim og formelig Helgen (D. H. 5

Pag. 43. 47); men forinden dette endnu kunde see, døde Paven selv og Skrinlæggelsen maatte, som Folge deraf, for en Tid opsættes, skjøndt Tertegnene daglig toge til ved hans Grav, og Tillobet som en Folge deraf vorte til en ny og ikke ubetydelig Indtægtskilde for Byen og især for dens Geistlighed (D. S. 5 Pag. 65).

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne af Egnens Historie, for saavidt det 11te og den christelige Deel af det 10de Aarhundrede er angaaende, og overveie saavel det vi om Densje selv have erfaret, som hvad vi af andre danske Njebstæders Exempel tør slutte os til ogsaa her at have været Tilfældet, da see vi Christendommen lidt efter lidt indført og udbredt i Landet; Soroveriet, som usfordrageligt med den christelige Religion, lidt efter lidt afskaffet (Nyerups Culturhist. Pag. 89); men desaar- sag ogsaa (paa Grund af Indbyggernes formindskede Stridbarhed og sjeldnere Krigsøvelse ¹⁾) Landet selv angrebet og plyndret af udenlandske Fribyttere (man see f. Ex. 1043=64 om Kronprætendenten og den norske Harald Haarderaade, samt 1073 hvorledes Adam af Bremen udtrykker sig om Sjællandsfarernes Soroverier; Nyerup l. c. Pag. 75), saa at Landets egne Indvaanere tilsidst maatte trække sig tilbage i Skovene og der gjøre Oprydninger eller forvandle Skov til Agerland, for nu at kunne leve af Jordens Afgrøde, i Stedet for at Soen forhen havde

1) Om disse Christendommens Virkninger see D. S. 2 Pag. 88-9. 7 Pag. 256.

været dem den rigeligste Næringskilde. Herved steg imidlertid de fredelige Sysler og især Agerdyrkningen (som før kun havde været Trællegserning) alt meer og meer i Agtelse, hvortil Klosterenes Anlæg og de vindstibelige Munkes Bestræbelser vel ikke bidrog ubæsentligt; helst da de tillige udsendte deres Emisjærer paa Landet, for at varetage Christendommens Interesse; hvisaarsag de som Eremiter eller Capellaner oprettede deres smaa Bedehuse eller Capeller ¹⁾ paa de forskjellige hist og her beboede og bebyggede Steder i Landet, ²⁾ og det i et saa rigeligt Antal, at allerede Adam af Bremen 1073 kunde anfæaa Kirkerenes (det vil sige Capellernes) Antal i Landet til 100 Stykker. Forresten vare disse vore første Landsbygeistliges Kaar vist lidet misundelsesværdige, thi foruden det, at de maatte vove deres Liv og Lemmer ved at prædike for en toiseles, raa og halv hedenst Almne, have vi i det Foregaaende ogsaa seet (1075), at de vare hviligen besværede af Bispens Gjæsteri eller den mod ham udøvede Gjæstfrihed (Hospitalitas), og at de end da maatte betale den dem derved beviste Ære med det saakaldte Cathedra-

1) Maaskee ikke sjelden af samme Slags som S. Thogers ved Bestervig, nemlig af Mies og Dvise og tækket med Rør (D. H. 4 Pag. 377. Daugaard Pag. 831): noget der i det 11te Aarhundrede var ganske almindeligt paa Landet i England (D. H. 4 Pag. 138).

2) Hvad Saxo Pag. 189 allerede i Svend Trostjægs Tid med Hensyn til hiint kalder cellæ o: Eremitboliger og med Hensyn til dette sacraria o: Capeller.

ticum, der beløb sig til det Halve af deres Tffer. Hvad derimod Odense By selv er angaaende, da see vi den i ovennævnte Periode lidt efter lidt (og formentlig især i Anledning af Ildbranden 1043) forflyttet fra den sydlige til den nordlige Side af Aaen; idet det Hellige trak det Profane efter sig, eller Borgerne tyede did, hvor Kirkerne bleve anlagte; desaaarsag ogsaa Bebyggelsen i denne Periode formodentlig meest var indskrænket til den nedre eller sydlige Deel af Byen og altsaa langs med Aaen, for saaledes ikke blot at ligge det ferske Vand desto nærmere, men ogsaa for at ligge desto bequemere for Søfart, Fiskeri og Handel (sfr. Orig. halsn. Pag. 42); hvorfor ogsaa Nedergade, det vil sige, det nedre eller sydligste Qvarteer af Aaen (nemlig langs Aaen mellem Pjente- og Munkemølle) ansees for det ældste og først bebygte: et Sagn, der har saa meget større Rimelighed, som alle Byens Bygninger, der nævnes før 1240, saa at sige laae langs med Abreddens i en fortløbende Række, nemlig Pjentemølle, Provstegaard, Frue Kirke, gamle Bispepresidents, Albani Kirke, Anuds Kirke, Anuds Kloster og Munkemølle; hvori- mod paa den ene Side Sortebrødre Lokke endnu, ifølge Sagnet, stod under Vand, og paa den anden Fladhaven var en Havn og S. Hans Sogn et ubeboeligt Sump og Uføre, hvorfor ogsaa Dominicaner-, Johannitter- og Franciscaner-Klosterne først anlagdes 1279-80; og Sagnet gjer saaledes med Nette S. Hans Sogn til den sidst beboede Deel af Byen, med Hensyn til hvis lave og side Beliggenhed man endnu har det Ordsprog, at Ligene, der begroves paa S.

Hans Kirkegaard, i Grunden druknede i Stedet for at jordes, fordi der fast stod Vand i hver en opkastet Grav ¹⁾. Og da det desuden er noksom bekjendt, at Hovedgaden i enhver Bye i gamle Dage kaldtes *M=* eller *Adel=Gaden* (*via publica, platea communis*), saa behøve vi jo blot at opsoge denne i Odense, for saaledes at vide, hvor Byen i de ældste Tider var anlagt og i hvor stort et Omfang den i hine Dage udstrakte sig. Men nu begyndte den ældste eller oprindelige *Adelgade* i Odense, som Skjoder af 1499, 1540, 1681 og 1702 udvise, fra S. Jørgens Kirkegaard (eller Byens daværende Østerport), overskar, — idet den gik forbi Frue Kirke og daværende Bispegaard, — den østlige Ende af nuværende Nedergade, strakte sig derpaa omtrent gjennem nuværende *Adelstræde* (skjøndt i en mere krum eller bøiet Direction), gik over Torvet, forbi den saakaldte *Adelens Gaard* og over S. Knuds nuværende Kirkegaard ²⁾ gjennem den endnu saakaldte *Adelgade* (skjøndt ogsaa her i en

1) En Spaadom om, at Kirken, fordi den er bygget i Vand, ogsaa engang skal nedsynke i samme, see Thieles *J. S.* 2 Pag. 83.

2) Thi der gik endnu 1420 et aabent Hærstræde (∴ en *via publica* eller *communis* og altsaa en *M=* eller *Adel=Gade*) fra det Stræde, der løb Nord for daværende Bispegaard (altsaa *Adelstrædet*) og ind i S. Albani Stræde (∴ Skomagerstrædet), men derhos lige imod (∴ lige overfor) et andet Stræde, der løb Sonden frem for daværende Raadhuus (∴ *Adelens Gaard* eller nuværende Borgeriskole, see 1280) og henimod (nuværende latinske) Skolen (see *L. S. Aftstykker* Pag. 68).

Krum eller boiet Direction) og faldt derpaa, som Skjoder af 1504 og 1564 udvise, ud i Vestergade omtrent paa det Sted, hvor Klaregaden nu med Vestergade forenes eller, med andre Ord, noget østligere end det Sted, hvor Hølsedaare gennem Smedestrædet falder ud i Vestergade, paa hvilket sidstnævnte Sted den Tid Holster Thor eller den Port, der førte ud imod Hølssteen, altsaa Byens vestlige Port, havde Plads. I denne efter Naens Lob indrettede Direction blev altsaa Byen i den christelige Periode oprindeligheds anlagt; og skjøndt vi vel alt i det 11 Aarhundrede finde Adam af Bremen give den Navn af en stor Stad, saa bestod dog de fleste Bygninger, — paa Baaningerne nær, som dog endnu i denne Periode kun vare simple Stolpeboder med Bark- eller Næver-Tag (see 1045) — af Tisserhytter, Kjobmandsboder, Pakhuse og Dvægstalde; ligesom man heller ingenlunde tør tænke sig Pladsen eller de endnu ubrolagte Gader tæt bebyggede, men paa god Landsbysmaner med store Mellemrum, der tildeels udfyldtes af Tornejærder og Plankeværk, og bag ved samme Hænger, Kaalgaarde (jfr. Orig. Pag. 42), Møddinger og Priveter (see Stadsretten). Derimod havde Byen allerede i dette Aarhundrede, foruden et Slot, der maaskee endogsaa tør antages for paa en vis Maade og efter hine Dages Veilighed at have været befæstet eller rettere forskanset, endvidere 3 Kirker og deriblandt en yderst pragtfuld Trækirke med Glasvinduer i, samt en massiv og grundmuret Steenkirke¹⁾; frem-

1) Om Steenkirker i det 11 Aarhundrede see Nyerups E. S. Pag. 67 og min Borgh. Pag. 9. 15 ic.

deles en Bisperesidents og endvidere et Provsti eller et Slags klostermæssigt Kanike = Etablissement med sine Prælater og Præbender, hvis Indslydelse tør anses for i flere Henseender at have været velgjørende for Byens og Borgernes Dpfønst. 1) Ogsaa vare hellige Reliquier anskaffede og opstillede i Kirkerne, hvilke ikke blot antoges for at bringe Betsignelse over Byen og afværge Udelæggelse fra den, men som ogsaa vare en sand Lægedomskilde, hvorhen saavel de, der vare syge paa Aand, som paa Legeme, søgte og ved deres Offer og Gaver berigede Geistligheden og ved deres Ophold Byen; saaledes tiltog Næringen saavel herved, som ved det blomstrende Sildefiskeri (jfr. Nyerup Pag. 87. Drig. Pag. 28). Sorove-riet var overgaaet i en fredelig Handel (især med Fedevarer Drig. Pag. 30. Nyerup Pag. 116. 62-63. 85. D. H. 3 Pag. 239-40. 415. 4 Pag. 477-84. 493. samt med Slaver, men især med smukke Slaverinder D. H. 3 Pag. 240. 518. 4 Pag. 498), og saavel den, som Haandværkene (D. H. 3 Pag. 227, 415. 4 Pag. 481), og af Kunstner især Bygningskonsten (Nyerup Pag. 67 især ved de mange for Guds-

1) Om Klostersnes forskjellige Nytte see Nyerup Pag. 88 sq. D. H. 4 Pag. 485. 621 ic. Daagaard Pag. 90. 98. 101. Ogsaa var deres bekjendte Gjøstfrihed allerede i det 11 Aarhundrede saa stor, at alle omvankende Pilgrimme (paa andet Dansk: Landstrygere eller Løsgangere) bleve forede uden for Kirkeederene med Mad fra Klosterets Bord; D. H. 4 Pag. 478. Omtrent ligesom Sognemændene nu putte Mæden i Munden paa deres doone og orkesløse Dagdrivere.

tjenesten opførte Bygninger f. Er. Provsti og Bispegård 1019, S. Albani Kirke 1078 og S. Knuds 1081 til 93) vare vistnok, ligesaafuldt som Agerdyrkning (Nyerup Pag. 53. 76. 87. 88) og Fædrift (Sviin og Geder, Nyer. Pag. 41, Oldensviin Pag. 87, Kær, Drer og Heste Pag. 88)¹⁾ paa Grund af den ved Christendommens Indførsel forandrede Levemaade i en betydelig Grad tiltagne.

Det 12 Aarhundrede begynder dernæst paa en saare glimrende Maade for Byen; thi i Anledning af at Tertegnene ved Kong Knuds Grav, som sagt, Aar for Aar toge til og Tillobet til samme dagligdags vorte (D. H. 5 Pag. 65), erhyrvede Kong Erik Gie-god atter

1100 af den nye Pave Kong Knuds Canonisation eller Erkjendelse som retmæssig Helgen o: at hans Legeme ikke alene maatte optages, skrinlægges og paa Alteret opløstes, men at han ogsaa maatte indskrives blandt Helgenes Tal og altsaa formelig canoniseres; hvorhos Kong Erik (foruden det S. Benedicti Provsti, som alt var i Odense) endvidere efter Bisp Hubalds Tilskyndelse lod et nyt Benedictinerkloster eller Priorat for S. Knuds Tjeneste indrette, hvortil Knud den Hellige maaskee selv havde lagt Grundvold, lige-

¹⁾ Her vandt Hestearven ved de christne Missionærers strenge Forbud mod den for saa almindelige Hestkjøds Spisning, hvormed der drevs en for Hesteracens Forædling fordærvelig Luxus.

som til Kirken, men hvortil nu Kong Erik Tiegod forskrev 12 Munke fra Evesham i England, dem han gav Plads i den for dem opbygte (see 1096) Gaard tæt ved S. Knuds Kirke, som endnu kaldes S. Knuds Kloster og i lang Tid af Kammerherre Benzou og siden af Justitsraad Falbe var beboet (D. H. 5 Pag. 64-66; jfr. Pont. 1 Pag. 239); og saaledes var formodentlig dette Kloster et af de 5 skønne Monstere (Monasteria) af Steen, Kong Erik Tiegod ifølge Anytlinga S. lod forfærdige med trygge Vægge og de bedste og smukkeste Tapeter (D. H. 5 Pag. 120).

1101 blev nu Kong Knud den Hellige (ifølge Pavens Tilladelse til hans Canonisation) ogsaa formeligen skrinlagt og opløstet; og til den Ende optagen af den Grav i S. Knuds, hvori han siden 1095 havde hvilet, under Lovsang baaren omkring Kirken, indviklet i Silke og Linned og nedlagt i en firkantet Kiste, der var beklædt med forgyldte og i Figurer udgravne Kobberplader, hvori blaae og gule Edelfstene vare indfattede (den derpaa anbragte og af Bisshop Hubald forfattede Inscription læses i Myerups Fodreise Pag. 63. jfr. D. H. 5 Pag. 705), og som derpaa blev opsat paa Kirkens Hvalter for der at tilbedes.¹⁾ Ogsaa Prinds Benedicts Legeme blev ligesledes nedlagt i en mindre prægtig Kiste (man har

1) At iøvrigt denne Kiste eller dette Skrin ikke var udenlandsk Arbeide, synes deraf at kunne skjønes, at Kongen og Bispen selv lod den gjøre, og at Dronning Edel blot sendte Ornamentter eller Prædeller og formodentlig især Edelfstene dertil. (S. R. D. 3 p. 325. 385).

endnu hos Myerup l. e. et Kobberskif af S. Knuds Kiste, og af Bircherod ligeledes baade af S. Benedicts og S. Knuds), som derpaa ligeledes blev opstillet paa Hoyalteret ved Siden af Knud den Helliges Skrin (S. R. D. 3 p. 324-25. 381 sq. 387 sq. Pont. 1 Pag. 232-38. D. H. 5 Pag. 68). Fra den Tid af kaldtes Kirken først med Rette S. Knud, til hvem den ogsaa ved denne Leilighed formelig blev indviet (S. R. D. 3 p. 325) og maa tillige i denne Anledning tacito jure være bleven Domkirke (hvad forhen Bor Frue havde været); thi udtryffeligt nævnes det intet Sted ved denne Leilighed, og dog synes Privilegiet af 1139 blot at være en Stadfæstelse paa en Ret, som S. Knuds Munke strax fra Begyndelsen af synes at have tilegnet sig; thi fra nu af fordunklede deres Kirke enhver anden af Stiftets Kirker og Capeller; der skeete idelige Bertegn og Helbredelser ved denne deres nye Helgens Kiste (D. H. 5 Pag. 71); der strømmede aarlig Folk til med rige Gaver (f. Ex. ikke blot det sædvanlige Dffer, men de ved S. Knuds Grav helbredede Lemmers Efterlignelse i Sølvs og Guld), og Vandet, men især Odense By, fik derved en ny og betydelig Næringskilde. Kirken blev aarlig beriget og forskjønnet; Gudstjenesten forrettedes (alleerede 1109 ifølge Wlnothi Bidnesbyrd) under Lyd af Orgler, Fløiter og Harper; og Byen, som skyldte Kong Knud den Hellige en Deel af sin Velstand, valgte nu ogsaa ham til sin Skytspatron og til sit Baaben og Segl hans Billede, staaende i fuld Harnisk med en Hane, hvori et Kors, i Haanden og en Sværdklinge (·): den spydbladede og tværggede Strids-

ore, hvormed han blev dræbt) mellem Venene (D. S. 5 Pag. 68:73). ¹⁾ Hvorfor dette Billede ogsaa saaledes med sine Couleurer fandtes indbrændt i en Nude paa det gamle Raadhuus, den jeg, — efterat den fra sin Plads var nedtagen, — 1811 foresandt hos en af Byens Glarmestere og indleverede til det Antiquariske Museum; ligesom det ogsaa saaledes fandtes broderet paa en af Borgerstabets Faner (Atl. 6 Pag. 609); ja! selv Symbolet i Stadens mindre Segl, nemlig de trende Sværdlillier (eller Spydblade) eller, som Atl. 6 Pag. 609 siger, den gule Lillie i det blaae Feldt, — saaledes som Raadstueseglet og Guldsmedstempleet skulde være, — havde ligeledes, som der med Grund formenes, paa dette hans Martyrdom Hensyn (Dänische Bibl. 7 Pag. 409. 421. Atl. 3

1) Andre antage derimod denne Lillie for at betegne et Spydblad mellem tvende Bispestave (D. S. 5 Pag. 73), i det de sidste skulde betegne den ved det første Myrdes des Canonisation; ligesom det Hele lidt efter lidt kunde have faaet Form af en Lillie for derved at betegne hans Reenhed og Hellighed. Ved hvilken Fortolkningsmaade man (eller i det mindste jeg) ikke vel kan undlade at tænke paa en af Odense Skoles gamle Disciple Pastor Ostruys yndige, kjendt i et andet Siemeed nedskrevne Stropher:

Er Dit Sind, som Kronen paa en Lillie,
 hvidt og reent; er plettefri Din Villie;
 boer i Hjertet Kjærlighed og Tro:
 o! da have vi eet Haab, een Længsel,
 ere Jordens Pryd selv i vort Fængsel,
 og ved Banens Ende faae vi atter
 vore Binger og vor tabte Ro.

Pag. 434). Og saa var der ingen Kirke i Odense, der jo med Tiden fik et Kapel eller et Alter til hans Ære; og Kong Erik den Giegede stiftede allerede i Odense¹⁾ et S. Knuds Gilde til hans Hukommelse. Dette Gilde bestod saavel af Byens Borgere, som Borgerster, eller, som det ogsaa kaldtes, saavel af Brødre, som af Søstre, og — underligt nok! — blot Byens Bagere vare udelukte af Broderskabet,²⁾ hvis Hovedhensigt det iøvrigt var at understøtte og forsvare hinanden gjensidig, fremme indbyrdes Enighed og Selskabelighed, befordre, — som det hedder, — Maadelighed og Hovsighed, forhindre Slagsmaal, Drab, Drukkenskab og Skjørlevnet, uddele Almisse til de Fattige o. s. v. (D. H. 5 Pag. 77); og hvis Medlemmer derhos havde deres egne skriftlige Bedtægter eller Skraa, holdt fælleds Gudstjeneste ved et eget dertil indrettet Alter i Kirken, vffrede og lode synge Messer for alle Gildets Brødre og Søstre, saavel levende, som døde, og troede derhos for S. Knuds Forbøns Skyld desto lettere at blive bønhørte; begave sig derpaa, efter endt Gudstjeneste til deres Forsamlingshuus eller Gildestue, aade og drak der med hinanden og lode

1) Eller rettere, Borgerne synes at have stiftet det mellem sig selv indbyrdes og det saa tidlig, at Erik Giegod allerede 1100 kunde confirmere dets Bedtægter (D. H. 5 Pag. 77.)

2) Hvortil ikke vel kan tænkes nogen anden Grund end den, der saa tydelig af de forskjellige Stadsretter fremlyser, at de andre Borgere nemlig stedse af Bagerne troede sig forurettede med Hensyn til Bøgten og Prisen paa det af dem udsolgte Brød.

deres Helgens Staal i pøglemaalte Kruse gaac om fra Nabo til Nabo ved Bordet (D. H. 5 Pag. 73. 76. 77. jfr. gl. Saml. 1, 1, 5 sq. hvor Gildet fraaen findes afstrykt). Efter Reformationen helligholdtes vel ikke mere noget Gilde eller nogen Festdag S. Knud til Ere, men dog er endnu paa denne hans Festdag (nemlig hans Dødsdag, den 10 Juli) et stort Marked i Odense, som varer i 3 Dage (D. H. 5 Pag. 74); og det var i gamle Dage Skik, at de Kjøbmænd og Haandværksfolk, som droge did, naar de kom forbi den Steen paa Assenbolle Mark mellem Gripshvad og Bispenberg, paa hvilken Kongen paa sin Flugt for Oprørerne havde hvilet, og som derved af sig selv havde antaget Form af et Sæde, kastede en lille Steen til Kongens store Steen for derved at tilvende sig Betsignelse og Held paa den ham indviiede Markedsdag; ¹⁾ hvorved saaledes Kongens Steen tilsidst kom til at staae i en stor Dynge mindre Stene (Pont. 1 Pag. 225-26); men nu er, i Anledning af Landveisarbeidet, baade Stenen og Steendynngen borte, og man paaistaer, at førstnævnte skal sidde et Sted, — maaskee klovat og sprængt, — i en

1) I Grunden troer jeg, at dette var en fra Egypter, Bræker o. s. v. hidledet Overtro, hvillike uden Tvivl ligeledes troede at hære deres Thott, Hermes o. s. v. ved at kaste en Steen til hans Stotte; i det de derved symbolisk erkjendte, at ligesom han var Videnskabernes Gud, saaledes skulde ogsaa enhver af hans Dyrkere bidrage sin Skjærv til, at den Videnskab, han dyrkede, stedse maatte vore og formere.

Molledæmning. 1) Hvad endelig S. Knuds Skrin er angaaende, da blev det, efter i mange Aar at have henstaaet paa Alteret, formodentlig ved Reformatio-
nen tillige med Prinds Benedicti Skrin indsat i det lille Kapel ved Kirkens søndre Side, som vendte ud til Gymnasium (altsaa omtrent der, hvor det før sin Opførelse paa Alteret havde staaet; see 1095) og nedsat der i Kapellets Alterbord; der fandt Kantaler Naas det ogsaa 1582, da han lod det brostfældige Kapel nedbryde. Da havde Skrinet endnu sine Prydelser, og lod han da saavel dette, som Prinds Benedic-
ti Skrin indmure i den østre Muur bag, eller rettere paa høire Side af, Kirkens Hvalter; men uvist er det, om de da, eller først 1619, da det nye Alter opførtes, eller 1678, da Gesandten fra Bisoppen af Münster ikke blot fik Lov til at undersøge disse Levninger, men endogsaa at medtage deraf hvad han vilde, ere blevne deres Prydelser berøvede; men vist er det, at 1696, da Væggen i Bispens og Stiftamtmandens Nærværelse aabnedes, stode de over Ende uden Laag og næsten alle deres Prydelser berøvede (D. H. 5

1) Paa Grund af den fordums Beliggenhed af denne saakaldte Knuds Steen paa Assenbelle Mark maa man formode, at S. Knud paa sin Flugt fra Slesvig til Euen er gaaet over fra Stenderup Hage til det ovenfor omtalte Jensefore, fordi han af Frygt for Dyrerernes Hidstimen fra Norrejolland ikke turde rejse over fra Enoghei til Middelfart (jfr. D. H. 4. Pag. 689); thi den ældste Landevei fra Middelfart gik, vel at mærke, ikke, som nu, om ad Bispenberg, men langt nordligere, nemlig om ad Ruggaard.

Pag. 75=76. Om den nyere Undersøgelse af 1833 i denne Aaledning behage man at eftersee Dr. Paludan-Müllers Afhandling i N. L. f. D. B. 2. Pag. 193 sq., i hvilket Tidskrift ogsaa B. 3 Pag. 339 sq. findes en Afhandling af P. W. Becker om Knud den Helliges Dyrkelse i Rom, og Pag. 351 sq. en ditto af J. Magnussen om de indenlandske Helgeners Skrinlæggelse blandt Nordboerne i Middelalderen).

1107 berigede Kong Niels S. Knuds Kloster i Odense og udvidede derhos i den Grad dets Bygninger, at man endogsaa, skjondt med Urette, anseer ham for dets Stifter (Hvitf. P. 95. Pont. An. 1 Pag. 137. 345), ligesom man ogsaa af samme Grund tilskriver ham selv Klosters Bygning (Atl. 6 Pag. 588. 600. Bloch 1 Pag. 582. 587). Forresten bestod ovenomtalte hans Gavnildhed egentlig deri, at han

S. A. skænkede til Odense Kirke 20 Mk. af det, der betaltes til Kongen (af Byen, og altsaa formodentlig dens saa kaldte Sommerkyld; jfr. 1180), og 20 Mk. af den jydsk Skat (D. H. 5 Pag. 158 jfr. 1116. 1117 og 1231).

1109 (om denne Tidsbestemmelse see 1083) skrev en af dette Klosters Munk, og som det synes dets Prior, Engländeren Elnothus en Levnetsbeskrivelse over S. Knud (D. H. 4 Pag. 711. 5 Pag. 164-65), hvori ligeledes han kalder Kong Niels sit Klosters Stifter (ibid. Pag. 165 jfr. Pag. 220); men at dette desuagtet kun er et Slags Smigreri, og at han derved kun mener dets principalis dotator eller Hovedvelgjører, maa man slutte af Bisp Nicolfs Brev af

1138, Kong Baldemar den 1stes af 1174 og Kong Knuds af 1193, hvor Erik Giegod udtrykkelig kaldes dets sande og egentlige Stifter. Smidlertid er *Wl-*nothus os stedse mærkelig, fordi han saaledes er den første navngivne Pærde i Odense, hvis Skrifter til vore Dage ere blevne opbevarede (i *S. R. D.* 3 p. 325 sq.), og som derhos ikke alene bære et eiendommeligt Mærke af Tidsalderens devote Tone, skulstige Sprog og fordærvede Munkelatin, men tillige indeholde et vigtigt Bidrag til Charakteristikken af Tidsalderens Klostersaad og Munkewæsen.

1116 skal dernæst Kong Niels have skjenket *S.* Knuds Kirke og dens Munke 40 Mark af de syenske og jydskke Skatter (*D. H.* 5 Pag. 216). Smidlertid er dette, som det synes, aldeles det samme, som alt under 1107 efter *D. H.* 5 Pag. 158 i det Foregaaende er anført.

1117 gav Kong Niels *S.* Knuds Kloster heel udstrakte Privilegier især med Hensyn til dets Gødsjer, i det han skjenkede dets Munke alle kongelige Rettigheder over samme, paa de 3 Slags Bøder nær, der kaldtes *wreck* ¹⁾, nemlig *Ledings-Bøder*, *Drabs-Bøder* og *Fredbruds-Bøder* (*D. H.* 5 Pag. 218. *S. R. D.* 1 p. 271. jfr. *Bloch* 1 Pag. 582. 587. 588. *Atl.* 6 Pag. 588. 600. *Daug.* Pag. 286).

¹⁾ De kaldtes saaledes, fordi de, der ikke betalte samme, bleve *wreck* o: vragede, forskudte eller fredløse o: udstødte af det borgerlige Samsund, saa at de ansaaes for alle Mands Fiende, ligesom *Warg* i veom o: Ulven i Indfredningen eller *Ræven* i *Faarestien*.

S. A. confirmerede Paven paa Bisp Hubalds Anmodning S. Knuds Kloster og alle dertil stjenede Gaver, ved hvilken Leilighed han ogsaa kalder Kong Niels dets Stifter (Thork. Dipl. Pag. 244. S. R. D. 1 p. 271. 7 Pag. 218-19. D. S. 5 Pag. 220).

S. A. hedder det, at Grundvolden først blev lagt til S. Knuds Kirke af Biskop Hubald, men at Biskop Nicolf, som sad fra 1138 til 1162 (og havde en Søn, der heed Rudolf, som var den første Præst til S. Knuds Kirke) fortsatte Bygningen i Erik Emunds og Erik Lams Tid og blev endelig forsaavidt færdig med Choret, at der kunde holdes Messje og Prædiken i samme (ifølge Atl. 6 Pag. 600, hvis Forfatter dog ikke siger os, hvorfra han har denne alle Andre ubekjendte Beretning). Da imidlertid Hubald, som vi vide, vedblev at opkræve Penge i Stiftet til Kirkens Bygning (see 1075), saa er det ogsaa rimeligt, at den endnu ikke har været fuldkommen færdig 1091 og 93, men at han, skjøndt det ikke i Annalerne omtales, efter Knuds Canonisation kan have bygget et og andet derpaa f. Ex. et Capel eller Sligt, og at han dertil først 1117 har lagt Grunden. Ligeledes var det ogsaa vel muligt, skjøndt det ligesaa lidet omtales, at Bisp Nicolf, — efter at Bønderne 1157 havde afbrændt Byen, — igjen kunde have begyndt at bygge Kirken paa ny og inden sin Død 1162 med Choret kunde være bleven færdig; ligesom hans Efterfølgere siden kunde have fuldendt det Dyrige. Men Skade er det, at den ellers saa nøiagtige Laugebek (thi det hidrører vist fra ham, skjøndt det bærer Hoffmanns Navn) ikke har opgivet os sin Hjemmel.

1120 skal endnu Biskop Hubald have levet, og kaldes han da tillige Canonicus i Lund.

1121 skjenkede Kong Niels i Anledning af sin Sønns Død til S. Knuds Kirke (som her kaldes baade Christi, Mariæ, S. Albani og S. Knuds) $\frac{1}{3}$ Deel af sin Fædrears i Fiskeriet i Lønborg (S. R. D. 1, p. 271. D. H. 5, Pag. 237), hvilket man antager at have ligget i Hæsselager Sogn, Gudme Herred; men hvorved man dog let kunde fristes til at tænke paa det, netop for sit Fiskeri berømte, Lønborg i Jylland (Atl. 5, Pag. 768), siden vi vide, at S. Knuds Kloster allerede 1171 havde Besiddelser i dette Land.

1122 til 29 var den engelske Munk Ankentil Guldsmed og Myntmester hos Kong Niels og afslagde det under 878 og 937 anførte Vidnesbyrd om S. Albani Reliquier (D. H. 5, Pag. 355).

1134 synes Biskop Hubalds høie Alder at have frelst ham fra at være med i Jodvig Slaget, hvori 5 Bisper og 60 Præster tilfattede Livet (D. H. 5 Pag. 438).

S. N. døde Kong Niels, og man har som et Minde om denne Konges Førkjærlighed for Odense Kirke endnu en, maaskee der i Byen slagen, Mynt, som forestiller et Tempel, og hvorpaa staae de 3 Bogstaver **T O T**, som man i Almindelighed læser: **Templum Othoniense** (D. H. 5 Pag. 458).

1136 døde uden Tvivl først Biskop Hubald (D. H. 5. Pag. 495. Om ham see 1072. 1075. 1100. 1101. 1117 og 1120). Man skulde næsten formode, at dette hans forømmeldte Dødsaar neppe kunde være rigtigt; thi ifølge samme vilde han have væ-

ret Bisp i 64 eller i det mindste 61 Aar; men desuagtet tør man dog ikke antage, at hans Eftermand kunde være bleven nogle Aar tidligere Biskop i Odense, end man i Almindelighed antager; thi hvis denne virkelig, som det hedder, var den roeskildste Bisp Etfilds Capellan, da han blev Bisp i Odense, saa vil der paa denne Maade ikke være noget at vinde, siden Etfild først 1134 blev Bisp i Roeskilde og Hermann endnu 1135 kaldes Bispens Capellan (D. H. 5 Pag. 485). Derimod kan Hubald (see 1072) maaskee først være bleven Bisp under Knud den Hellige, altsaa mellem 1080 til 1086; men ogsaa dette er problematisk, saa længe man ikke veed, hvø der da fra 1072 til 1080 var Biskop i Odense.

S. A. blev, som det synes, Hermann, der var Capellan hos den roeskildste Bisp, i Hubalds Sted, Biskop i Odense (D. H. 5 Pag. 495); men allerede

1138 blev samme Bisp Herman af Odense igjen beskikket til Biskop i Slesvig, og han succederede den daværende Prior Nicolf i S. Knud, som var en Adelsmand fra Laaland (Pont. 1 Pag. 310. D. H. 5 Pag. 542).

S. A. skal der ifølge D. H. 5 Pag. 543 have været Strid mellem Albani Menighed og Knudsbrødrene; men det Document, der angaaer samme, henføres uden Tvivl rettest efter Pag. 580 til 1141.

S. A., eller næstfølgende, stifter Bisp Nicolf og Prior B. en Confoederation eller et geistligt Broderskab mellem S. Knuds Kloster og Klosteret Evesham i England og kalder ved samme Leilighed Kong Erik Ciegod S. Knuds Klosters Stifter (D. H. 5 Pag.

561=62). Til dette Broderskabs Egenheder henhørte det, at de gjensidigen skulde vedligeholde hinandens Minde, og saasnart Munkene i det ene Kloster fik Efterretning om en Broders Død i det andet, skulde de slaae i Bordet (en underlig Maade at udtrykke deres Sorg paa!), læse en Vigilie eller Sjælemesse og lade Klokken (egentlig er *Classicum* en Trompet) gjenlyde, samt indskrive hans Navn og Dødsdag i deres Martyrologium og et heelt Aar igjennem holde Sjælemesse for ham (l. e.). Lignende Broderskab havde eller fik S. Knud ogsaa med S. Laurentii Kloster i Lund (ibid. Pag. 497). Og disse Broderskaber havde, ligesom de foromtalte Gilder, virkelig noget Rørende og tillige Oploftende ved sig, i det en af deres Hovedhensigter gik ud paa ikke blot i Livet at stifte en noiere og gjensidig Forbindelse med hinanden, men ogsaa efter Døden at vedligeholde hinandens Minde i en fjærlig Erindring.

1139 stadfæstede og forøgede Erkebisp Eskild i Lund Knudsbrødrenes Privilegier og gav dem derhos Ret til vælge Bisp, fordi de tjente ved Domkirken (og altsaa udgjorde Stiftets Domcapitel; Daug. Pag. 289)¹⁾; tillige klages der i bemeldte Brev over, at Brødrene foruroligedes af onde Mennesker, og det

¹⁾ Da nu saaledes derved Vor Frue eller S. Albani Munk blev degraderede fra deres oprindelige Herlighed, saa er det rimeligviis denne Erkebisp, de under Navn af Mester Eskild have befuldt for at have staalet Solvet af deres Kirkeflokk (see 1078), for derved at tilkjendegive, at han havde besveget dem for det, der efter deres Formening med Lov og Ret tilkom dem.

fæstfætted, at ingen tør formindste hvad Biskop Gu-
bald (1072-1136) havde givet dem, som og hvad
Bispen fik for Enigheds Skyld tilbage i Kong Niel-
ses Tid (1104-34). (D. H. 5 Pag. 559-60 jfr. S.
R. D. 1 Pag. 273). Alt tilhøbe Omstændigheder,
som Historien i øvrigt med Taushed synes at have
forbigaaet.

1140 erholdt S. Knuds Kloster af Paven Stad-
fæstelse paa dets Ret til at udvælge Bisper (S. R.
D. 7 p. 219. Pont. 1 Pag. 364).

S. A. skjenkede Kong Erik Lam Klosteret de kon-
gelige Indtægter af Den Sylt (Pont. 1 Pag. 366 ;
hvilket dog efter Suhm først skeete 1141).

S. A. var Thomas, som før skal have været Prior
i Ringsted Kloster, Prior i S. Knud (D. Mag. 1 Pag.
74. Bloch 1 Pag. 588. Atl. 6 Pag. 588. D. H.
5 Pag. 574 (som dog mener, at han s. A. skulde
være død, hvilket imidlertid er urigtigt; see 1151) og
Daug. Pag. 295) og solgte derhos s. A. noget
Gode i Sjælland, som S. R. D. 1 p. 274 (der sæt-
ter det ned til 1145 og 46) kalder Svertetorp (maa-
ske Sørterup i Slagelse Herred), hvilket Georg Munk
og Grey Elis af Vestorp (jfr. D. H. 5 Pag. 627.
633. 641) havde skjenket Klosteret, til Bisp Nicolf i
Odense, der igjen pantsatte det til Bispen i Roskilde
(Hvitf. Pag. 103. S. R. D. 7 p. 219. D. M. 1
Pag. 74. Bloch 1 Pag. 74. D. H. 5 Pag. 558-59
(hvilken sidste dog anfører det under 1139). Man
skulde derhos fast troe, at det ovenanførte Vestorp var
Bistorp i Sollested Sogn ved Næsens, som ifølge
Atl. 6 Pag. 660 i gamle Dage var beboet af Adel;

efterfom Særo i Følge Suhm skal kalde benævnte Greve Grev Elisv de vico Asingo (D. H. 5 Pag. 559), som muligviis kunde betyde: fra Eggen af Aasens; men i min Særo staaer de vico Visingo (Pag. 253), hvoraf formodentlig Vistorp, contract. pro Visingtorp, kan være kommet; derhos gjør S. R. D. 1 p. 274 dem ogsaa begge til Sjælændere, og saa kunde det jo godt nok passe, at Hvitf. kalder Steedet Bistrup i Stedet for Vestorp; hvorimod Suhm gjør det til Veistrup i Nyborg Amt og Gudme Herred.

1141 var det først, ifølge Suhm, at Kong Erik Lam skjenkede til S. Knuds Kloster 30 Mark aarlig af Den Sylts Indtægter. Var nu dette virkelig, som det 1140 hedder, den kongelige Indtægt af Den, da maa det have været 30 Mark puurt; thi 1231 ydede denne De 40 Mark puurt Sølvs til Kongen (S. R. D. 7 p. 522); men desuagtet hedder det siden f. Er. 1180 og 1288, at Munkene kun fik 10, i Steedet for her staaer 30 Mk., fra Den. Forresten er Gavebrevet paa denne Indtægt udstedt i S. Knuds Kirke og derhos derved mærkærdigt, at det er underskrevet af flere Damer som Bitterlighedsvidner (S. R. D. 1 p. 273. D. H. 5 Pag. 578=79).

Bed denne saaledes Aar for Aar stigende Anseelse og Rigdom synes nu ogsaa Knudsbrødrenes Præstensioner at være stegne, og som Domcapitel synes de nu ogsaa at have villet tilegne sig S. Albani Kirke, i hvilken Anledning der opstod Strid imellem dem og Provstiets Munk, eller mellem Knudsbrødrene og Albani Menighed; i Anledning af hvilken Kong Erik Lam

S. A. ved et Brev til Provst Vinus og S. Albani Sognemænd giver S. Albani fri for den Ret (— legitimus possessionis jus, som Hamsfort. S. R. D. 1 p. 273 falder det), Knudsbrødrene før havde høvt dertil (eller i det mindste som Domkirkeus Kaniizer tilegnet sig), hvorimod han skjenkede disse (nemlig Knudsbrødrene) 2 Pd. i aarlig Indtægt af visse Jorder, som før bleve betalte til Albani Kirke, samt aarligen 4 Mark af Midsommergielden, som S. Albani forhen oppebar af Kongen, og desuden 16 andre Mark i Almisse, paa det de skulde afstaae deres Rettighed over S. Albani Munke og holde Fred, hvortil han ogsaa formaner Provst Vinus (D. H. 5 Pag. 543. 580. S. R. D. 1 p. 273; efter hvilken sidste Knudsbrødrene dog kun i Alt fik 20 Mark, da de først omtalte 2 Pd. synes at være de samme, som de senere omtalte 4 Mk). D. H. 5 Pag. 513 henfører dette Brev til 1138, men Pag. 580 derimod til 1141, hvilket sidste ogsaa synes saa meget rimeligere, som man deraf vilde kunne slutte, at det først var efter at S. Knud 1139 var bleven Domkirke, at dens Munke tilegnede sig Ret over S. Albani eller i det mindste søgte at forvandle en usurperet Ret til en lovlig; ligesom man ogsaa deraf vilde kunne forklare sig, hvor forbittede S. Albani Munke maatte være paa S. Knuds i Anledning af den dem saaledes berøvede Herlighed.

1142 stadfæstede Kong Erik Knudsbrødrenes Ret til Høstet i Loneborg Sv (S. R. D. 1 p. 273. 74. D. H. 5 Pag. 585 jfr. 1121). En Markvær-

dighed ved dette Diplom omhandles D. H. I. c. Pag. 586-87.

1143 tilskrey Kongen to Mænd (S. R. D. 1 p. 274 siger 2 kongl. Embedsmænd eller præfecti), som voldelig havde tilegnet sig bemeldte Jisseri, der tilhorte S. Knuds Kloster, om at afstaae derfra under hans Naade og Straf (S. R. D. 1 p. 274. D. H. 5 Pag. 599).

S. N. skulle de Bendiste Eroverere første Gang have hjemsogt Odense og have afbrændt samme (Borg. N. 1 Pag. 18 jfr. 1144. 50. 51. 52. 57. I det mindste forjog de vmtrent i dette Aar Kong Erik af Beltet, D. H. 5 Pag. 623; hvad de alt 1114 havde gjort ved Kong Niels, ibid. Pag. 207). Smidlertid grunder hiin Tidsbestemmelse for Odense Brand sig blot paa det urigtige Foregivende af Hvitfeld (Bispekr. Pag. 38), at Biskop Nicolf i Odense, — om hvem han siger, at han saae Odense Byes stemme og grumme Udelæggelse af de Bender og Byens ukelige Udebrand, — allerede døde 1113, da han derimod først døde 1163.

1144 stadfæster Kongen S. Knuds Klosters Ret til Sagesaldsbøderne af Den Sylt (Bircherød. Mscr.), hvilket dog formodentlig er en Forveksling med det under 1141 anførte.

S. N. skulle Benderne have afbrændt Kirken, Klosteret og Byen (Atl. 6 Pag. 600. Bloch 1 Pag. 582 jfr. 1143. 50. 51. 52. 57), hvilket dog formodentlig er ligesaa urigtigt, som naar det hedder, at Elias

S. N. var Bisp i Odense (D. H. 5 Pag. 606); thi han var ikke Bisp der, men siden 1142 Bisp i Ribe.

1145 synes de svenske Biskopper at være i Besiddelse af S. Albani og S. Osvaldi Reliquier og at nedlægge dem i Lunds Domkirke (D. H. 5 Pag. 624).

S. eller næstfølgende Har skulde Kong Erik Lam have stiftet et S. Mariæ Kloster i Odense (see 1147 og 1150); men man er i Uvisshed om derved det paa Nonnebjerg anlagte Vor Frue Kloster, som ellers først nævnes 1175, skal forståes, eller maaske snarere (da Kongen endnu 1154 besad sin regia apud Othenas (formodentlig Borgen paa Nonnebjerg), og det ommeldte Kloster desuden ikke blot synes at have været et Munkelovst, men ogsaa at have været af Cistercienserordenen) — det senere (omtrent 1172) til Trolleborg forflyttede insula Dei eller Holmekloster, skjøndt man ikke veed, at ogsaa dette til S. Maria eller Vor Frue var indviet.

1147 skjænkede den svenske Bisp Nicolf store Gaver til S. Knuds Kloster og da var endnu Linus Provst (D. H. 5 Pag. 641 jfr. 1163), men tillige en Hermann (S. R. D. 1 Pag. 274), der begge underskrive som Vidner og kaldes Provster; dog staaer der ikke, at de vare det i Odense, skjøndt Brevet der er udstedt; altsaa har den sidste formodentlig været den Provst Herman i Noeskilde, der 11 Har senere brændte sin Næse saa slemt ved at aabne Biskop Wilhelms Gray (D. H. 7 Pag. 11=12); og saaledes gaaer det her ligesom 1183, at der gjerne kan nævnes to Provster paa en Gang og paa et Sted uden at de derfor behøve at være Provster i samme By.

S. A. sagde Kong Erik Lam (som var født i Suen l. e. og formodentlig paa Hagenskov 1101 eller 1102,

D. H. 5 Pag. 63=64) sig i Odense offentlig fra Me-gjeringen, gav sig ind i det deryærende S. Knuds Kloster, ¹⁾ gjorde Klosterløfte, lod sig rage og døde den 27 Aug. som Munk i dette Kloster (D. H. 5 Pag. 641=42. Pont. 1 Pag. 369) og blev, som en Folge deraf, ogsaa i S. Knuds Kirke begravet, nemlig, ifølge Traditionen, ved Enden af den søndre Række korte Mandstole, under det andet Vindue fra den vestre Gavl, — efter eget Forlangende i en Munkeskappe og uden Gravmæle eller Liigsteen; og skal Marsjagen, hvori han valgte dette Sted, have været den, at en muret Gang eller Hvalving den Tid førte fra dette Sted til S. Knuds Kloster, og at altsaa Stedet var det første, han i Kirken betraadte, naar han fra Klosteret gik over i samme. Og saaledes maa man saavel af det første, om Klosteret, som af det sidste, om Kirken, slutte, at ingen af Delene den Tid kunne være brændte, og at altsaa Efterretningen om Vendernes Mordbrand 1144 maa være ligesaa urigtig, som den af 1143.

1150 skeete i Folge Pont. 1 Pag. 311 det under 1143 og 44 omtalte Indfald af vendiske Erovere, hvorved Odense blev brændt (jfr. 1151. 52 og 57).

1) Og ikke, som Henriquez vil, i S. Mariæ Cistercienser Kloster i Hven, som han selv skulde have bygget (D. H. 5 Pag. 613 11) og hvorved formodentlig, som sagt, Helmestøter maa forstaaes (Pont. 1 Pag. 369. jfr. 1145 og 1150); thi Der Arue paa Nonnebjerg kan det vel neppe være, saasom dette baade var et Nonnekloster og desuden ikke af Cistercienser-Ordenen.

S. N. var Svend Grathe i Ddenſe (D. H. 6 Pag. 55 jfr. 49).

S. N. ſkal et Bernhardiner-Kloſter være anlagt i Ddenſe (Bloch 1 Pag. 595), hvor virkelig Pontop. An. 2 Pag. 311 omtaler et ſaadant. Heller ikke kan dette være nogen Forverling med Holmekloſter eller insula Dei ved Trolleborg, ſom forſt blev anlagt 1172; ¹⁾ men ſnarere kunde det vel være en Forverling med den Omſtændighed, at Abbeden i det franſke Ciſtercium 1151 ſendte Munke til Kloſteret Granadium i Danmark, hvorved dog uden Tvivl Herisvad i Skaane forſtaaes (D. H. 6 Pag. 105), ſom netop blev færdigt 1150. Forreſten vare jo Knudsbrødrene ſelv paa en vis Maade Bernhardinere, eller rettere, diſe, ſom ogsaa kaldtes Ciſtercienser, vare kun en Underafdeling af Benedictinerordenen, til hvilken S. Knuds Kloſters Munke henhørte; men neppe kan Forvirringen deraf være opſtaaet, og Ingen tilſkriver desuden S. Knuds Kloſter ſaa ung en Alder.

1151 ſynes vendiſke Sorovere atter at have voldt-gjæſtet Fyen (ſkjøndt det neppe var ved denne Leilighed, at Byen, ſom Hyttf. Pag. 104. Theatr. Dan. Pag. 162 og Atl. 3 Pag. 433 ville, blev afbrændt), men af Fyenboerne tappert at være ſlagne tilbage i et Slag, der varede ſaa længe, at Dærgerne (D: Sværd og Landſe) ſled Njodet af de Stridendes Hæn-

¹⁾ Med mindre ſamme forſt ſkulde have været anlagt i Ddenſe og ſiden være flottet til Trolleborg 1172. Man ſee derom 1115 og 1117.

der (D. H. 6 Pag. 95);¹⁾ og skal Svend Grathe derpaa, for at afværge deres idelige Tilbagekomst, have anlagt en Deel Kasteller langs Kysten (D. H. 6. Pag. 94), hvoriblandt ogsaa, efter min Formodning, et paa den Hoi, hvor Odins Grav var og Knudsborgen siden havde været; hvilket Sted derfor ogsaa i lang Tid hed Borg eller Burg (D. H. 8 Pag. 36. 293), førend det af det derpaa anlagte Frue Kloster fik Navn af Nonneborgen og siden af Nonnebjerg eller Nonnebanke. (D. H. 6 Pag. 94=95. Borg. N. 1 Pag. 18).

S. N. blev Prior Thomas af Odense S. Knuds Kloster beskicket til Prior i Sorø (D. H. 6 Pag. 102. Daug. Pag. 295 siger derimod 1153).

1152 omtales atter et Besøg af vendiske Sorøvere i Odense (Hvitf. Pag. 104. Bloch 1 Pag. 582. B. N. 1 Pag. 19); men da de ogsaa derved skulle have opbrændt Byen (Bloch l. c. Atl. 6 Pag. 600), maa det formodentlig være en Forverling med et af de foregaaende, eller maaskee snarest det samme, som under 1157 nærmere skal omtales.

1153 siges Benderne atter i den Grad at have huseret i Byen, at der bleve kun faa Indvaanere tilbage (D. H. 6 Pag. 163).

1154 forsamlede Svend Grathe sine Magnater i Odense, ved hvilken Leilighed et kongeligt Slot ved Byen (Regia apud Othenas) omtales (D. H. 6

1) I hvilken Anledning Traditionen derfor ogsaa vil, at Vendsberred skal have sit gamle Navn Vende-slet af dette Bundernes Slætt eller Nederlag; iSl. Slåtr.

Pag. 180. B. R. 1 Pag. 20). Dette var imidlertid reppe, som jeg forhen har meent, Næsbyhoved, da dette Slot sandsynligviis ikke kan være anlagt, for Stranden c. 1240 var inddæmmet, og desuden først nævnes 1337; langt snarere var det derimod, som jeg i det Foregaaende har viist, den saakaldte Odins- eller Knudsborg eller det senere saakaldte Nonnebjerg, der laa beqvemt for at formene dem langs Aaen at trænge bybere ind i Landet.

1156 skal Biskop Nicolf med Flere have bekræftet Forliget mellem de 3 Kronprætendenter Baldemar, Knud og Svend (S. R. D. 7 p. 220), endstjondt det muligviis er det samme Forlig, som næstfølgende Nar omtales.

1157 steete først, ifølge Suhm, det vendiske Sørobertog til Fyen, hvori Odense blev brændt (D. H. 6 Pag. 233);¹⁾ ligesom ogsaa Svend Grathe, hvem Suhm, og det uden Tvivl med Grund, synes at tilskrive dette Mars vendiske Indfald, i det han lader ham ved deres Hjelp søge at indtrænge sig i Riget paa ny, (D. H. 6 Pag. 235) — kort efter skulde have forsviet sig til Odense, for ved Fyenboernes Hjelp at forsvare sig mod sine Fjender Knud den 3 og Baldemar den 1 (D. H. I. c. Pag. 235=36.

¹⁾ Dog vilde jeg fast hellere henføre dette sidste til 1151, 52 eller 53, siden det saa bestemt 1157 hedder, at han blev saa vel modtagen i Fyen og at Venderne, som ledsagede ham, lovede alle hans Tilhængere, altsaa ogsaa Fyenboerne, Fred og Sikkerhed (D. H. 6 Pag. 235): et Løfte, det viist ogsaa var imod Svends Politik, hvis de havde brudt.

Saxo Pag. 272-73), af hvilke den Sidste ved denne Veilighed, efter at Stilstand var sluttet, begav sig til Odense for at bade sig (formodentlig i en af de da brugelige Badstuer jfr. D. H. 1 Pag. 230. 231. 503. 519. 6 Pag. 246. 7 Pag. 378. 8 Pag. 18 se-see min Berghist. Pag. 125), og gif Svend Grathe ham da i Møde i Procession med Kors, Faner og Reliquier og ledsagede ham til Sacristiet i Albani Kirke, for der at afgjøre de nærmere Freds vilkaar (D. H. 6 Pag. 236-37 Atl. 3 Pag. 439); hvorved man er tvivlsom, om ved bemeldte Kirke skal forståes den virkelige S. Albani Kirke eller den ogsaa til S. Alban indviiede S. Knuds Kirke; thi antage tør man naturligtvis ikke, at Bønderne skulde have brændt S. Knud, som var af Steen, og derimod ladt den tætsed liggende S. Albani, som var af Træ, blive staaende. Maaſtee tør man altsaa snarere antage, at Munkene i S. Knud ikke vare Svend saa gunstig stemte, som de af S. Albani, og at han desaaarsag foretrak disses Kirke for hines.

Senere hen paa Maret gjer derpaa Svend Grathe Landgang i Jylland med fyenske og sjælandske Tropper (D. H. 6 Pag. 263); men Sjælønderne forlade ham og blot Fyenboerne betale i Kolind Sund ved Wrenaa deres Trofskab imod ham med Døden (ibid. Pag. 264).

S. N. maa man forundre sig over, at Bisp Nicolf ikke efter Svend Grathes Død var tilstede hverten ved Valdemar den 1stes Hyldeing, Salving og Krøning (D. H. 7 Pag. 5), eller 1158 ved Udstedelsen af et kongeligt Diplom, som de andre Bisper have

underskrevet paa Synoden i Roeskilde (ibid. Pag. 8), eller 1159 ved Kongens i selve Odense By udfædte Diplom, som dog baade af Byens Provst og Prior findes underskrevet (ibid. Pag. 47 = 48). Var nu Bissen syg eller bortreist i alle disse Aar, eller var han, hvad jeg snarest vil troe, i Unaade, fordi Fyenboerne havde taget med al for stor Fyer Svend Grathes Parti? Det forekommer mig virkelig som om man turde antage, at Fyenboerne, — der heller ikke vare med paa de vendiske Tog før 1160 (altsaa først paa det 4de af disse Tog, hvor de endda kun opførte sig lempeligt nok (ibid. Pag. 58 jfr. 220), hvor de anføres af Prinds Magnus, der siden indledte sig i en Sammenrottelse mod Kongen) — fra Begyndelsen af havde været i et Slags Unaade for deres mod Svend udviste Trost; thi det er saavel med Hensyn til den foregaaende, som til den efterfølgende Tid paafaldende, hvor saare faa Benaadninger fra Kongerne, der under Baldemar den 1ste, Anud den 6te og Baldemar den 2den, men især i de første 17 Aar af Baldemar den 1stes Regjering, falder Odense Kirke til Deel.¹⁾ Overhovedet synes Kongenavnet Svend ikke at have været Fyenboerne gunstigt; 962 = 77 havde de saaledes opdraget Svend Tveskjæg, og han forfulgte de Christne iblandt dem og forsøgte deres Bisp; 1043 havde de taget Svend Estridsens Parti, og det var Skyld i Odense Brand og Landets Plyn-

1) Thi Kongebrevet af 1175 var dog i Grunden kun et Magekiste, det af 1180 kun Betaling af en Gjæld og det af 1203 kun en Godtgjorelse.

dring; og nu havde de endelig fra 1147 af slaget sig paa Svend Grathes Parti, og dette var atter Skyld i Odense Brand og Kong Baldemars Unaade. For øvrigt er det ret vel muligt og passer med de følgende Efterretninger, at denne Ildbrand kunde have givet Anledning til, at Kong Baldemar den 1ste nogle Aar senere flyttede ind til Byen og fik sig en curia Othoniensis eller en Kongsgaard i Odense, som i et Diplom af 1180 omtales; og at han derimod (maaſtee i Magesifte mod den Gaard eller Gaardsplads i Byen, han fik) overlod Knudsbrødrene sin afbrændte Slotstomt paa Nonnebjerg, som de derved fik Leilighed til i et Nonnekloster at forhandle; thi den paafaldende Maade, hvorpaa Kongen fra 1174 igjen træder S. Knudsbrødrene nærmere, lader os formode, at der er foregaaet en eller anden Forhandling imellem dem, som atter har tilvendt dem en Deel af den kongelige Naade, de før den Tid synes at have savnet. Maaſtee har denne Ildbrand endelig ogsaa været Aarsag til S. Albanis og Vor Frues (ſee 1184 og 1189) Ombygning af Steen eller Forvandling fra Træ- til Steen-Kirker, hvilken sidste Bygningsmaade netop i Anledning af disse, ſaa godt ſom fra Aar til Aar gjentagne, vendske Nordbrændrier alt mere og mere kom i Brug.

1159 eller 62 holdt Baldemar den 1ste en Rigsdag eller et Danehoff (Comilia) i Odense (S. R. D. 1 p. 276) og udsædede paa ſamme et Skjode (D. S. 7 Pag. 47), hvilket Stephanus underskriver ſom Prier i S. Knud og Lino ſom Provſt i Odense (Pont. 1 Pag. 311. D. S. 7 Pag. 48).

1162 skal dernæst den Odense Biskop Nicolf, — som har ladet den bekjendte og i saa lang Tid for Marf Stigs Liigtable anseete Altertable i Stubbedrup Kirke forfærdige (D. Mag. 3 Pag. 203. 194 sq. D. H. 7 Pag. 131) være død, (S. R. D. 7 p. 220. D. H. 7 Pag. 131. 148; om ham see 1138. 1140. 1143. 1147 og 1156) og have testamenteret S. Knuds Kloster i Odense sine fleste Godser, saavel dem, han havde kjøbt, som dem, Kong, Erik Emund havde skjenket ham (noget, hvorom Historien aldeles tier), og deriblandt ogsaa Gielletoft paa Laaland (S. R. D. 7 p. 219. D. H. 5 Pag. 542. Daug. Pag. 285); men da han for det 1120 udgangne pavelige Forbud mod Geistlighedens Egteskab havde avlet en Søn, der hed Rudolf, som paa denne Tid var Præst, saa skjænkede han ham 16 Pd. reent Guld (?), paa det han frivillig skulde afstaae Knudsbrødrene sine foromtalte Fædrenegodser (D. H. 1. c. Pont. 1 Pag. 310. Dog siger S. R. D. 7 p. 220 kun 16 Mark puurt Sølvs, som altsaa gjør en uhyre Forskjel). Derhos er det ogsaa høist mærkeligt, hvad Langebek eller Hoffman om denne Bisp Nicolf i Atl. 6 Pag. 600 fortæller, at han nemlig, efter at Venderne havde opbrændt Kirken, opbyggede den igjen og kom endnu før sin Død saavidt dermed, at han fik Choret færdigt, saa at deri kunde holdes Prædiken og Messje; og fristes man saaledes virkelig til at bifalde den Formodning i Danske Mag. 3 Pag. 201, at den stubbedrupste Table har været forfærdiget og bestemt til Altertable for S. Knuds Domkirke (da den synes alt for pragtfuld, — nemlig af forgyldt Kobber med emallerede

Figurer og en Indfatning af Edelstene, — til at paa se sig for det 12 Aarhundredes Landsbykirker); men at den i senere Tid er bortført derfra og formodentlig gjemt, som paa et affidesliggende Sted, i Stubbedrup Kirke, hvor den ifølge Pag. 195 for 1588 fandtes indmuret under en Steen i Alterbordet. Skade, at den ifølge Abildgaards Reisejournal af 1760 og Atlas 6 Pag. 572 af 1774 nu ogsaa synes at være forsvunden fra Stubbedrup Kirke. Den forestillede forresten den tornekronede Frelser, velsignende med den høire Haand og oploftende Evangeliet i den venstre, samt omgivet af de 4 Evangelisters Symboler; og i Handskriften omkring samme læses efter den sandsynligste Visning: *Dei & carissimi eius nati unigeniti Jesu & Jesu matris omniumque Sanctorum devotæ recordationi Christi famulus Rievolf in Dacia episcopus Othinienensis.*

S. A. blev Vinus, som var Provst ved Albani Kirke, i den Foregaaendes Sted udvalgt til Bisp i Tdense (Pontop. Pag. 311. D. S. l. c. Bloch 1 Pag. 596) og S. A. indviet dertil og salvet af Modpaven Victor (D. S. 7 Pag. 131) paa Concilium i Laune, som ogsaa Valdemar den 1ste bivaandede; hvorhos det kunde synes besynderligt, at Vinus ved denne Leilighed kaldes Provst til Albani og ikke til Bor True; men S. Alban var et Navn, Bor True ogsaa med Rette kunde tiltage sig, dels fordi S. Albani Reen rimeligviis der havde været opbevarede, for de opstilledes i den virkelige S. Albans Kirke, og dels fordi denne S. Albani Kirke de facto, og siden 1139 og 41 endogsaa de jure, behørte under Provstiet eller

Vor Frue; hvorimod det kun var paa en indirecte Maade, at S. Knuds Kirke og Kloster kunde tilegne sig dette Navn; thi ingenlunde tør man af den Omstændighed, at Linus, der er den Første, der nævnes som Provst i Odense, ved denne Leilighed kaldes Provst til S. Albani, lade sig forlede til den urigtige Slutning, at Provste-Embedet først var opstaaet, da S. Albani Kirke blev anlagt, og at alle Odense Provster i Grunden havde været ansatte ved S. Albani og ikke ved Vor Frue: — en Formening, om hvis Rigtighed endog saa Provstegaardens Beliggenhed uden videre kan overbevise os, og endnu mere den Omstændighed, at Odense Provsti og S. Mariæ Kirke ved samme omtales i Forening 1261 (D. H. X Pag. 429), ligesom ogsaa de under Provsten forterende Munkeligestaaelse f. E. 1307 kaldes Marianere, som f. Ex. 1241 Albanere. Men den hele Marsag saavel til Provstens, som til hans Munkes Titulatur af S. Alban bestaaer, som sagt, blot deri, at S. Albani Kirke forterede under Vor Frue, og at de altsaa administrerede saavel ved den ene, som ved den anden af disse Kirker, og altsaa ogsaa tituleredes snart efter den ene og snart efter den anden af samme, alt efter som de snart vilde have den ene og snart den anden betragtet som Hovedsogn eller Anner.

1168 blev imidlertid Linus først indviet til Bisp af Erkebisp Eskild, som hidtil havde forkastet hans Valg, fordi han var indviet af Modpaven Victor (D. H. 7 Pag. 259); og allerede

1170 maa bemeldte Linus være død (om ham see 1138. 47. 62 og 68); thi da var Simon Sunesen

(som Pont. 1 Pag. 312 kalder ham) Biskop i Odense (D. H. 7 Pag. 324), der ogsaa

S. A. var nærværende ved Hertug Knuds Canonisation i Ringsted (D. H. 7 Pag. 324).

S. A. skjenkede denne Bisp Simon af Odense sit Eiendomssted Wæ eller Bekkoy i Skaane til Præmonstratensermunkene (D. H. 7 Pag. 329), hvis Kloster Erkebisp Eskild havde stiftet; og at han ikke gjorde det for Intet, sees deraf, at

1171 stadfæstede bemeldte Erkebisp Eskild Knudsbrødrene i Odense deres Eiendomme og Rettigheder mod enhver den, der forfulgte og efterstræbte dem samt derhos deres Ret til at vælge Bisp ic.; og seer man af denne Stadfæstelse, at Klosteret alt da havde Eiendomme eller Indkomster saavel af Jylland, som Sjælland, Laaland og flere Der (S. R. D. 1 p. 278. Pont. 1 Pag. 437-39. Tork. Dipl. Pag. 253-54. D. H. 7 Pag. 383-84).

1172 skulde dernæst Hertug Erik af Jylland paa sit Jderste have erklæret sig for Medlem af S. Knuds Kloster (Daug. Pag. 294); men dette er aabenbar en Trykfeil for 1272.

1173 underskriver Biskop Simon Erkebisp Eskilds Confirmation paa Esrom Klosters Privilegier (D. H. 7 Pag. 425).

1174 kom Munken Wilhelm fra Evesham i England til Odense og blev der Prior i S. Albani eller S. Knuds Kloster (hvoraf man altsaa seer, at S. Knuds Klosters Munke, naagtet de 1141 havde tabt Retten til S. Alban, dog vedbleve at føre Titel af samme), hvortil Kong Valdemar den 1ste selv indførte

ham og udsædede i denne Anledning et Diplom, hvori han siger, at hans Farfader Kong Erik (Giegod) havde stiftet dette Kloster i Othenesei ved Munk fra Evesham ic. (Pont. 1 Pag. 442. D. S. 7 Pag. 433=34. Daug. Pag. 295).

1175 skal allerede Vor Frue Kloster paa Nonnebjerg ikke alene have været til, men ogsaa af Bispen være blevet beriget med Hiallese Kirke (see 1180); thi Talen er i det derom udsædte Brev aldeles ikke om Klosterets Stiftelse, men om dets Eiendommers Forøgelse; og den Omstændighed, at dets Eiendomme allerede da stødte op til Dalum Sogn, er ikke alene et Beviis paa, at det allerede den Tid i nogle Aar maa have eksisteret, men ogsaa et ikke ringe Bidrag til Beviserne for, at det virkelig var Nonnebjerg, hvorpaa det laa; saa at man altsaa let kunde falde paa den Tanke, at det var det af Erik Lam før 1147 i Odense stiftede Mariakloster, hvis dette, som sagt, ikke kaldtes et Cistercienser eller Bernhardiner Kloster, og hvis Svend Grathe ikke endnu 1154 havde havt regia apud Othenas, eller sin Kongsgaard ved eller uden for Byen, hvorved formodentlig ingen anden end det senere saakaldte Nonnebjerg forstaaes. Denne sidste er altsaa vel før 1175 bleven overladt til Nonnernes Brug (see 1180), men desuagtet, som sagt, ikke alene efter 1154, men ogsaa efter Ildbranden 1157 og formodentlig, som ovenfor anført, netop i sidstnævnte Anledning; og dette Kloster er altsaa en Deel Aar yngre, end det eneste Nonnekloster af samme Orden, vi havde her i Danmark, nemlig Nsmild Kloster ved Viborg, som allerede var til før 1133.

S. N., nr. 1175, lod Kong'Valdemar for Knudsbrødrenes Skyld (Atl. 6 Pag. 588) holde et Møde i Sollested (en Kirkebye i Baagherred; dog er der ogsaa paa Laaland en Kirkeby og en Herregaard af samme Navn. Atl. 6 Pag. 460), som Bisp Simon bivaanede (Pont. 1 Pag. 312. 442), og stadfæstede Kongen paa samme et Mageskifte mellem sig og S. Knuds Kloster i Odense, angaaende den Landsby Getby (Heden?), som han overlod Munkene tilligemed 3 Boel (hvert af sin Beskaffenhed, nemlig det ene Ornum 3: en Toste, det andet Nep 3: Agerland og det tredie Gasetunge 3: Gaasfældet) samt mere; og vedfoiede tillige det Forbud, at Odense Borgere ikke maatte føre deres Korn til andre Møller end til Munkenes, — altsaa den saakaldte Munkemølle (S. R. D. 7 Pag. 220. 1 Pag. 279. D. S. 7 Pag. 448; om disse ved Dæmninger anlagte Møller og deres Mølledamme see forresten Nyerup Pag. 195); hvilket Forbud s. N. Biskop Simon under Vandstrudsel stadfæstede (D. S. 7 Pag. 449). Formodentlig tør man altsaa vel af denne Munkenes Frygt for, at Borgerne skulde lade male paa andre Møller end deres, drage den saare naturlige Slutning, at der allerede da maae have været flere Møller i Byen; og hvilken skulde det da vel være uden Pientemølle, som jeg i det Foregaaende har antaget for at have tilhørt Provstiets Munk? thi man tør vel neppe antage, at Borgerne, for at slippe for Munkenes Mølle, skulde have kjørt ud af Byen med deres Korn; desuden eksisterede den Tid hverken Dalum eller Næsbyboveds Mølle; og om Giby Mølle er det i det mindste saare

problematisk. Det kommer imidlertid herved an paa, om Munkene i S. Knud allerede den Tid (ligesom 1242) eiede 2 Møller, og om disse vare Munkes- og Pientemøller; thi i saa Fald menes ved Forbudet 1175 bestemt Eiby Mølle, som altsaa allerede da maa have existeret. Ogsaa er det i denne Henseende mærkeligt nok, at Strædet fra Over- til Nedergade (nuværende Frue Kirkestræde) i gamle Dage f. Ex. 1677 kaldtes Eibystræde, ligesom Porten for Enden af samme formodentlig kaldes Møllebroport med Hensyn til Eiby Mølle, hvilket altsaa viser en nøie Forbindelse i gamle Dage mellem Byen og Møllen.¹⁾ I modsat Fald kan derimod Pientemølle menes, som da maa antages for ikke at have tilhørt S. Knuds, men Provstiets Munke.

1176 holdt Kong Baldemar den 1ste offentlig Tafel i Fyen, formodentlig paa sin nys indrettede og ovenfor under 1159 omtalte Kongsgaard i Odense (see 1180), og opdagede ved denne Leilighed en Sammensværgelse (D. S. 7 Pag. 457), hvis Medlemmer allerede Maret forud vilde have dræbt ham i Fyen (ibid. Pag. 443).

1177 omtaler D. S. 7 Pag. 494 nogle Friheder,

1) Det sidste Argument er imidlertid nu, som det synes, fuldkastet ved et i Aftsvolferne meddeelt Document af 1531, hvor Broen kaldes Møllebro (o: formodentlig den store Bro) Pag. 72 og Porten Møllebro Port Pag. 73, altsaa Porten ved den store Bro; desuagtet vil jeg dog ikke raade til, helst paa Grund af et eneste Document, at stole alt for udelukkende paa det 16 Aarhundredes Orthographie, der undertiden var vakkende nok.

som Erkebisp Eskild skulde have givet S. Knudsbrødrene af Odense, og hvorved man skulde have formodet, at de forømtalte af 1171 forståedes, hvis ikke et Diplom af 1255 lærte os, at de bestode i en Tilladelse for S. Knudsbrødrene til aarlig at hævde en vis Afgift til Klosterbygningerne af Jylland, Sjælland, Laaland, Falster og andre Der (D. H. 10 Pag. 271).

1180 stadfæster Kong Baldemar fra Hjulby (ved Nyborg) alle den Odense S. Knuds Kirkes Herligheder og Friheder; og det saa meget desto hellere, som Munkeløynet var heel gammelt der og dets Regler saavel for Munkene, som for Nonner derfra vare udspredte (ved hvilket sidste naturligtviis ikke kan menes andet end det af Knudsbrødrene anlagte S. Mariæ eller Vor Frue Kloster paa Nonnebjerg); giver dernæst Munkene fri for alle kongelige Afgifter og Byrder (hvilket hans Son Kong Knud den 6 1183 kalder, at hans Fader Kong Baldemar gav S. Knuds Brødrene fri for alt Trældoms Nag. D. H. 8 Pag. 31) og stjenker dem endelig 3 og 40 Marks Sagesfald; hvorimod de skulde overlade ham 4½ Tjerding Jord i Dvarstathe (i Dveresta i Skaane, D. H. 8 Pag. 31) og den Landsbye Sunderus (ligeledes i Skaane¹⁾) og holde ham 10 Heste til Tjeneste, naar han opholdt sig paa sin Gaard i Odense (propria

¹⁾ Den kaldes D. H. 8, Pag. 31 Sundrup og siges at være Munkene stjenket af Earo Griis; altsaa uden Tvivl den Earo, som 1180 var Embedsmand i Skaane. D. H. 7, Pag. 585.

curia Othoniensis, jfr. 1279); men deres Foged (Tutor) skulde derimod aarlig hæve 10 Mark Solt af Den Solt og Sommerstytten af Odense (Proleg. Saxonis p. 16. S. R. D. 1 p. 280. Thork. Dipl. Pag. 261. Pontop. 1 Pag. 453-55. D. S. 7 Pag. 572. B. N. 1 Pag. 20). Ved dette Document er det forovrigt mærkværdigt, at Munkene altsaa, i det mindste ved denne Leilighed, afsj bte Kongen det dem forundte Privilegium, hvilket, saavidt skjønnes kan, heel ofte var Tilfældet; men Munkene stode sig immer godt ved disse Handeler, fordi de som oftest vare bedre Speculanter, end vore Konger. Forresten var hiin foromtalt Afgift af Den Solt, der allerede var dem tilstaaet 1141, den Tid anslaaet til 30 Mark, men bliver siden igjen 1288, ligesom her, kun anslaaet til 10. Bisp Simon af Odense har, foruden Flere, underskrevet bemeldte Gavebrev, men med det Tillæg, at han gjorde det propria manu  : paa sin egen Haand og uden at være afhængig af nogen Anden (D. S. 1. c. Pag. 573 hvor Subm tillige gjer opmærksom paa Munkenes besynderlige Dmgang med Seglet Pag. 574, i det de synes at have taget Kong Valdemar den 2dens Segl fra et Diplom af 1203 og h ngt det under dette, hvis Segl enten var blevet borte, eller som maaskee ingensinde havde været beseglet). Endelig maa endnu ved ovenmeldte Diplom bemærkes, at naar Kongen ved denne Leilighed omtaler sin curia propria Othoniensis, saa maa man formode, at han allerede da havde en egen Gaard i Odense sely, og ikke mere, som Svend Grathe 1154, en regia apud Othenas eller en Gaard uden for

Byen; hvoraf man altsaa atter tør formode, at sidstnævnte (eller Odinsborgens paa Nonnebjerg) mellem 1154 og 1180, og derhos, ifølge det Foregaaende, rimeligviis efter 1157 og før 1175, er bleven skjenket til et Nonnekloster; men Spørgsmaalet, hvor den førstnævnte, eller den 1180 af Baldemar omtalte, Kongsgaard i Odense selv kan have ligget, er saa meget vanskeligere at besvare, som den Kongsgaard, Erik Blipping 1279 eiede paa Graabrødrene, neppe var bygt før 1240. Imidlertid bilder jeg mig ind, at naar Kongen vilde residere i Byen selv, saa valgte han helst Torvet og den derover løbende Adelgade, saa meget mere som han tillige der var baade Kirken og Raadhuset nærmest; og altsaa formoder jeg, at han mellem Aarene 1157 og 1175 er flyttet ind fra Nonnebjerg og har opslaget sin Residents i nævrende Frokloster (see 1179 og 1180), hvor han formodentlig ved sine Reiser gennem Byen og under sit Ophold i samme residerede indtil Ildbranden 1247, da han først flyttede ud paa Graabrødrepladsen og derimod overlod de fynske Bisper, der formodentlig gjerne vilde være S. Knuds Kirke noget nærmere end deres oprindelige Residents ved Frue Kirke, sin Slotstomt paa Torvet; thi da Bisp Erik Krabbe der paa Stedet opbygte Bispegaarden fra 1466 til 1474, var det, som det synes, blot en Ombygning og en Udvidelse af en allerede længst der paa Pladsen eksisterende Bispegaard. (See mere derom ved Slutningen af 1157).

S. A. stadfæstede Erkebisp Abjalon Kong Baldemars ovenanførte Privilegium og siger ved denne

Veilighed, at det Guds, Odense Munkes besadde i Fyen, beløb sig til 30 Boel (S. R. D. 1 p. 280. Thork. Pag. 263. D. H. 7 Pag. 574=75 jfr. 448), altsaa efter Beregningen i S. R. D. 7 p. 555 omtrent 60 Tdr. Hartkorn eller 600 Tdr. Land. Formodentlig er saaledes dette de Privilegier, som D. Mag. 1 Pag. 75 siger, at Erkebisp Absalon i dette Aar meddeelte Odense Kirke.

S. A. var vel allerede, som sagt, Bor Frue Kloster stiftet i Burg ved Odense (altsaa paa Nonnebjerg, som uden Tvivl 1086 og 1154 havde været Kongeborg); dog var det efter Nøgles Beretning først enten i dette Aar (D. H. 7 Pag. 575) eller 1183 (D. H. 8. Pag. 35, skjøndt Thorkel. Pag. 257, som vi ovenfor have anført, siger 1175. D. H. 8 Pag. 690), at den Odense Bisp Simon skjenkede disse Nonner Hjallesø (nu Dalums) Kirke¹⁾ med dens Tiende, hvilken stødte op til deres øvrige Eiendomme (jaa at de altsaa allerede da eiede Hunderup o. s. v.); dog paa Billaar, at de skulde besørge Gudstjenesten i samme (jfr. om disse Nonner D. H. 8 Pag. 36. 293).

1182 skjenkede Kong Valdemar den 1ste ved sit Testament (D. H. 7 Pag. 660, jfr. 1183 og 84) Halvdelen af sit Arvegods, man veed ikke ret om til S. Knuds Kloster allene eller til (Rigets) Klostre i Almindelighed; men da den Deel, der tilfaldt Odense

1) Thi Dalum Sogn kaldtes i gamle Dage af sin ældste, men længst nedlagte, Kirke i Byen af samme Navn Hjallesø. See min Grevens Feide Pag. 48.

S. Anud Kloster, var saa faare ubetydelig (nemlig 6 Tdr. Hartkorn og nogle Enge), kan man vel deraf med Næmnelighed slutte, at han ikke blot har indsat det, men alle sit Nages Klostre til Arvinger, og at disse saaledes have deelt sig i denne hans halve Hovedlod.

1183 var Andreas Provst i Odense (S. R. D. 1 p. 281. 7 p. 221. D. H. 8 Pag. 35). Den Esger derimod, der tillige med ham underskriver et Document og tilligemed ham kaldes Provst, var derimod Provst i Lund og ikke i Odense (jfr. 1147 og 1285).

S. A. skulde forommeldte Bisp Simon først, efter Hvitfeld 1 Pag. 143, have stiftet Vor Frue Kloster i Odense og da tillige, som sagt, have stjenket dets Nonner Hjallesø Kirke (D. H. 8 Pag. 35. 690, hvor det derimod siges allerede 1175 at være stiftet). Dette er nu, hvad Stiftelsen angaaer, aldeles urigtigt; thi hvorledes kunde Bispens i Donationsbrevet sige, at dets Eiendomme allerede strakte sig til Dalum Sogn, da han stjenkede dem dette, dersom Klosteret ikke havde været stiftet en Tid lang før Gavebrevet udfædedes? Forresten var dette Kloster af S. Augustini Orden, synes først at have ligget paa Burg (eller det senere Nonnebjerg), men kort efter (1183?) at være flyttet til Dalum, hvilket sidste dog ikke maa tages strengt efter Ordene; thi denne Forflytning skeete formodentlig først i Anledning af Ildbranden 1247, efterdem Nonnerne endnu 1193 kaldes Borgnonner og først 1249 Nonner af Dalum. Der skal baade have været Munke og Nonner i dette Kloster (hvilket dog neppe kan forståes anderledes end forsaavidt det, ligesom

andre Nonneklostre, ogsaa har haat sine visse til Gudstjenestens Besørgelse fornødne Munke. Daug. Pag. 310=11), og regnedes det derhos for det bedste (det vil vel sige rigeste) i Fyen (Pont. 1 Pag. 458. Bloch 1 Pag. 592. D. H. 8 Pag. 35=36). Om dets hele Indretning vil man endelig bedst kunne gjøre sig en tydelig Idee ved at læse hvad Daugaard saavel om dette, som om Alsmild Kloster ved Viborg, der var af samme Orden, har samlet.

S. A. skjenkede Kong Baldemars Søstersøn, Hertug Knud (Priglaus Søn, som havde anlagt Nyborg), til S. Knuds Kloster i Odense, hvor han havde udvalgt sin Begravelse lige ud for S. Mariæ Alter, og hvor han havde givet sig ind som Munk, 2 Boel (i: omtrent 4 Tdr. Hartkorn eller 40 Tdr. Land) i Landflette og alle sine øvrige Eiendomme paa Als, imod at de skulde holde Messer, uddele Almisser og gjøre Tjeneste over ham som over en afdød Medbrøder; derpaa blev han indklædt til Munk i Odense og døde kort efter af Tæring (S. R. D. 1 p. 281. Pont. 1 Pag. 459=60. Atl. 6 Pag. 588. D. H. 8 Pag. 37=38. 690). I Anledning af det ved denne Heilighed udstedte Diplom lære vi endelig ogsaa S. Knuds Capitels derfor vedhængte Segl at kjende (D. H. l. c. Pag. 38), som forestiller S. Knud paa sin Throne med Veblet i høire og Sceptret i venstre Haand, samt Handskrift: *Sigillum Sancti Kanuti Regis & martyris de Othense.*

S. A. skjenkede Kong Knud den 6te ved et Brev fra Hjulby (ved Nyborg) til S. Knuds Kloster, for at indløse den halve Deel af Kong Baldemars

Gave (see 1182), adskilligt Jordegods, nemlig i Unæ-
 torp 1 Mansio, i Astartorp 6 Tjerdinger og i Esetoft
 $\frac{1}{2}$ Boel (altsaa i alt 6 Td. Hartforn) af 20 Mark
 Gulds Værdi (D. H. 8 Pag. 34; jfr. S. R. D. 1 p.
 281). Ved Navnet Unætorp kunde man let falde
 paa Tanken om det ved Odense beliggende Hunne-
 rup, dersom det ikke 1184, — til hvilken Tid denne
 Indløsning af Andre henføres, — kaldtes Burotorp.
 Astartorp kunde maastee ogsaa findes i Nærheden af
 Odense; thi mellem Skibhuusveien og Nisingsminde
 er en Dam, som kaldes Astrup Dam, hvorved skal
 have staaet en stor Gaard, som siges at være sunken,
 og altsaa kunde have været den sidste Levning af en
 Oldtids Thorp (Dorf) eller Landsby. Men da neppe
 noget Østøste findes i Fyen, er det vel bedre at søge
 dem alle paa Laaland, hvor man virkelig gjenfænder
 Unætorp eller Burotorp i Underup (Atl. 6 Pag. 482),
 Durebye (Pag. 475) eller Drrebye (Pag. 467), Astartorp
 i Aldserstrup (Pag. 454), Aldserup (Pag. 473)
 eller Østerby (Pag. 481), og Esetoft i Ørstøfte (Pag.
 474): alle, paa Aldserstrup nær, i Sønderherred.
 Andre siige derimod, at det først var

1184 at Kong Knud den Gte erklærede, at han
 for at tilbageløse den halve Hovedlod, som hans
 Fader Kong Valdemar havde stjenket Knudsbrødrene
 i Odense, herved skjæder dem sin Baaning (mansio
 3: Boel) i Burotorp, 1 ditto i Syndrup (her menes
 formodentlig Syndrus, som 1180 nævnes i Forening
 med Dvarstæde), som Sævo Griis til sin Sjæls Frelse
 havde skjædet Munkene, og $1\frac{1}{2}$ Tjerding i Byen Dvar-
 stæde, som Munkene forud havde overladt Kong Val-

demar (see 1180); eller i Stedet for samme, nemlig for de 2 sidste eller for Synderup og Dvarstade (thi Dvarstade kan ikke ene menes, da der kun var $1\frac{1}{2}$ Tjerding og der derimod gives 6 Tjerdinger i Gjen-gjeld), 6 Tjerdinger Jord i Nrstegtorp; dernæst $\frac{1}{2}$ Mansse (3: et $\frac{1}{2}$ Boel) i Dsetoft, samt endelig nogle Enge; ialt 20 Mark Gulds Værdi (Thork. Pag. 269. Pont. 1 Pag. 461=63. D. S. 8 Pag. 691). 20 Mark Guld skulde efter sædvanlig Regning være 160 Mark Sølvs, disse igjen 1280 Rdl. Courant og disse igjen 1024 Specier eller 2048 Sølvdalere; men hvorledes kunde dette passe med hine Tidens Priser, da den hele Gave kun var 6 Tdr. Hartkorn? thi det vilde jo udgjøre 341 Rbd. af vore Penge for 1 Td. S. R. og altsaa 34 Rbd. for 1 Td. Land. Langt snarere maatte man derfor formode, at der burde læses 20 Mark Sølvs og ikke 20 Mark Guld, eller, med andre Ord, at der er skrevet eller læst auri i Stedet for puri (sc. argenti), altsaa 256 Sølvdalere i Stedet for 2048; thi det vilde omtrent udgjøre $\frac{1}{10}$ af vore Nutids Priser, og vi skulle under 1231 erfare, at netop dette (nemlig 1 mod 10) omtrent var Forholdet mellem Datidens og Nutidens Priser. Desuden er det ogsaa af S. R. D. 7 p. 555 indlysende, at 1 Mark Guld omtrent maa udgjøre 3 Tdr. Hartkorn; og saaledes vilde hine 20 Mark Guld omtrent blive 60 Tdr. Hartkorn, i Stedet for Diplomet udtrykkelig siger, at det var kun 6 (nemlig 6 Tjerd. og $1\frac{1}{2}$ Boel) altsaa netop $\frac{1}{10}$, ligesom det foregaaende. Overhovedet kan der i de gamle Documenter meget let læses auri for puri og vice versa, da de skrive deres p

meget kort, hvorved det let fik Udseende af et o eller a.

S. N. (Hoff. F. 5 Pag. 217), eller efter Andre 1189 (Atl. 6 Pag. 596), skal Vor Frue Kirke i Odense først være bleven bygt (D. S. 8 Pag. 68); men det er af det Joregaaende indlysende, at derved blot forstaaes, at den i ovenmeldte Aar, maaskee fra 1181 til 1189, fra en Træ- til en Steen-Kirke er bleven forvandlet; da det netop var paa den Tid sigt fast i alle Kjøbstæder stecte (D. S. 7 Pag. 696. 702 *æ.*). Saaledes havde f. E. Aarhus Domkirke, der allerede var bygt 934, lige til 1197 været af Træ, da der først i sidstnævnte Aar blev begyndt paa at ombygge den af Steen (D. S. 8 Pag. 400), hvilket endnu ikke 1209 (l. c. 9 Pag. 157), ja! neppe engang 1216 (*ibid.* Pag. 277) var bragt til Ende.

S. N. var Andreas endnu Provst i Odense (Pont. 1 Pag. 463. Bloch 1 Pag. 596. Atl. 3 Pag. 445. 6 Pag. 592; jfr. 1183).

1186 døde Bisp Simon af Odense (om ham see 1170, 75 og 83), forhen Canik og første Provst i Lund, som skrev sig sanetæ *Othoniensis ecclesiae humilem ministrum*, endstjøndt han var en streng og alvorlig Mand, ærgjerrig, overtroisk, stolt og let til at udelukke Sognefolkene af Menigheden. I hans Sigil forestilles han velsignende med højre Haand, havende Bispestaven i den venstre; paa hans højre Side forestilles et Kors, og paa den venstre en Stalk. Han satte Friiserne i Sønderjylland (hvorved her formentlig Indvaanerne af Den Sølt forståes, jfr. 1140. 41. 80 og 1288) i Bånd, fordi de ikke svarede

deres aarlige Afgifter til St. Knudsbrødrene i Odense (S. R. D. 7 p. 221. Pont. 1 Pag. 313. D. S. 8 Pag. 124). — Ham fulgte Johan Jani eller Jensen i Embedet, som 1180 havde bivaanet Thinget i Hiulby og kaldtes da Magister (D. S. 7 Pag. 573); thi han var artium magister og kyndig i den canoniske Ret, og havde forhen været Kanik i Lund (Pont. 1 Pag. 313. D. S. 8 Pag. 124).

S. A. var denne Odense nye Bisp paa Concilium i Lund (Pont. 1 Pag. 466), eller 1187 ifølge D. S. 8 Pag. 151, eller 1188 ifølge S. R. D. 1 p. 282, hvor det hedder, at han mødte med de Præster Peder og Godisfred fra Odense, for at ordne Kirkesangen og Ritualet (S. R. D. 7 p. 221); og blev ved denne Leilighed med Hensyn til det sidste et almindeligt Breviarium eller den saakaldte Fareb og (3: Reiseledsfager) for Danmarks Geistlighed udstedt.

1187 (D. S. 8 Pag. 153), 1188 (ibid. Pag. 164), eller 1189 (Pont. 1 Pag. 477) holdt Kong Knud den 6te en Rigsdag eller et Dannehof i Gulen med sine Magnater i Odense, paa hvilken pavelige Gesandter opmuntrede til et Korstog paa det hellige Land, som ogsaa af en Deel Magnater besluttedes og virkelig senere gik for sig. Om disse Forhandlinger i Odense og den der i denne Anledning af Esbern Snare holdte Tale, samt den der tagne Beslutning læses udførligt i S. R. D. 5 p. 346 sq.

S. A. frev Abbed Wilhelm et Brev til Bisp Johannes i Odense, hvilket efter Andres Tidsbestemmelse under 1198 skal anføres.

1188 underskriver den Odense Bisp Johannes Erke-

bispens Privileg for den fiesvigste Bispestol (D. H. 8 Pag. 171-2).

1189 synes Ombygningen af Vor Frue Kirke i Odense først at være bleven færdig (Atl. 6 Pag. 596; jfr. 1184).

1190 overlod Sorø Kloster Knudsbrødrene i Odense Godsjet i Nimma (S. R. D. 1 p. 282. D. H. 8 Pag. 211), maaskee Godsjet paa Romøe; jfr. 1226, hvor denne De netop i S. R. D. 1 p. 286 kaldes Nimo og svarer Afgift til St. Knuds Kloster i Odense.

1193 stadfæstede Kong Knud den 6te Knudsbrødrene i Odense det Gods, som hans Oldefader, Kong Erik Siegod, havde stjænket dem, dog forbeholden den Herlighed, som Kong Baldemar havde udvirket af Brødrene i Odense for Nonnerne af Burg (cfr. 1180), som havde faaet deres Orden og Vielse fra bemeldte Munkke, at de nemlig 1 Time om Ugen maatte male paa Munkenes Mølle uden Afgift i Meel eller Told, men tværtimod af Munkene nyde en fastsat Kornindtægt, for hvilken Nettighed Nonnerne havde stjænket Munkene deres By Ihusse (altsaa formodentlig Cydehuse o: Hedehusene, hvor Vandet fra Nøes Kilde og Heeden i det mindste tildeels i gamle Dage havde sit Udlob i Naen) med hosliggende Band (altsaa Nøes Kilde eller Dam) ved Odense (D. H. 8 Pag. 293-4. 699. jfr. S. R. D. 1 p. 283. Atl. 6 Pag. 588). Den væsentligste Indvending, der mod denne Forklaring kunde gjøres, vilde allensafds være den, at Heeden, som vi have sagt, efter al Formodning i gamle Dage stod under Band, og at der kun er liden Sandsynlighed for, at den før Juddam-

ningen 1240 skulde være bleven beboet. Kunde det altsaa ikke være Eydshusin eller Heedehusene, da maatte det formodentlig være Aegishusin eller Egbyhusene ved Odense og det derved omtalte Vand være det blankstr-vædr eller blankeste Vandsted, hvoraf vi i det Foregaaende have seet Blangstedgaard at have sit Navn, hvilket maaskee ogsaa i den Henseende bedst kunde passe, at disse Steder laae Sydost for Naen, ligesom Klosteret selv, da derimod Heedehusene laae paa den vestlige Side af samme. Man seer imidlertid af det Foregaaende, at der virkelig har hersket en Slags Forbindelse mellem St. Knudsbrødre og Nonnebjergets Søstre, hvilken Sagnet ogsaa, — til lidet Ære baade for hine og disse, — i den Grad forhøier, at der endogsaa skal have gaaet en muret Longang under Naen fra St. Knuds Kloster og til Nonnebjerg, skjøndt Andre paaستااع, at det var fra Graabrødre Klosterkirke til Nonnebjerg ¹⁾, hvilket med Hensyn til Tvetydigheden omtrent kom ud paa eet. Endskjøndt nu disse underjordiske Gange, der skulde have ført fra Byen til Nonnebjerg, sandsynligviis turde ansees for Fabel, antager jeg det dog for Migt i Skorthed at omtale samme. Det Sagn, at der fra Beldenaks (nuværende Kammerherre Holstens) Gaard paa Flakhaugen, eller, efter Andre, fra Grevinde

1) Jfr. Thietes F. S. 2 Pag. 41, hvorved blot er den lille Omstændighed i Weien, at Graabrødre Kloster først 1279 blev oprettet, og da vare Nonnerne allerede længe borte fra Nonnebjerg og derimod i Dalum etablerede (see 1219).

Scheels (nuværende Mathovs) Gaard paa Korsgaarden, eller endelig efter Andersens D. L. 2 p. 164 fra St Albani Kirke paa Torvet skulde have gaaet underjordiske Gange til Nonnebjerg, hidrører vist ene og alene fra de dybe Hvalvinger og øvrige hemmelighedsfulde Indretninger i bemeldte Gaardes Kjældere, som man ikke anderledes har vidst at forklare end ved at sætte dem i Forbindelse med det fra umindelige Tider herskende Sagn om underjordiske Gange til Nonnebjerg. Sagnet om en underjordisk Gang mellem St. Knuds Kloster og Nonnebjerg havde allensfalds dog større Rimelighed, da man veed, at Klosteret paa Nonnebjerg var stiftet af Brødrene i St. Knud, der vistnok ogsaa forestode Guds-tjenesten i samme; men til videre Beviis for Sagen har jeg forresten ikke fundet fjerneste Spor, og saaledes staaer endnu blot Gangen mellem Graabrødre og Nonnebjerg tilbage at omtale; thi vel sandt, jeg har i det Foregaaende beviist, at den ikke har kunnet finde Sted imellem Graabrødre, som Munkeløster, og Nonnebjerg, som Nonnekloster; (da hiint først blev anlagt 1279, og dette allerede 1219 var forflyttet); men derimod havde Graabrødre før 1279 været Kongeborg (hvor længe veed man vistnok ikke, dog neppe før 1247), og Nonnebjerg havde uden Tvivl fra 1086 eller i det mindste fra 1154, som det synes, været Byens eneste Fæstning og dernæst omtrent fra 1175 til 1247 været Nonnekloster. Har altsaa Sagnet om denne underjordiske Gang nogen historisk Grund, da er den vistnok anlagt, da Graabrødre 1217 blev Kongsgaard eller en kongelig

Residents og man muligviis havde det Forsæt atter at forvandle det nu af Nonnerne forladte Nonnebjerg igjen til en Fæstning, som det forhen havde været, og altsaa i dette Niemeed dannede en underjordisk Communication mellem hiint og dette, for i de den Tid saa jevnlige Ufredstider at kunne have en sikker Retirade fra det ene til det andet af disse Steder, eller for ved et pludseligt Overfald enten derigjennem at flygte fra Slottet til Fæstningen, eller fra hiint Sted at forsyne dette med en forøget Besætning, eller fra dette at gjøre Udfald paa Fjenden gjennem hiint. Slige Løngange vare nemlig den Tid heel almindelige (see min Borghist. Pag. 126=27), og da man ved deres Anlæg stedse afledede Vandet, medens man opførte Hvalvingen under samme, havde dens Gang under Naen heller ingen uevervindelig Banse- lighed; saa meget mindre som man endogsaa har Beviis for, at de i Tydskland have ført hen under formelige Floder s. Ex. Neckar og Mulde (Gottschalks Ritterburgen 1 Pag. XLIII jfr. 2 Pag. 296 ic). I alle Tilfælde vil det ved nærmere Undersøgelse befinde, at de fleste Sagn og de talrigste Spor af denne saa jevnlig omtalte Løngang netop hentyde paa Graabrødre (jfr. Pont. Theatr. Dan. Pag. 157. Thiele 2 Pag. 44). Saaledes formærkedes engang for mange Aar siden den af de sydlige Piller i Graabrødres nu nedbrudte Kirke, der laa nærmest paa venstre fra Choret's Nedgang, ved en Kirkestols Nedbrydelse at være huul, og ved Undersøgelsen i denne Anledning befandtes den at indeholde en Trappe, der førte op til Hvalvingen, men som derhos tillige med

venstre havde en (senere tilmuret) Dør, som aabnede Nedgangen til en Vindeltrappe, der førte til en dyb underjordisk Gang, som ifølge Traditionen strakte sig hen under Naen til Nonnebjerg. For mange Aar siden lode engang 2 af Skolens Disciple sig af Nysgjerrighed forlede til med en Vøgte i Haanden at forsøge denne berøgtede Nedfart; men, — formodentlig gvalte af den usunde Luft, — de kom aldrig mere tilbage, og Døren blev, for at hindre flere Forsøg, fra den Dag af tilmuret; i hvilken noksom kjendelige Tilstand jeg ogsaa 1811 foresandt samme. Andre fortælle derimod, at den rette Indgang til Løngangen (thi den foremeldte var blot fremstaaet ved at bryde Hul paa Pillen), var et lille firkantet Hul eller en yderst lav og smal Døråbning udvendig paa Kirkens søndre Side og lidet østen for Baabenhuset; den var knap af et Menneskes Hvide og derhos saa smal, at man skulde være meget klein for at kunne trænge sig derigjennem; inden for samme førte Veien først opad, derpaa lige ind og endelig nedad i Muren (hvilket ret godt kan forenes med det først anførte Sagn), og man foreviste da tillige en Viigsteen i Choret, hvorunder 3 Studenter (formodentlig Skoledisciple eller Studenter in futuro) skulde ligge begravne, der havde forsøgt at gaae ind i den foremtalte Løngang, men fandt der deres Død af den forpestede Luft, idet den ene døde strax og de 2 kort efter. Ikke at tale om, at en anden Gang og efter en anden Beretning ikke mindre end 12 Studenter (Skolens Disciple?) forsøgte at krybe ind igjennem Indgangshullet, hvilket ogsaa lykkedes for de 11, men ikke for den 12te, fordi

han ikke var Lærd nok; det vil vel sige, at han havde det mere i Mave end i Hovedet og derfor var for tyk til at slippe igjennem, hvorved han altsaa undgik den Riske, som ellers de, der gik i den sorte (:) latinske) Skole i Odense, ifølge Sagnet i gamle Dage skulle have været udsatte for, nemlig at Janden immer af hvert Douzin tilegnede sig den sidste, for at lade de 11 første passere. Endelig fortalte de Karle, der vandede Heste i Naen, endvidere, at der paa eet Sted i samme var et dybt og næsten bundløst Hul, som de ved slige Leiligheder noie maatte vogte sig for, og det var den Tid en almindelig Tro iblandt dem, at paa det Sted havde Løngangen gaaet, og at Hullet var opstaaet ved det at Gangens Hvalving paa det Sted var styrtet ind; ligesom Andre igjen berettede, at Løngangen ikke kom op eller havde sin Udgang i det første Nonnebjerg (eller den endnu staaende nordlige Vold), men i det bageste eller saakaldte gamle Nonnebjerg (:) den nu afgravede og sløisede sydlige Deel af Volden), hvilket — dersom det var rigtigt — end mere vilde svække Troværdigheden af det Hele; thi da netop den ene Deel af Nonnebjergets Voldfrands for lang Tid siden er afgrabet og planeret, saa maatte man jo ogsaa være truffen paa Spor til Ugangen, dersom nogen saadan paa dette Sted havde eksisteret. Efter at Klosteret iøvrigt ved Forslytningen til Dalum her paa Stedet var nedlagt, saaes der paa Byggetomten, — der indtil vore Dage vedligeholdt sit Navn af Nonnebjerg eller Nonnebanke, — endnu i lang Tid umiskjendelige Spor af den paa Stedet forhen værende Bygning, ligesom den utrolige Mængde

store deels Kampe-, deels Muursteen, der samme Sted deels opploiedes og deels opgravedes, noksom bare Vidne om en fordum betydelig Bygning, skjøndt man om sammes Struktur og Størrelse ingen videre Underretning deraf kunde uddrage, end at Klosteret med sin Gaardsplads, Hauge og Kirkegaard omtrent havde indtaget den inden Volden indsluttede Plads, altsaa en Cirkel af omtrent 150 Alens Diameter. Naar det derimod hed, at de Hunderup Mænd, i Anledning af at en af dem havde hørt som et Kistelaag staae i under Banken, bleve enige om at opgrave den Skat, der i Anledning af dette Varsel der paa Stedet troedes nedgraven, og virkelig ogsaa fik Kisten udgraven og opdragen til Manden af den i denne Hensigt kastede Grav, men umulig kunde faae den op af samme, og derfor efter mange frugtesløse Forsøg omsider maatte lade den synke tilbage i Jorden igjen; da troer jeg sikkert, at Munke og Nonner vare for forsyulige Folk til at glemme deres Pengekiste ved Flytningen, og at bemeldte Kiste, dersom Noget igjen skulde vare saa heldig at komme over den, snarere vil findes at have tilhørt Odin end Nonnerne. Derimod fandtes der i Efteraaret 1834 i den, Nonnebanken i Vest-Nord-Vest omgivende, Grav eller Nende et saakaldet Christusbillede af Bly, der veiede $3\frac{1}{2}$ Pd., var 7 Tommer langt og over Brystet 2 Tommer bredt, samt omtrent $1\frac{1}{2}$ Tomme dybt fra Brystets Forside til Ryggen, og som derhos havde den Sjeldenhed, at det var forfæstret ikke alene med optrukne eller bagtil opboiede Been, men ogsaa med Armene paa en aldeles unaturlig Maade, fast i Form af et 8 Tal, vandreiede, og

havde det dernæst kjendelige Spor til at have været malet med hvid Oliefarve, men derhos med bruunt Haar, Skjæg ic. (Dette Fund omtales kortelig i Hempels Avis for 1835 No. 21). Man har, som sagt, udgivet det for et Kristusbillede, men da der hverken fandtes Spor til Tornekrone eller Sidesaar, skulde man dog snarest troe, at det var en af Nøverne, og at Nonnerne ved deres Forslytning havde taget Kristus med, men ladet Nøverne blive tilbage; imidlertid formener en agtet Mand i Odense, der i Frankrig vil have seet over hundrede Kristusbilleder paa forskjellige Maader korsfæstede, og blandt dem ogsaa nogle med bagbundne og om Korset slynge de Arme, at det virkelig skulde være et Kristusbillede, og at det havde været anbragt paa et Kors af et Kistelaag, hvorimod dog den efterfølgende Beretning strider, der synes at bevise, at i det mindste dette Steds Nonner ikke have drevet Overdaad med Liigkister. 1835 er der nemlig ved at planere en Vej og tilplante en Allee tværs over Nonnebanken fra Vest til Øst, omtrent midt paa samme opdaget 2 murede Grave for Enden af hinanden og den ene noget større end den anden; de bestode af 3 Lag store røde brændte Muursteen paa Siderne og med muret Gulv og Loft eller Hvælving, netop store nok til at rumme Liget selv, hvis Skelet ogsaa fandtes med Hovedet mod Østen; men derhos, da de kun havde 3 Qvarteers Brede, ikke store nok til ogsaa at kunne rumme en Liigkiste, hvoraf heller intet Spor opdagedes; derhos var den større af disse Grave, der var lidt over 3 Ellen lang, med en sliq i Dine faldende Deconomie ind-

rettet, at det indvendige Rum aldeles var afpaaaset efter Kegemet, saa at den altsaa var suæber om Fødderne, bredere over Skuldrene og atter indknebn omkring Hovedet (en Opdagelse, der kortelig omtales saavel i Hempels Avis No. 21, som i Tillæget til Jørgensens No. 21). Da nu disse Grave vistnok antyde det Sted, hvor Klosterets Kapel eller Kirkegaard har været, og det derhos er bekjendt, at Klosterhaugen sædvanlig laa mod Syden, saa maatte man egentlig deraf slutte, at da Kapellet havde ligget midt paa Banken og Haugen formodentlig i Syd for samme, saa maatte den egentlige Klosterbygning have ligget Nord paa Bakken, eller imod Odense til, hvorimod dog den Omstændighed strider, at man ved at planere den Plads, hvor Stedets nuværende Eier, Hr. Procurator Rasmussen, vilde opføre et af sine Udhus og som laa tæt Sonden for den foromtalte, tværs over Banken løbende, Allee, ikke alene har truffet paa store Kampesteene i Grunden, som man anseer for den foregaaende Bygnings Grundstene, men ogsaa fundet Jorden paa dette Strog blandet med Muursteensbrokker og Kalk, saavel som ogsaa Teglstuensbrokker og en Mængde smaa Beenstykker, samt et lille Stykke Glas og hvidt Porcellain; hvilket sidste dog ogsaa kunde være udført med Gjødningen, da Pladsen i saa lang en Række af Aar havde været Ploieland; ligesom Beenstykkerne muligviis kunde være Restninger af Kirkegaardens Skeletter og Stenene af Kirkegaardsmuren. Imidlertid turde det maaskee være rigtigst at antage, at Klosteret aldeles ingen Kirkegaard har havt, men at Eigene ere blevne begravne i selve Capellet, og at

dette har udgjort en af Klosterets Hovedsøie. Dog, vi vende fra denne lange Conversation med Klosterets Nonner igjen tilbage til Byen og Byens Borgere og have da med Hensyn til det 12 Aarhundrede endnu blot at tilføie, at

1198 (see 1187) tilskrey Abbed Wilhelm af Eskildsø Bisp Johannes i Odense om en af sine Munke, der havde staaet sig til Verden og levet liderlig, derpaa givet sig til S. Hans Hospitals Brødre o: Johannitterne og tilsidst vogtet Sviin i fremmede Lande efterat han havde tilsat alt, hvad han eiede; og da nu Abbeden havde hørt, at bemeldte Munk opholdt sig i Odense Stift, saa bad han Bispen om at anholde ham og sende ham over til Erkebisp Absalon (D. H. 8 Pag. 437 jfr. 435=36).

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne af Egnens og Byens Historie, hvad det 12te Aarhundrede er angaaende, da see vi Christendommen befastet, men derimod Landets Ryster plyndrede af hedske Vender, — dem man kunde kalde det 12te Aarhundredes nordiske Algierere og Tunesere,¹⁾ — og det i en Række af Aar fra 1143 til Aarhundredets Slutning; som en Folge deraf Landets Ryster forladte, men derimod dets Indre alt mere og mere ved Op-

1) Orig. hafn. p. 13.; ligesom man ogsaa, da Adam af Bremen kalder Ostersøen mare barbaricum, med Grund kunde kalde dem hine Dages og hine Egnes Barbarester.

rydning bebygget og den ene Kirke (ikke blot af Træ, men selv af Steen, Borghist. Pag. 10. 16) opbyggt, og den ene Thorp eller Landsby fremkommen efter den anden. Foruden Jagt og Fiskeri (som sidstnævnte see Nyerup Pag. 124. 139) var saaledes ogsaa Agerdyrkningen i Tiltagende, Fædriften udvidet (Nyerup Pag. 139, især ypperlige Heste, *ibid.* Pag. 168), Bivavlen florerede¹⁾ og flere nu nedlagte Næringsveie den Tid i Drift f. Er. Kulbrænding, Saltkogning af Tang, Jernvirkning af Mose-Erte ic. (Nyerup Pag. 168). Hvad derimod Odense selv er angaaende, da bliver samme (især paa Grund af at Landmændene af Frygt for de plyndrende Vender, ja! endog af Frygt for Landets egne Røvere²⁾ tye did som til et sikkrere Sted og en tryggere Bolig) — alt tættere og tættere bebygget, skjøndt neppe meget — i det mindste imod Landstiden til — udvidet, hvilket skjønnes af et Dokument, vi i det Følgende under 1285 skulle anføre; og skjøndt endnu selv Adelsens Huse i denne Periode siges at være lave og slet bygte (Nyerup Pag. 139), beriges Byen dog lidt efter lidt med flere store og solidere Bygninger, f. Er. S. Knuds Gildeshuus (1100), det udsideede S. Knuds Kloster (1107), Ca-

1) Thi Honning og Vex, Mjød og Vorkvæs ere blandt andet i S. Knuds Gildeskraa en staaende Artikel. Nyerup Pag. 131 ic.

2) Eftersom Landets Skove nu ikke engang vare sikkrere mere; thi i S. Knuds Gildeskraa omtales saavel So- som Skov-Røvere og de, der slog sig i Ledtog med samme. Nyerup Pag. 131.

pellet ved S. Knuds Kirke (1117), Badstuen (1157), den ombygte St. Knuds Kirke (1162), Vor Frue Nonnekloster og adskillige Vandmøller (1175), et nyt Slot (1180) og den ombygte Vor Frue Kirke (1184). Endelig omtales for første Gang Gadernes Brolægning (Nyerup Pag. 123); men endnu seer man Spor til de hæslige Niis- og Torn-Gjærder langs med de tildeels ubebyggede Gader (ibid. Pag. 123). Der næst begyndes der, i Anledning af Bøndernes Plyndringer, at sørges bedre end hidtil for Byens Forsvar og Varetægt; og skjøndt Scheel i sin Krigens Skuepl. Pag. 258 synes at antage, at først Christian den 4de havde ladet Ddense befæste (1628), er dog vist mange Aarhundreder forud Byens Væk bleven benyttet til Befæstning af dens aabne Udsider mod Norden, hvorfor ogsaa allerede 1477 Byens Børn og Haffvelværk (Aftstykker Pag. 25) og dens Vold og Graver (ibid. Pag. 70) omtales; og da derhos disse Befæstninger i gamle Dage kaldtes fossatæ, fordi de kun bestode af en Grav (fossa) og en derfra opkastet Grøstevold (fossatum), hvilken sidste derhos som oftest var besat med et Værn af Palissader, Stakitter, Planke-Bolværk eller andet deslige, som i gamle Dage kaldtes et Hagelværk eller Haffvelværk (et Ord, der dog egentlig betyder en Indhegning af krydsvis nedsatte Pæle, i hvis øverste Kloft er anbragt en Mængde Grene eller Niis, omtrent som de nuværende svenske Gjærder): saa er der vistnok intet Spørgsmaal om, at den Wade i Ddense, som endnu kaldes Graverne, jo bærer Navn af hine foremtalte Fossatæ eller Grøstevolde; ligesom man ogsaa igjen finder Navnet

Hagelværk i et Skjode af 1499, hvor der tales om „en Gaard inden den yderste Vesterport Sonden næst „Adelgaden langs ud med det Stræde (3: Smedestrædet) næst Havelværket, som løber ud til Hølsjødoræstrædet,“ hvoraf man altsaa seer, at denne Befæstning har begyndt i Vesten ved Laen og strakt sig langs Hølsjødoræ og Smedestrædet til Vestergade. Og naar der derhos i et Skjode af 1588 bortfælges „en Byens Jord imellem Vindegade og Byens Grav „og et Fortog ved Hospitalets (3: Graabrødres) „Muur til Færjel over Byens Grav, dog med Forbehold, at Kjøberen sig intet videre befatter med Byens „Grav eller Bold,“ saa viser dette ogsaa tilstrækkelig, at de nuværende saakaldte Graver have udgjort en Deel af denne Befæstning og den Tid ikke blot bestaaet i en Grav, men ogsaa i en Bold og altsaa fuldkommen svaret til Begrebet af de ovenomtalte fossatæ, hvorfor vi ogsaa tør antage denne Grav at have staaet i Forbindelse med hiint foremtalte Havelværk, der gik fra Laen til Vestergade, derpaa formodentlig tæt uden om Byen og inden om eller Sonden for Graabrødre, og saaledes forenedes med hine foremtalte Graver ¹⁾, hvorfra den siden fulgte Byens

1) Skjendt andre mene, at Befæstningen fra Vestergade af skulde have fulgt Byens Væk, og at Vindegaden, (der maaskee oprindeligiis ikke har haft saa stor en Betæning som nu, men mere indskrænket sig til Bakkens Lev) saavel som Vindegadesport skulde have sit Navn af den Vindebro, der her (eller omtrent paa samme Sted, hvor Broen mellem Slagterbodene og Amtstuen er), skulde have været over disse Byens foremtalte Graver.

Bæk indtil sammes Udlob i Naen bag Piente Mølle, idet den formodentlig blot har bestaaet af et Hagelværk i Vesten, langs Udulgade og Hølsedore, men siden, hvor den stødte til Byens Bæk, er formodentlig langs sammes videre Fremlob bemeldte Hagelværk af en Gray og Grøstehold afløst, hvorfor ogsaa i et Document af 1495 Byens Bold ved Piente Mølle omtales (Altktyk. Pag. 69). Smidlertid vil det af den indskrænkede Plads, denne Befæstning saaledes har omgivet, tillige være os indlysende, at bemeldte Befæstning ikke alene 1477, 1495 og 1499 har været til, men at den maa hidrøre fra den Tid af, da den nye By (det vil sige S. Hans Sogn), der laa udenfor samme, endnu aldeles ikke eksisterede, og altsaa fra en Tidspunkt, der er ældre end 1280; og hvad var da vel i dette Tilfælde rimeligere, end at den allerede hidrørte fra Perioden af de vendiske Soroverier, i hvilken, som bekjendt, saa mangen anden af Rigets Byer ligeledes med Befæstning blev forsynet? (Nyerup Pag. 139. Borghist. Pag. 9. 10. 14. 19. jfr. Orig. halsn. p. 57. 60). Derhos blev Byens Borgfæstning (Burgum Othoniæ), som paa den modsatte Side skulde beskytte Naen, uden Tvivl i denne Anledning stærkere befæstet (see 1151), og Steenbygningerne begyndte derhos at træde i Træbygningernes Sted, s. Gr. Vor Frue Kirke (1184), ja maaskee endogsaa enkelte af Steen opførte Privatbygninger (jfr. Borghist. 10. 17); thi Vendernes Mordbrænderier maatte naturligtviis tilsidst lære dem at bygge af Steen; men disse Steenbygninger vare fra Begyndelsen af blot Kirker og andre offentlige Bygninger, og selv da det

udstrakte sig til Byens private Bygninger, var det dog kun enkeltyiis, og det gif dermed langsomt og gradviis til, ligesom senere med Straatagenes Afskaffelse eller Forvandling til Tegltag. Kirkerne Guds-tjeneste var dernæst bleven pragtfuldere; Klokker (som vel allerede 855 vare indførte i Danmark, D. H. 2 Pag. 203, men dog først i det 12te Aarhundrede bleve almindelige, D. H. 5 Pag. 77. 562. 584. 7 Pag. 532. 8 Pag. 15. 259) vare anskaffede, og Borlyis brændte paa Alterne (Myerup Pag. 131). Klosterne Privilegier udvidedes, deres Rigdom tiltog, og deres Magt forøgedes (ved indbyrdes Forbindelser og Confoederationer); og sjøndt Munkene og de øvrige Geistlige just ikke altid levede saa aldeles ordentlig, men stundom vare liderlige (Pont. 1 Pag. 247. 249. 264. D. H. 7 Pag. 191. 8 Pag. 259), og stundom sloges indbyrdes (D. H. 7 Pag. 303. 8 Pag. 287-8), hvorhos deres Numasfælsler, f. Ex. Mollemonopolet af 1175,¹⁾ ikke sjelden trykkede Borgerne, saa skaffede de dem dog ogsaa ikke blot ved deres Meliqvier og Pragten af deres Gudstjeneste, men ogsaa ved deres Driftighed og Vindstibelighed megen Næring og gavne dem desuden ogsaa paa andre Maader, f. Ex. ved Anvisning til Haugeanlæg og nyttige Træers og Urter Opelskning (Myerup Pag. 166). Handelen²⁾

1) Af de flette Folger, en sig til en Klostermølle paalagt Molletræng kunde medføre for Egnen, har man blandt andet en ret humoristisk Skildring i W. Scotts Das Kloster. B. 2 Pag. 66 sq.

2) Om Slesvigs Handel saavel i det 9de som 11te Aarh., der endogaa dreves paa Rusland, see Myerup Pag.

var derhos, saavidt Soroverierne vilde tillade det, i Tiltagende (Nyerup Pag. 117. 149); flere Næringsveie (f. Ex. Slagteri, Bageri, Krohold, Viinsalg ic. Nyerup Pag. 122) og Haandværkere (f. Ex. Feldberedere, Skomagere ic. Nyerup Pag. 115. 120. 122. Borghist. Pag. 9) ligeledes; ja, selv Kunstene florerede, paa hvilket sidste man især har Beviser i S. Knuds Etrin af 1101 og Bisp Nicolfs Altertavle af 1163, ikke at tale om de mange ogsaa i denne Periode opførte Bygninger (see f. Ex. 1100. 1107. 1117. 1162. 1175. 1180). Men hvad der især i dette Aarhundrede gav Borgerstanden mere Sammenhold og vakte en liveligere Aand og et freidigere Mod i samme, var unægtelig det til S. Knuds Ere oprettede og til ham indviende Gilde; thi disse Gilder var det egentlig, der gjorde Borgerne til en egen Stand i Staten (D. S. 5 Pag. 79. 112-22); og hvad disse havde begyndt, det fuldendte allerede i samme Aarhundrede de i det mindste paa flere Steder indførte Stads- eller Kjøbstædretter (D. S. 6 Pag. 58), hvorved Borgerne fik deres egen Jurisdiction, ikke mere henhørte under det almindelige Landsting, men under det specielle Bythings Forum, og saa at sige dømtes af deres egne Jævnlige eller Pairs. Hvorhos Gilderne tillige i saa raa en Tidsalder (hvor Magistrat og Nattevægter — som dog alt nævnes i dette Aarhundrede, Nyerup Pag. 122. 123. — vel ikke altid vare til-

116. 117. D. S. 4 Pag. 493, ligesom om Vinetas, Wisbyes og Bergens i det 12 Aarh., see Nyerup Pag. 117. 119.

frækkelige til at holde Orden) kunde anses for en høist gavnlig og derhos høist nødvendig moralsk Tvangsanstalt eller borgerlig Politieindretning (Næverup Pag. 130. 133), der rensede Søderne i samme Grad fra de groveste Laster, som de i dette Aarhundrede indrettede varme Badstuer (Borghist. Pag. 5. 7. 10 r.) rensede Legemet og befordrede den for Sundhedens Vedligeholdelse ikke blot gavnlige, men endog saa høist nødvendige Uddannelse, for hvis Pleie det i hiin Tidsalder blev saa meget mere fornødent at sørge, som man allerede i dette Aarhundrede finder Spor til den paa Indvaanernes megen Fiskeføde og deres forjømte Reculighed baserede og i sine Virkninger saa frygtelige Spedalskhed her i Landet (D. H. 5 Pag. 65), hvoraf den norske og vestjydske Radesyge endnu er en sørgelig Levning.

Det 13de Aarhundrede begynder dernæst for Odense By, ligesom det 12te endte, nemlig med foregede Privilegier for S. Knuds Brodres Munke; thi allerede 1201 eller 2 stadfæstede Erkebisp Andreas Kong Valdemar den 1stes Privilegium for S. Knud (D. H. 7 Pag. 575 jfr. 1175 og 1180).

1203 stadfæstede Kong Valdemar den 2den Knudsbrodrene i Odense det Privilegium, at alle deres Bønder skulde være frie for kongelig Afgift og Tjeneste (jfr. 1180), samt bekræftede dem Sommerkatten af Odense og 10 Mark Sølvs af Den Solt, som deres Foged (Tutor) skulde oppebære (jfr. 1180), og tilfød dem endelig, fordi de af Kjærligheds Pligt

vare forbundne til at *h*e værte næsten alle dem, der reiste igjennem Riget (jfr. 1241. 1341. 1315. 1360), det dem af Baldemar den 1ste (jfr. 1180) forundte 3 og 40 Marks Sagefald, samt at Odense Byes Borgere ikke maatte lade male uden paa deres Mølle (D. H. 9 Pag. 9. 775. S. R. D. 1 p. 284. jfr. Atl. 6 Pag. 589. See 1175).

1206 holdt Erkebisp Andreas med sine Lydbisper et Concilium i Odense og stadfæstede paa samme de Privilegier, Kong Baldemar den 1ste og Erkebisp Absalon havde givet til Odense Kirke (D. H. 9 Pag. 99. 775. jfr. 1180).

1207 tillod Paven ved sit Brev til Odense Bisp, at den Præst i Stiftet, som havde mistet en Finger i et Slagsmaal, desuagtet maatte forblive i sit Embede, da han var kommen uforvarende til sin Skade (D. H. 9 Pag. 125. 741).

1210 (rettere 1213) døde Biskop Johan Jensen af Odense (om ham see 1186. 87. 98 og 1207), som havde været Kanik i Lund (D. H. 9 Pag. 182).

1211 blev, efter Pont. 1 Pag. 571, Poyus i den Joregaaendes Sted Biskop i Odense; dog er det uden Tvivl rettere, som det paa et andet Sted hedder, at

1213 døde den Odense Bisp Johannes, og s. N. blev Abbed Poyus i Ringsted i hans Sted udvalgt og indviet til Biskop (D. H. 9 Pag. 220).

1218 var denne Bisp, formodentlig med Landets øvrige Bisper, tilstede i Slesvig ved den unge Prinds Baldemars Krøning (D. H. 9 Pag. 309) og ligesaa

1222 paa Concilium i Slesvig, hvor det paa ny

blev Præsterne forbudt, saavel at have Stener som Triller (D. S. 9 Pag. 407).

1225 confirmerede Paven Knudsbrødrenes Privilegier i Odense og gav dem navnligens jus Asyli, eller deres Kloster Ret til at være et Fristed for Gjeldbundne eller andre af Loven forfulgte Flygtninge (Pont. 1 Pag. 611. jfr. 517. Atl. 6 Pag. 389).

1226. Til dette Mær henfører S. R. D. 1 Pag. 286, Thorkel. Pag. 101 og D. S. 9 Pag. 526 og 766 det næstføregaaende Privilegium, hvor Kirken bærer Navn baade af S. Maria, S. Knud og S. Albanus, og Munkene siges at have Eiendomme baade i Fyen, Laaland, Verrø, Als, Sjælland, Romøe og Siland o: Sylt og deriblandt Viingaarde (vinee), hvorved formodentlig Vblehauger (af hvis Frugt perledes Most, den danske Viin eller Cyder), eller maaskee rettere, efter Suhm, endogsaa Humlehauger forstodes; fordi Humlen netop, ligesom Viinranken, opbindes til Stænger og Humlehaugen altsaa derved faaer en fjern Viighed med Viingaarden.

1227 udbredte Dominicanerne sig over Landet og byggede sig ogsaa i Odense et (saa kaldet Sortebrødre) Kloster (Pont. 1 Pag. 642. Bloch 1 Pag. 591). Dog er dets Stiftelse her sat for høit op i Tiden; thi det nævnes ikke blandt de danske Dominicanerkloster 1246 D. S. 10 Pag. 64, hvor dog Holme Kloster i Fyen opregnedes blandt Dominicanerne, (skjøndt det var et Bernhardiner og intet Dominicanerkloster); desuden var der endnu 1268 kun et eneste Kloster i Odense (D. S. 10 Pag. 996). Møt saa meget er vist, at bemeldte Dominicanerkloster var

stiftet før 1286 (vide infra), og Stiftelsen maa altså falde mellem 1268 og 1286 (see i det Følgende under 1280 og 1283).

1228 maatte Kongen jøvne en langvarig Strid mellem Odense Bisp og Fyenboerne angaaende Heligdagsbrøde og hvo der skulde beedige samme (D. H. 9 Pag. 572. 768), ved hvilken Leilighed Bispens Officialis o: Herreds- eller Districts-Prøyst, omtales.

1231 hedder det i Kong Valdemar den 2dens Jordebog, at Byen Odense staaer for 20 Mark puurt eller 150 Mark Penge ¹⁾, og Lumbye med sit Fang o: det senere Næsbyhoveds Birk, for 60 Mark Guld (S. R. D. 7 Pag. 524) ²⁾; og sammesteds Pag. 530 regnes Dithænso atter blandt Konungles eller de kongelige Domainer. Da nu 1 Mark puri argenti efter almindelig Regning var 8 Rd. Courant og 1 Mark Penge kun 3 Mark Courant (S. R. D. 7 p. 557), saa var det efter den ene Opgave 160 Rd. Courant, men efter den anden kun 75 Rd. Courant; hvoraf man altså skjønner, at Ordet vel paa dette Sted ikke skal oversættes ved eller, men ved endogsaa eller fremdeles; hvorfor ligeledes S. R. D. 7 p. 616 staaer begge Summer sammen til een, men regner desuagtet det Hele kun for 190 Mark Penge; fordi Andre kun

1) Om de forikjellige Beregningsmaader af Mark puurt Solv eller Mark Penge see S. R. D. 7 Pag. 557. D. H. 9 Pag. 415 (hvor hele Fyen med Emaacerne siges at svare 4163 Rd.) 729. 9 Pag. 81. 13 Pag. 51. 773.

2) En Mark Guld var 8 Mark Solv. S. R. D. 7 Pag. 556.

regne 2 Mk. Penge paa 1 Mark Sols, alt som de beregnede denne sidste efter pondus maius (3: til 8 Rd. Courant) eller pondus minus (3: 1 Rd.) jfr. S. R. D. 7 p. 557. 616. Til denne Beregningsmaade har Forfatteren formodentlig ladet sig forlede ved den Umstændighed, at 1254 angives den kongelige Indtægt af Odense kun for 167 marcas denariorum 3: Mark Penge; men Sagen var, at de 1231 omtalte 20 Mark Sols 3: 160 Rd. Courant, allerede 1107 eller 1116 vare overladte til S. Knuds Kloster og svarede altsaa vel af Byen til Kongen, men kom desuagtet ikke i den kongelige Kasse, hvorfor de vel 1231 omtales, men derimod 1254 aldeles udelades. Altsaa svarede Byen i Grunden saavel 20 Mark Sols 3: 160 Rd. Courant, som 150 Mark Penge 3: 75 Rd. Courant, altsaa ialt 245 Rd. Courant eller 196 Specier eller 392 Solsdalere til Kongen (uagtet S. Knuds Kloster igjen oppebar de $\frac{2}{3}$ Dele af disse kongelige Intrader), og ihvor ubetydeligt dette endog saa kunde synes at være, maa man dog stedse erindre sig, at 392 Solsdalere efter den Tids Priser omtrent vilde beløbe sig til 3920 Rd. efter vore nærværende Priser; thi 1107 kostede en almindelig Hest kun 3 Mk. Penge 3: 9 Mk. Courant eller 2 Rd. 2 Mk. 4 s. Sols, som nu i det mindste vilde koste over 20 Rd., og 1295 kostede en stor Stridshingst 20 Mk. 3: 10 Rd. Courant, 8 Spec. eller 16 Rd. Sols, som nu i det mindste vilde koste 160 Rd., altsaa begge Dele kun $\frac{1}{10}$ af nærværende Priser. Det samme var ogsaa Tilfældet med Kornet; thi 1095 kostede under Erik Siegod 4 Skjep. Korn 20 s. Courant 3: 2 Mk.

i vore Penge, men under Uluf Hunger 12 Gange saa meget (D. H. 5 Pag. 4. 115); og 1196 kostede under den hvieste Hungersnød (thi ellers kunde den kjøbes for $\frac{1}{10}$ Deel), 4 Skp. Hvede 1 Mk. Penge o: 3 Mk. Courant eller 77 $\frac{1}{2}$ Solv (D. H. 8 Pag. 392-93), altsaa en Td. fra $1\frac{1}{2}$ til 9 Mk., og nu koster den det 10-dobbelte eller fra 3 til 15 Rd. Jeg veed derfor ikke, hvorledes det skal forstaaes; naar det i Stadsretten af 1269 hedder (D. H. X Pag. 637. Nyerup Pag. 213), at 1 Skp. Hvede kunde koste 1 Mk., altsaa lige saa meget som $\frac{1}{2}$ Td. kostede i den hvieste Hunger 1196; hvorfor jeg ogsaa formoder, at der 1269 i Stedet for Skjeppe bor læses Skippund o: 2 Tonder, hvorved Prisen saaledes blev 38 $\frac{1}{2}$ for hver Tonde, hvilket kunde anses for en Middelpriis: en Formodning, der rimeligviis ogsaa er anvendelig, naar det hedder, at 1273 kostede 1 Skp. Rug 28 $\frac{1}{2}$ i nærværende Penge, altsaa Tonden 2 Rd. 2 Mk. og havde forud under Hungeren kostet 8 Rd. (D. H. X Pag. 689), hvilket aldeles ikke vilde passe til de vovrige Datidens Priser, dersom man ikke forklarede Skved Skippund i Stedet for ved Skjeppe.

Ved denne Tid omtrent maa dernæst den Deel af Stranden, der gik ind til Odense fra Fjorden af, være inddæmmet; thi i den forømtalte Jordebog nævnes aldeles ikke Stige By i Lumby Eogn, der, paa Grund af sin Beliggenhed, af det oldnordiske Sædiki o: et Stranddige, eller, om man hellere vil, af Stika o: et Pæleværk eller Bølværk af nedrammede Pæle¹⁾,

¹⁾ Hvietaarsag vi ogsaa af Privilegiet for S. Knuds Klosters Biskeri saavel af 1212, som 1288 erfare, at Ud.

har faaet sit Navn og saaledes betegner et Elufseværk eller en Dæmning, som der i fordums Dage maa være anlagt; hvorimod de brunsvigiske Hertuger allerede 1300 havde denne By i Besiddelse (D. S. X 1 Pag. 369) som en Arv efter Baldemar den 2dens Søster Helena, der blev gift 1202, omtrent 1233 havde oprettet et Kapel i Lüneborg for Kong Knud den Hellige (D. S. 5 Pag. 74) og døde omtrent 1240. Denne Prindsesse Helena kan nu hverken have arvet Byen 1182 ved hendes Faders Kong Baldemar den 1stes Død, eller (hvad som dog allensfalds kunde synes rimeligere, D. S. X Pag. 158) have faaet den med flere Godser i Udstyr, da hun 1202 blev formælet; thi den nævnes i hiint foremtalte brunsvigiske Skjøde, i Forening med Liungby o: Lumby, i hvis Sogn den ligger; og dog tilhørte Liungby cum attinenens suis o: med dens hele Fang, ifølge ovenomtalte Jordebog, endnu 1231 Kongen (S. R. D. 7 p. 524). Den maa altsaa først efter Helenas Død (omtrent 1240) være bleven hendes Arvinger udlagt, enten i Stedet for andet Gods eller for en Pengesum, der maaskee endnu paa det med hende udlovede Udstyr stod til Resistance. Men deraf er det, som mig synes, en temmelig sandsynlig Følge, at den Dæmning, der ifølge

trykket; postes sigere o: ramme Pæle ned (som i det gamle Sprog kaldtes stika), var aldeles synonymt med at dæmme for Vandet, gjere Dam eller opkaste Dæmning; ligesom ogsaa af dette Ord vort nu brugelige Stigbord har sin Oprindelse og altsaa egentlig betegner det Bord eller den Bjæl eller Planke, der dæmmer for Vandet.

det Foregaaende, gav Stige dens Navn, maa være sat mellem 1231 (hvor den endnu ikke nævnes) og 1240 (hvor den rimeligviis blev udlagt til Helenas brunsvigiske Arvinger); thi havde den ikke været til i Helenas Tid, saa kunde de brunsvigiske Hertuger jo heller ikke siges at have arvet den efter hende, og desuden paatage vist ingen udenlandiske Hertuger sig et saa bekosteligt Arbejde til Fordeel for en fremmed og dem uvedkommende By, som Odense den Tid var dem. Jeg antager altsaa, at denne Dæmning er sat under Kong Valdemar den 2dens Regjering, mellem 1231 og 1240 (da hun døde), og det saa meget hellere, som Inddæmningsværket i Almindelighed under bemeldte Konge først ret kom i Gang her i Landet, hvilket skjønnes af de mangfoldige Anordninger i skanske, sjælandiske og jydsk Lov (af hvilke han udvædede og forbedrede de 2 første, Nyerup Pag. 194, men fra nye af udgav den sidste) om Dæmninger og Sluser ved Mølleværker og inddæmmede Bænde til Fiske damme; ligesom det ogsaa først er under ham at de sønderjydske Diger eller Inddæmninger omtales (D. H. 9 Pag. 727). Dog hvad enten min Formodning med Hensyn til Anlægstiden er rigtig eller ikke, saa er under alle Tilfælde saa meget vist, at en sli Inddæmning virkelig engang i Tiden her ved Stige har fundet Sted, og at dens Anlæg for Odense By har været af den uberegneligste Indflydelse og Nytte; thi nu maatte jo alt det flade Vand, som havde oversvømmet der Norden for Odense beliggende Lavland, lidt efter lidt forsvinde og Landet selv Nar for Nar grove op og til Alger og Eng forvandles, medens blot

det dybere Vand blev tilbage og dannede sig til en først Sø, hvis Bevninger endnu ere tilbage i Næsbøveds Sø, der vistnok den Tid havde et betydeligt Omfang og en vidtloftig Udstrækning, men siden bestandig har aftaget, deels ved Naturens Kraft og deels ved Kong Baldemar den Ates ved Kluset anlagte Dæmninger (Berg. N. 1 Pag. 24), men især i vore Dage ved Kanalens Anlæg og de derved forarsagede Indstrækninger (Berg. N. 1 Pag. 13). Den umiddelbareste Indslydelse, denne Inddæmning imidlertid havde, og hvis Virkninger af denne Grund ogsaa snarest i Byen maatte yttre sig, var upaatviselig den, at Byggepladsen eller Byggeleiligheden blev udvidet for den stigende Folkemængde, idet nu Flakhaugen, S. Hans Sogn og Sortebrodre Lokke, som før havde staaet under Vand, bleve tørre og lidt efter lidt bebyggelige. Ogsaa spore vi ret strax i Historien denne paafaldende Virkning; thi i Stedet for at alle Byens i Historien forekommende Bygninger før den Tid laae mellem Dver- og Bestergade paa den ene Side og Maen paa den anden, saasom Piente Mølle, Prossiet, Vor Frue Kirke, Bispepresidentsen, S. Albani Kirke, S. Knuds Kirke, S. Knuds Kloster og Munkes Mølle, saa see vi nu i den sidste Halvdeel af nærværende Aarhundrede baade Graabrodre, S. Hans og Sortebrodre, tilhøbe i de Egne af Byen, som efter al Sandsynlighed før den Tid stode under Vand.

1232 kom saaledes Franciscanerne eller Graabrodrene allerede herind i Landet og nedsatte sig, som det hedder, i Odense (Bloch 1 Pag. 594); dog var dette formodentlig blot hedde i Odense Stift, nemlig

i Svendborg, hvor de virkelig nedfattede sig 1236 (Daugaard Pag. 309); ligesom det ogsaa ved Svendborg i Odense Stift maa forklares, naar Odense 1260 anføres som en af de 8 Cathedrer 9: Kærestole eller Kirker, Franciscanerne til den Tid allerede havde i Danmark (D. S. 10 Pag. 417); thi 1268 var der, som sagt, kun et eneste Kloster, nemlig S. Knuds, i Odense (D. S. 10 Pag. 996), og Franciscanerne forekomme ikke som bosatte i Odense før 1279, da deres Kloster blev indviet.

Men endskjøndt Graabrodrerne saaledes ikke bleve bosatte i Odense 1232, bilder jeg mig dog ind, at deres senere Bolig omtrent ved denne Tid (dog formentlig først i Anledning af Ildbranden 1247) er bleven opbyggt, idet uden Tvivl Kongen var den Første, der benyttede sig af Juddømmingens Fordeel til at bygge sig et Slot paa den Plads, hvor Graabrodre siden kom til at ligge, idet han 1279 skjenkede disse Munkene denne sin Residents til deri at anlægge deres Kloster (see derom mere under 1247).

1235 blev et Mariebillede ved en Matrone baaret fra S. Knuds Kirke i Odense og lagt paa Brystet af en Syg, som derved blev aldeles helbredet (D. S. 9 Pag. 652).

1236 døde Biskop Loyus (om ham see 1211, 13 og 28) og Ivar blev i hans Sted Biskop i Odense (Pont. 1 Pag. 571), om hvilken Sidste det hedder, at han viste sig gunstig mod Franciscanerne (ibid.), hvorved maaskee skal forstaaes, at han i dette Aar tilod dem at opbygge et Kloster i Svendborg, eller maaskee ogsaa derved menes hans for dem udfærdte og

i det Følgende under 1240 anførte Ubefaling, eller muligviis ogsaa andre af Historien med Taushed forbigangne Begunstigelser.

1238. Under dette Aar anføres i det haandskrevne *Diplomatarium Ecclesiae Othoniensis* p. 71 det Brev fra Ribe Kapitel, som indeholder Prioeren af S. Knuds Protest mod Provstetitelen, hvilket jeg efter Pontoppidan og Suhm i det Følgende under 1288 skal anføre; thi da Diplomet aldeles ingen Navne indeholder, er det vanskeligt at vide, hvo der har læst Aarstallet rigtigst, enten Langebek, som har ladet *Diplomatariet* affriise ved Jon Mortensen, eller Bartholin, af hvis *Annaler* Pontoppidan formodentlig har hentet sin Kundskab; thi Suhm citerer blot Pontoppidans alene.

1239 gav Paven (vistnok paa Bisp Ivars Ubefaling) overslødigt Afsked til Traugde Kirke (S. R. D. 1 Pag. 287. D. S. 9 Pag. 697), der formodentlig da til en Steenkirke skulde forvandles og altsaa behøvede alle de milde Gaver, Tidsalderens Dvertro vilde yde.

1240 giver Hertug Abel af Sønderjylland Brodrene af S. Knuds Kloster i Odense deres Guds og Eiendele (forfaavidt samme Laas i hans Hertugdøm Slesvig) fri for al Tjeneste til sig og Sine og for al anden Rettighed, saa at de ei skulde staae under hans Fogeder ic. (D. S. 9 Pag. 707. 779); hverhos det imidlertid tillige er at mærke, at denne Hertug ogsaa eiede Svendborg, Arreskov og mere Guds i Jyen (D. S. X Pag. 1), der i det mindste 1232, som

Fædrene var blevet ham tildeelt (D. H. IX Pag. 617-18).

S. A. bekendtgjorde Bisp Ivar af Odense en pavelig Bulle til hele Landets Geistlighed, ved hvilken Paven paa det bedste anbefaler dem Minoritterne eller Franciscanerne (D. H. IX Pag. 708).

S. A. var bemeldte Bisp tilstede paa Herredagen i Bordingborg, hvor jydsk Lov blev givet (S. R. D. 1 p. 288. D. H. 9 Pag. 713).

S. A. blev der holdt et geistligt Concilium i Odense, paa hvilket Erkebisp Uffe præsiderede (Bircherød); dog er dette maaskee blot en Forverling med 1245.

1241 skjenkede Kong Valdemar den 2den i sit Testament enhver af sine Domkirker en casula pretiosa: en kostbar Chorkaabe (Pont. 1 Pag. 655. D. H. 9 Pag. 722); og fortjener det derhos ogsaa at bemærkes, at Fyen i hans Tid var inddeelt i 2 Sysler (D. H. 9 Pag. 735), hvoraf der siden sees tydelige Spor i Landets Pantfætning til de holstenke Grever i det 14de Aarhundrede, under hvilken det f. Ex. 1330 hedder: Hingsgavl med det halve Land og Nyborg med den anden Halvdeel (Borg. N. 1 Pag. 22), hvilket endnu 1348 noget noiere bestemmes, saa at man sees af Borg. N. Pag. 23 eller især Pag. 83, at til Hingsgavl horte Middelfart, Assens, Faaborg og Svendborg, altsaa det Sydvestlige; men til Nyborg: Nyborg, Hjerteminde, Odense og Børgense, altsaa det nordøstlige Fyen; saa at den gamle Syselinddeling ikke ganske synes at have svaret hverken til det 17de Aarhundredes Lansinddeling, eller til den nærværende Amtsinddeling; thi 1656 indbefattede Nyborg Slots-

læn, ifølge N. Bernitsen: Nyborg, Svendborg, Hjerteminde og Faaborg; Odense Gaards Læn: Odense; Hagenskov Slotslæn: Alsens; Hisinggavls Slotslæn: Middelfart, og Rudgaard's Læn: Bogenfse; og efter den nærværende Amtsinddeling indbefatter Svendborg (eller forhen Nyborg) Amt blot Nyborg, Svendborg og Faaborg, men Odense Amt saavel Odense, som Alsens, Middelfart, Bogenfse og Hjerteminde.

S. N. (1211) stadfæstede Kong Erik Plougenning de Odense Anudsbrødres Friheder og Rettigheder og deriblandt 3 og 40 Marks Sagefald, fordi de næsten maatte beværte alle dem, der drog igjennem Riget (D. H. 10 Pag. 4. 961=62. jfr. 1203).

1242 stadfæstede samme Konge atter i Odense Anudsbrødrenes Privilegier, men især med Hensyn til de dem tilhørende Møller (molendina) samt Fiskeviet i Laen mellem begge disse Møller; med Hensyn til hvilket det samme bestemmes, som 1288 gjentages (S. R. D. 1 p. 288. Thork. Pag. 135. D. H. 10 Pag. 20. jfr. Atl. 6 Pag. 589); og seer man altsaa heraf tydeligt, (hvad som i Diplomerne af 1175 og 1193 ikke er fuldkommen klart), at E. Anud eiede begge Møller ved Laen, altsaa formodentlig saavel Munke- som Pientemølle; hvad enten de saa selv havde anlagt denne sidste eller af Proustiets Munke tilkjøbt sig samme. Og naar de altsaa endnu vilde gjøre Brug af deres gamle Privilegium, ifølge hvilket de kunde forbyde Byens Borgere at lade male paa andre Møller end deres, saa maatte det jo nødvendigviis være den under 1175 omtalte Giby Mølle, de derved meente; (dog lyder nærværende Diplom blot paa, at de skulde

have deres Møller *ab omni impetitione libera* og Jisteri mellem begge) med mindre man vilde troe i Diplomets Udtryk at finde Grund til den Formening, at begge deres Møller skulde have ligget umiddelbart ved selve Naen; thi i dette Tilfælde maatte det altsaa have været Munkes og Eiby=Mølle, de eiede, og altsaa kunde Provstiets Munkes endnu som før have været i Besiddelse af Piente=Mølle.

S. A. gjorde ogsaa Hertug Abel af S. Jylland Knudsbrødrenes Bønder frie for al Tjeneste *ic.* (Thork. Pag. 136. D. S. 10 Pag. 20); altsaa ganske det samme Diplom som det under 1240 anførte.

1244 bekræftede Paven alle S. Knuds Klosters Friheder og Indkomster og gjorde derhos dets Kirke til en Cathedralkirke (S. R. D. 1 p. 288), hvilket sidste vel ikke vil sige andet, end at han ogsaa bekræftede dens Rettigheder som Cathedral- eller Domkirke, hvad den alt siden 1139 havde været.

1245 holdtes et National-Concilium i Odense af Erkebisper i Lund (S. R. D. 7 p. 222), hvor alle danske Bisper vare nærværende og der udgave nogle Constitutioner, som det af S. R. D. 1 p. 288 synes, med Hensyn til Kirkeritualet og Ceremoniellet (Jfr. D. S. 10 Pag. 47), men efter Suhm før at true dem med Bænd, der forfordede Kirken og Kirkens Godser: en Trudsæl, der ogsaa paa alle Provstemoder (Synodal-Concilier) skulde forkyndes, og som Suhm endogsaa mener at skulle sigte til Fordringer, Kongen gjorde paa Geistlighedens personlige Krigstjeneste og Krigsstyr af Kirkens og Geistlighedens Tjenere (Hvitf. Pag.

213. Pont. 1 Pag. 571. 657 sq. D. S. 10 Pag. 45. jfr. 12 Pag. 277. Atl. 6 Pag. 585).

S. A. havde den Ddense Bisp Ivar en Coadjutor ved Rayn Mag. Petrus Dacus (Pont. 1 Pag. 571. D. S. 10 Pag. 45). Biskop nævnes en saadan M. Petrus Dacus Coadjutor i S. R. D. 1 p. 288; men da han nævnes foran den Ddense Bisp og bag efter den slesvigiske, maatte han dog snarere være den- nes end hiins Coadjutor. Imidlertid kan det ikke nægtes, at ogsaa den Ddense Bisp enten allerede havde eller i det mindste attraaede en Coadjutor; thi

S. A. forbad Paven ved en Bulle, at den Ddense Bisp ikke uden Priorens og Capitelets i S. Knuds Klosters Samtykke maatte antage sig nogen Coadjutor (Thork. Pag. 148-51, som dog henfører det til 1244. Pont. 1 Pag. 661. D. S. 10 Pag. 52).

S. A. meddeelte Paven S. Knuds Kloster sin Beskyttelses-Bulle (ll. cc.) og

S. A. maa ogsaa Bisp Ivar (om ham see 1236 og 1240) være død (D. S. X Pag. 51); thi

1246 beretter Paven i sin Skrivelse, at Provst Nicolaus i Ddense (som formodentlig paa Grund af sin Kirkes høiere Ælde endnu stedse troede sig berettiget til at styre for Bispevalget, som ellers siden 1139 blot tilkom Knudsbrødrene; jfr. 1300), havde efter Bisp Ivars Død med mange Lægsfolk trængt sig ind i (S. Knuds) Kapitel og ved mange Trudsel-tyunget Kanikerne til at vælge sig til Bisp, ja! at Erkebissen endogsaa havde ladet sig true til at indvie ham, endssjendt han var fødte af en Concubine, blev ved verdslig Magt udvalgt paa en ucanonisk Maade

og nu holdt offentlig en *Focaria* (d: egentlig en Skokkepige, men betyder her en Frille, af det Slags man ellers i Almindelighed kaldte *Munkedeier*) ¹⁾ og begik mange andre utilladelige Ting, hvorfor han ei heller turde straffe sine Undergivne, som heller ikke bivaandede Messen, naar han holdt den (D. H. 10 Pag. 66-7). Dette Brev er især ogsaa derfor mærkværdigt, fordi det, saavidt jeg veed, er det første Sted, hvor *Benedictinermunkene* i Odense kaldes *Kaniker* (maa skee paa Grund af Pavebrevet af 1244), uagtet de *Benedictinere*, som havde deres Klostre nær ved Domkirkerne og i mange Dele assisterede Bispen, allerede her i Danmark fra 1096 af skulle have begyndt at kalde sig *Canonici regulares* (eller *Kaniker* følgende *S. Augustini Regel*), eller, hvad som er det samme, *Domherrer* (Pont. 1 Pag. 230-1. D. H. 5 Pag. 23).

S. M. blev derfor ogsaa, ifølge den foranførte Klage, Bisp *Nicolaus* fortrængt og i hans Sted *Jacobus* Biskop (Pont. 1 Pag. 572. D. H. 10 Pag. 67 har derimod 1247).

S. M. opregnes *Dominikaner-Klosterne* i Danmark (D. H. 10 Pag. 64); men der nævnes endnu intet saadant i Odense, uagtet *Holmekloster* i Fyen ved en Feiltagelse opregnes blandt samme.

1247 faldt Kongens Brødre, Hertugerne *Abel* og *Christopher*, ind i Fyen, og den første afbrændte ved denne Leilighed Odense (S. R. D. 7 p. 222, eller som S. R. D. 1 p. 289 udtrykker sig: *Teutones*

¹⁾ Jfr. om dette Slags Væsjener Pont. An. 2 Pag. 27-28 og *Giesbings* *Tubellærere* 1 Pag. 81.

milites exurunt Othiniam), hvis S. Knuds Kirke alt kort forud ligeledes var afbrændt (D. H. 10 Pag. 78. Atl. 3 Pag. 433) ¹⁾; og er det derhos, som mig synes, høist mærkværdigt, at Odense By saaledes er afbrændt 3 Aarhundreder i Rad og stedsse ved eller i det mindste henimod Aarhundredets Midte, s. Er. mellem 1042 og 54, mellem 1143 og 57 og endelig nu 1247. Skjøndt man nu med Grund kunde spørge, hvad der egentlig, paa Taget nær, kunde brænde af en Kirke som S. Knuds, der beviislig var af Steen (thi Midtergangen kan dog vel neppe have været af Steen og derimod Sidegangene af Tømmer), saa er det dog derimod vist, at den øvrige Deel af Byen, der formodentlig endnu for største Deel bestod af Træbygninger, desto lettere kunde antændes og forføres; og formodentlig er det saaledes disse Byens forskjellige Ildbrænde, der have forarsaget, at den nuværende By ligesom staaer paa sin ødelagte og underjordiske Førgjænger, og ligesom en Phoenix er fremvokset af disse sine Førfædres Aske, idet man ved enhver Ildbrand, — før at forhoie den i sig selv lave, sige og fugtige Grund, — blot synes at have udjævnnet de brændte eller brandlidte Materialier paa Pladsen og dernæst oven paa samme at have lagt Grundvold til den nye og solidere Bygning: en Frem-

1) Allsaa formodentlig ved Vaadeild, der saa let i de catholske Kirker kunde opkomme formedelsf deres mange Lamper og Lys, deres megen Regelse, deres mange Tapyeter og deres mange tildeels af Træ forfærdige og saavel med Klæder, som med Blisterstads udjærede Helgenbilleder.

gangsmaade, hvorpaa jeg i Aaret 1811 horte mange Beviser anføre ¹⁾; thi da saaledes Soren Mortensen paa det store Torv grov 7 Allen ned, for at lede Vandet til sit Brønderi, traf han paa et heelt Torn-gjærde og derunder et dybt Lag af Kofarn; da Drn-strup i Vestergade grov sig en Brønd ud imod Staal-strædet, traf han paa en eller flere Tønder med Menneskestarn o. s. v.; da man grov ved Landsthingshuset, traf man paa en Trappe; da Borgermester Bendz ved Mageløs grov i Jorden, traf han under den første Brolægning en anden, og en Allen under den en tredie Steenbro; da han grov 6 Allen dybt i sin nuværende (1811) Gaard paa Korsgaden, traf han paa en heel Modding eller Møgdyngge, som kunde stikkes op med Spader, og uden om den et Tornegjærde, som hals var brændt til Kul, samt derhos Enden af en Postestang; da de grove i Lahus Stiftelse, traf de paa en Bagerovn, hvori Dyrredskaberne endnu laa, samt ved Siden af denne Dyr, men flere Allen i Jorden, en Smede-Gæse; da de grove i Bispegaardens Hauge, i Bisp Ramus's Tid, traf de et Par Allen dybt en Steenbro, og da Cancellieraad Hempel grov 6 Allen dybt i sin Gaard paa Vestergade, traf han paa 3 Steenbroer og under dem en Hestemodding med en Deel Kjøbebeen af Faar og Heste, samt et gammelt Trækrus ic. ic. (Eignende Ting fortælles ogsaa om Kjøbenhavn, see Orig. hafn. Pag. 34-6).

1) Hvoraf imidlertid flere naturligaars fra senere Tidens Ildbrand kunne hidrøre; hvilket ogsaa de mange Bro-lægninger synes at bevise, da Gadernes Brolægningerne kom i Brug før i næstforegaaende Aarbundrede.

En af de væsentligste Følger af denne Ildbrand (1247) formoder jeg forresten at have været den, at den regalis curia Othoniensis, som omtales 1180 (altsaa Baldemarsborgens paa Torvet), brændte af, og at Kongen i den Anledning (nu da Egnen ved Dæmningen af 1240 var blevet fast og tør) flyttede ud af Byen og byggede paa Graabrødrepladsen en Gaard, som han 1279 skænkede til et Kloster for Graabrødrene, efter hvilke den endnu bærer Navn. Maa ske overlod han tillige ved denne Leilighed sin gamle Gaard eller Slotstomt paa Torvet til Bispen, som rimeligviis ønskede at boe midt imellem Kirkerne, eller i det mindste S. Knuds Kirke nærmere, end hidtil var Tilfældet: en Formodning, der er saa meget rimeligere, som man allerede 1420 finder Bispegaard paa Torvet, hvor Frøkenklosteret nu er beliggende (Aftstyk. Pag. 68; jfr. 1078), ligesom ogsaa Gaarden paa Frue Kirkegaard, hvor han uden Tvivl før havde resideret, allerede 1308 til en Skole blev forvandlet.

S. A. (1247) skulde ogsaa Prioren i S. Knud, Jacob Grip, have tilladt Prioren ved S. Mikfels (nuværende S. Hans) Kirke, Dffo Grip, at holde Skole, imod at han Ingen optog i samme af S. Albani Segn, og heller Ingen, der vare yngre end 15 Aar, samt dernæst ikke tillod dem Dands eller Fastelavnsløben; et Brev, Borgermesteren (proconsul) i Odense, Johan Mule, skulde have underskrevet (Pont. 1 Pag. 662-3. Bloch 1 Pag. 231-2. D. H. 10 Pag. 86); men der er stærk Formodning, ja! endogsaa Bispshed om, at Mærstallet var læst 1417, istedetfor 1247 (see Paludan Müllers S. Hans Kloster).

1249 nævnes Dalum Kloster for første Gang i Anledning af en Stridighed, det havde med nogle Adelsmænd, der vilde forurette det (S. R. D. 1 p. 289. Daug. Pag. 311), og hvoraf man tillige seer, at disse gode Klosterdamer allerede da eiede Gods i Bends Herred, Baag Herred, Binding Herred, Sunds Herred, Laasing, Langeland, Laaland, Grøe, Als og Femern. Da iøvrigt dets Nonner før den Tid stedse kaldes Noniales de Burgo, og da man derhos veed, at dette Kloster først efter 1183, ja! saagar først efter 1193 blev forflyttet fra Burg til Dalum, saa er vel intet sandsynligere, end at det skeete i Anledning af Udeløggelsen og Ildbranden 1247.

1251 var Bisp Jacob af Odense paa Herredagen i Nyborg (D. H. 10 Pag. 193).

S. A. indstævnedes de pavelige Commissærer Fogeden og Borgerstabet af Lybek til at møde eller møde lade i Odense Tirsdagen efter Søndagen Lætare, at svare for sig imod Bispen af Roskildes Klage over, at de havde plyndret og brændt Kjøbenhavn med omliggende Landsbyer (D. H. 10 Pag. 195).

1252 døde Biskop Jacob af Odense (S. R. D. 1 p. 289. Pont. 1 Pag. 572; om ham see 1246 og 1251), hvorpaa Kanikerne udvalgte Franciscaneren Peder til Bisp i Odense; men Kong Abel tvang dem til i hans Sted at udvælge hans Capellan, den tyske Franciscaner Meimer, Meiner eller Regner, — en af Tilskynderne til Erik Mougpennings Mord (D. H. 10 Pag. 141. 164), — til Biskop, da Peder, som han foregav, var hans Uven (S. R. D. 1 p. 289. Pont. 1 Pag. 572. D. H. 10 Pag. 202). Og viste denne Meiner

sig siden meget gunstig mod sine Ordensbrødre Franciscanerne (Pont. I. c.).

S. A. gav Kong Abels Enkedronning Mechtild sig i Kloster og afslagde sit Løfte til Bispen i Odense (D. H. 10 Pag. 218).

1253 havde Biskop Meiner en Strid med den Bisborger Bisp (hvorom, vides ikke), som skulde afgjøres paa Concilium i Nyborg (D. H. 10 Pag. 234).

1254 hedder det, at Kongens Indtægter af Othænso By den Tid vare 167 Mark (S. R. D. 7 p. 542), som skulde synes at være noget mindre end 1231 (idet det kun udgjorde 133 Sølvdalere, da det derimod 1231 udgjorde 152); men i Grunden er det en Forøgelse af 17 Mark (see 1231) $\text{c}.$ $8\frac{1}{2}$ Rd. Courant, da de 20 Mark Sølvy, som svarede til S. Knud, ikke her, som under 1231, ere anførte.

1255 tog Paven S. Knuds Kloster i Odense under sin Beskyttelse; stadfæstede, at dets Brødre alene skulde have Magt til at vælge Bisper i Odense (see 1139); at til Klosterbygningen, efter Erkebisp Eskilds Forordning (see 1177), aarlig skulde høves en Afgift af Jylland, Sjælland, Faaaland, Falster og de andre Der; at de Friheder, som Erkebisperne Eskild og Abjalou, samt Kongerne Baldemar og Knud havde givet deres Kirke, skulde opretholdes, og at endelig deres Prior skulde have samme Værdighed og Rang som en Abbed (D. H. 10 Pag. 271).

S. A. synes Bisp Meiner at være bleven fortrængt af Kong Christoffer (hvorfor det ogsaa hedder om ham, at han blev forfulgt saavel af Kong Christoffer som af Kong Erik Slipping. D. H. 10 Pag. 383.

556), og Jens Bang i hans Sted at være bleven valgt til Biskop i Odense; men da ogsaa dette skeete med verdslig Magt, maatte derover baade Odense Stift og By over hele Riget høre ilde (Pont. 1 Pag. 573 710. D. S. 10 Pag. 271). Fra denne voldsomme Fremgangsmaade hidrører saaledes ogsaa den Forvirring, at Keiner kaldes Bisp i Odense paa samme Tid som Jens Bang (f. Gr. D. S. 10 Pag. 517-8. 556. 599); thi Keiner døde først samme Aar som Jens Bang, nemlig 1267 (ibid. Pag. 599. 604), og maaskee fungerede han endogsaa medens Jens Bang fra 1259 var i Landsflygtighed.

1257 slog Bissen Jens Bang af Odense sig paa sin Morbroders, den mod Kongen oprørste Erkebisp Jacob Erlandsens, og sin med ham samvirkende Broders, Bisp Peder Bang af Roskildes Parti (D. S. 10 Pag. 327), og det uagtet Kongen, som det synes, havde seet igjennem Tingre med, at han ved Magt havde indtrængt sig i Stiftet (see 1255) og siden i ingen Maade havde fornærmet, skadet eller forulempet ham (D. S. 10 Pag. 429), hvorfor han ogsaa ved Sagens endelige Afgjorelse hverken findes at have gjort Fordring paa, eller at have erhølet, den mindste Godtgjorelse, saa at man altsaa kan sige, at han gjorde Alt for Slægtstabs Skyld, uden Hensyn til Trostaa eller Taknemmelighed mod sin Velgjører og sin Konge.

S. A. tilstod Ludo Puffi, hans Son Peder og 4 Andre (som vare Raadmænd i Odense. S. R. D. 1 p. 290), at Akismath 3: Akis Eng (pratium Akonis) ved Naen (altsaa uden Tvivl nuværende Munkemose)

tilhørte Knudsbrodrene (D. H. 10 Pag. 342), og kunde denne Eng saaledes muligviis have Navn efter Palmatoffes Son og altsaa Svend Tvefjærgs Fosterbroder Alki, om hvem see D. H. 3 Pag. 242. 248 ic.

1258 lod Kong Christoffer den 1ste forskrive et Danehof eller en Rigsdag til Odense, for at krone sin unge Son Erik; men Erkebispnen udeblev ikke alene selv, men forbød ogsaa de andre Bisper, under Bans Straf, at møde, hvilket ogsaa Bisperne af Nøestilde og Odense, som Erkebispenes Kreaturer, adlode (D. H. 10 Pag. 357 sq.), skjøndt det var i den Sidstnævntes eget Stift, at Kroningen skulde holdes.

1259 lod Bispnen Jens Bang af Odense, i Anledning af Erkebispenes Fængsling, Banbrev udgaae imod Kongen over sit hele Stift, hvorved han forbød al Gudstjeneste i samme, idet alle Stiftets Kirker bleve lukkede og paa deres Døre Banbrevet opslaget; ingen Gudstjeneste fandt Sted, ingen Prædiken blev holdt, ingen Messe sunget, ingen Klokke ringet og intet Orgel lod; blot Born maatte døbes og de Døende berettes, men de Døde ikke engang i frijsen Jord begravnes (Pont. 1 Pag. 696. D. H. 10 Pag. 369). Denne Ban, eller dette Interdict, vedvarede i hele 16 Aar, indtil 1275; dog synes Dominicanerne i Landet, saavel som Prioren af Dalum, ikke at have holdt sig samme efterrettelig (Pont. 1 Pag. 726, jfr. D. H. 10 Pag. 561-62. 597-78).

S. A. forlod Biskop Jens Bang sit Stift og begav sig til sit Slot paa Als, hvor han vedblev at oplægge Raad imod Kongen og at anvende sin Kirkes

Skat til at hversøe Fiender imod ham (Pont. 1 Pag. 573. 696. D. S. 10 Pag. 373).

1260 udstedte Kong Erik Blipping en for Klosterne i Almindelighed og især for Odense Kloster (see 1175. 1203 ic.) vigtig Forordning, der vel egentlig var stilet mod Lurus i Klædedragt og Udsalget af tydsk V¹); men hvori han tillige befaler, at ingen mere, som hidtil, maatte søge Herberg hos Klærker (see hvad Odense S. Knuds Kloster angaaer 1175. 1203. 1241. 1315) eller Pægsfolk, men at Kroer i tilstrækkeligt Antal skulde anlægges, hvor Enhver kunde faae det Fornødne for Betaling (D. S. 10 Pag. 402-3) ²).

S. N. var Bisp Jens Bang igjen kommen tilbage til sit Stift (D. S. 10 Pag. 404).

S. N. nævnes et Franciscaner Kloster i Odense (D. S. 10 Pag. 417); men jeg har i det Foregaaende under 1232 gjort det sandsynligt, at derved ikke menes Odense By, men Odense Stift; og at Klosteret ingenlunde laa i Odense, men i Svendborg.

1261 tog Hertug Erik af S. Jylland (ligesom hans Formand Hertug Abel 1240 og 42) med Hensyn til den Deal af deres Besiddelser, der laa i hans

¹) Fordi dette havde viist sig saa fordærveligt i sine Virkninger (Nyerup Pag. 222); men allerede 1269, aftjaa 9 Aar efter, var dets Salg igjen ved Stadsretten formelig sanctioneret.

²) Denne priselige Anordning blev imidlertid kun daarlige efterlevet (N. L. S. f. D. B. 3 Pag. 239), hvilket synes at være en Skjæbne, næsten alle priselige Anordninger have tilfælleds med hinanden.

Hertugdøm, Knudsbrødrene i Odense under sin Beskyttelse og gav deres Brydier, Bønder og Gaardsæder frle for Leding og al anden Udgift og Tjeneste til sig og sine Fogeder (S. R. D. 1 Pag. 291. D. H. 10 Pag. 434).

S. A. giftede Enkedronning Mechtild sig, skjøndt hun var gaaet i Kloster og havde afslagt sit Løfte til Odense Bisp (D. H. 10 Pag. 430. jfr. 1252).

S. A. udstedte Kong Erik Blipping sine Besværinger mod Bisp Jens Bang af Odense, hvori det blandt andet hedder, at han havde affat dem af Præsteembedet, som allerede dertil vare bestfittede, hvilket kunde sees af Odense Provysti og S. Mariakirken ved samme (Pont. 1 Pag. 710. D. H. 10 Pag. 429), til hvilken Kongen havde jus patronatus (S. R. D. 5 p. 614). Om nu ved denne saaledes, som det synes, af Bissen fortrængte Provysti skal forstaaes den i det Foregaaende under 1246 omtalte Provysti Nicolaus eller den i det Følgende under 1272 omtalte Provysti Johan, er ved Historiens Tausshed heel vanskeligt at bestemme.

1263 (D. H. 10 Pag. 470) eller 1264 (ibid. Pag. 517) var den Gifto, der siden blev Odense Bisp, tilstede i Rom, da Paven stadfæstede det af Prindsesse Agnes i Roeskilde stiftede Kloster (see 1296); dog er det uvist, om han allerede da var Dominicanernes Subprior: et Embøde, han, da han blev Bisp, 1286 beklædte.

1264 opholdt Bisp Meiner sig paa Difel¹⁾ og

1) Der den Tid enten tilhørte Junker Abel — en Søn af

kalder sig endnu som før Bisp af Odense (D. S. 10 Pag. 517-18); dog angaaer hans derfra i dette Aar udstedte Brev blot hans egne Privatanliggender.

1267 gjorde bemeldte Bisp Reiner (om hvem see 1252, 53, 55, og 64) sit Testament og døde: begge Dele, som det synes, paa Orkel (D. S. 10 Pag. 599. 604).

S. A. døde ogsaa Bisp Jens Bang (om hvem see 1255. 57. 58. 59. 60 og 61) i Landflygtighed (Pont. 1 Pag. 573. D. S. 10 Pag. 599).

1268 blev den samme Franciscanermunk Peder, som alt 1252 var valgt, bestikket til Biskop i Odense (Pont. 1 Pag. 573. D. S. 10 Pag. 599).

S. A. var der endnu kun et eneste Munkeløster (nemlig S. Knuds) i Odense, hvilket Ejbern Bognsens Enke i sit Testament begavede med 2 Mark Penge o: 9 mk. 9 s. i vore Penge (en lignende Sum gav hun ogsaa til Klostret i Dalum og til Minoritterne eller Franciscanerne i Svendborg); og kalder hun ved denne Leilighed S. Knuds Kloster blot *claustrum monachorum in Hötönsön*, fordi det, som sagt, endnu den Tid ikke med noget andet der i Byen kunde forverles (D. S. 10 Pag. 996). Var nu den gode Frue endogsaa sparsom i Penge mod Klosteret, saa var hun det ikke mod Byen med Hensyn til dens

Bispens heie Patron, den afdøde Kong Abel (see 1252), — eller af ham til Bispen og Bispstolens var overdraget; hvilket sidste man snarest maa formode, da man ogsaa sees senere Bisper paa Orkel residere (see 1290 jfr. om endnu senere Tider Borg. N. 1 Pag. 87 iq.)

Navns Bogstavering; imidlertid kan man ikke undskyldte hendes Orthographi paa den Maade, hvorpaa man undskyldte Kong Christian den Ate, da han havde skrevet Accademia Sorana i Stedet for Academia, i det man nemlig sagde, at han havde viist sig saa gæmild mod Akademiet i Penge, at det ikke var at undre sig over, at han hellere vilde give den et C (som betegner 100) for meget end et for lidet.

1269 synes den Odense Bisp Peder at have været i Clarevalle og der bivaanet Cisterciensernes (man veed ikke, om de levendes eller de dodes) Forslytning (D. S. 10 Pag. 628).

S. N. blev den for Kjøbstædernes Opkomst saa vigtige Stadsret given, som kaldes almindelig for hele Landet, naagtet den blot gjeldte i Jyen og en Deel af Nørrejyland (D. S. 10 Pag. 636-37). Der tales blandt Andet i samme om Byens Frihed 2: den Indfredning, som udgjorde Byens Enemærke ¹⁾, og forøvrigt Straf for dem, der begik Vold indenfor samme, eller brød den saakaldte Byfred. Ingen Borger turde dernæst bortskjenke eller bortselge sit urørlige Gods i Byen til Kirker, Klostre, Bisper eller Riddere, men blot til Byens egne Borgere; dernæst indeholder den, foruden Politiløve (hvoriblandt den, at Ingen maatte bygge Svinesti eller hemmeligt Mag nærmere Gaden end 5 Fod, og Ingen lægge sin Mødding paa menige

1) De Bække, som udgjorde dette Byens Enemærke, eller som det ogsaa kaldtes, Byens Virk eller Vibeld, opregnes i et Document af 1177 i Aftstuf. Pag. 26. jfr. om Enemærke i min Borghist. Pag. 51 sq.

Stræde 3: M= eller Mdelgade), fremdeles Anordninger angaaende Kjobmandskab (især med Skind, Korn, Flæsk og Honning), Fiskeri, Bageri, Bryggeri, Viinsalg, Mjod= og Dstjænk ¹⁾, Dverfjærere (pannicidæ) 3: Klæde= og Lærredshandlere, Kjødmangere 3: Slagtere, Haandværkere, saasom Sudere 3: Skomagere (af det latinske sutor), Skindere 3: Jeldberedere v. s. v., og endelig om Byfoged, Magistrat, Nattevægter, Torvedag v. s. v. Ved denne Leilighed falder man altsaa lettelig paa det Spørgsmaal, hvor vel Byens Torv i hine Dage kan have ligget? et Spørgsmaal jeg under 1280, hvor Raadhuset omtales, noget nærmere skal besvare; her være altsaa den Bemærkning tilstrækkelig, at Raadhuset og Torvet stedse havde deres Plads paa Mdelgaden og derhos som oftest i Nærheden af Kirken, og hvor der vare flere Kirker, da i Nærheden af den Kirke, der laa midterst i Byen, altsaa rimeligviis her i Odense i Nærheden af S. Albani og S. Knud, og følgelig omtrent paa sin nuværende Plads; og vilde man endog herimod indvende, at den nordre Deel af nærværende Torveplads i gamle Dage (nemlig før 1580) var mere indskrænket af Bygninger, og at derfor Albani Kirkegaard, som man formener, laa Nord for Kirken, saa hindrer dette dog ikke, at der paa den forbi samme løbende Mdelgade jo

1) Og det saavel dansk som tysk D, hvorved det er at mærke, at de, der holdt Kro eller havde Udskjænk af Mjod og D, som det synes, stedse vare Koner (Kroerster), men derimod de, der solgte Viin, Mænd (Viintappere) Nyerup Pag. 123. 214 ic.

kunde være Plads nok til et Torv, da Kirken vist laa langt dybere ned imod Laen til, end man i Almindelighed antager. Desuden er det, efter hvad under 1280 vil blive anført, endogsaa rimeligt, at Torvet i gamle Dage har ligget mere vestlig end nuomstunder, nemlig mellem daværende Raadhuus (nuværende Borger-skole) og S. Knuds Kirkegaard eller Kirke; og netop derfor var det formodentlig, at Kongen 1542 stjendede Byen S. Albani Kirkegaard til et Torv, fordi den laa i Flugt med det daværende Torv og altsaa desto lettere kunde tjene til sammes Forøgelse og Uvidning.

1270 var en særdeles agtet og anseet Mand ved Navn Baldemar Prior i S. Knuds Kloster (S. R. D. 7 p. 223-24. Bloch 1 Pag. 589. Atl. 6 Pag. 589), da en Borger i Odense, Henrik Cremer (formodentlig Kræmer eller Kjobmand)¹⁾, tilligemed en Kanik i Ribe overleverede noget Gods til Dalum Kloster, som af Nicolai Kammermesters Enke var det legeret (D. H. 10 Pag. 648. S. R. D. 1 p. 292).

S. A. vil Hamsfort i S. R. D. 7 p. 224, at Bisp Peder af Odense skulde være død; men rimeligviis er det først skeet 1276.

1271 gjorde Prioren Hennikin i Odense sig meget fortjent af Børneskolerne (S. R. D. 1 p. 292. D. H. 10 Pag. 661). Dog maa dette være ansat nogle Aar for høit op i Tiden; thi 1270 var Baldemar, og 1274 Wilhelm Prior, og Hennikin forekommer først som Prior 1277.

1) Det skulde dog vel aldrig være ham, af hvem Kræmermarken har sit Navn??

S. A. vil Hamsfort i S. R. D. 7 p. 224, at Johan den 2den blev Bisp i Odense; men rimeligviis er ogsaa dette først skeet 1276.

1272 døde Hertug Erik af Sønderjylland som Munk og Convers i S. Knuds Kloster i Odense, hvilket han høiligen elskede og 1261 havde givet et Bestjermelsesbrev (D. S. 10 Pag. 667).

S. A. skjødede Ulf med Tilnavn Sab ¹⁾ paa Odense Thing til Johannitterbrødrene af Antvorskov den halve Deel af det Gods, hans Hustru havde arvet efter sin Broder i Kirketorp (maaskee Kirkendrup i Næsbyhoved-Broby) og Egeholt (maaskee Høisholt i Tommerup Sogn) D. S. 10 Pag. 671. jfr. 13 Pag. 210. Laa nu dette God virkelig i Fyen, da vilde det være et Beviis for, at Johannitterne endnu til den Tid intet Kloster havde i Odense, da han i modsat Fald snarere havde skjodet Godset til disse end til hine; men jeg maa tilstaae, at den Omstændighed, at det ifølge de citerede Steder skulde skjodes til Johannitterne paa Flakkebjerg Thing, leder os paa den Formodning, at det maa have ligget i dette Herred i Sjælland, og denne Formodning bliver Visshed, naar man af Utl. 6 Pag. 274 erfarer, at der ligger et Ervholt i Kirkerup Sogn, Vesterflakkebjerg Herred og Antvorskov Amt.

A. A. var Johan Provst i Odense (D. S. 10 Pag. 671).

S. A. udfærdigede Biskop Johan af Borglum i Odense

¹⁾ Som, mærkeligt nok, ogsaa paa Hebraisk og maaskee i flere osterlandske Syrog bemærker en Ulf.

et Vidnesbyrd om Prindsesserne Agnes og Juttas Klosterløfte (D. S. 10 Pag. 671); og dette kan saaledes mulligviis have forledet Hamsfort til at troe, at Johan allerede 1271 var blevet Bisp i Odense, hvilket imidlertid ingenlunde var Tilfældet; thi

S. N. var Bisp Peder af Odense endnu ilivende og udstedte et Brev paa Capitelet i Cistercium (D. S. 10 Pag. 674).

1273 indbød uden Tvivl Paven Bisp Peder af Odense, der, som sagt, var i Frankerig, til at blive Concilium i Lyon (D. S. 10 Pag. 691).

1274 siges Kong Valdemar (?) at have introduceret en Munk ved Navn Wilhelm fra Evesham i England med egen Haand til Prior i S. Knuds Kloster (Bloch 1 Pag. 589); men af Pont. 1 Pag. 442 erfarer man, at dette ikke skete 1274, men 1174, paa hvilket ogsaa Kongenavnet bedst kunde passe. Imidlertid var der virkelig 1274 en Wilhelm Prior i Odense, som da var tilstede paa Concilium i Lyon (D. S. 10 Pag. 704. D. Mag. 1 Pag. 144).

1275 blev først Interdictet, som havde været i 17 Aar, ophævet over Landet (Pont. 1 Pag. 737).

1276 døde Bisp Peder af Odense (Pont. 1 Pag. 574. D. S. 10 Pag. 732, om ham see 1252. 68. 69. 70. 72 og 73).

1277 blev Johan Bisp i Odense (et Valg, hvorpaa Kong Erik Klipping enten paa en positiv eller paa en negativ Maade maa have indvirket, see 1286). Han gav de Danske, der studerede i Paris, Underholdning eller Stipendier af S. Knuds Klosters Indkomster, eller anvendte maaskee en Deel af dets Indkomster

derpaa, tildeels dog af Gudsfer, som de gudfrygtige Mænd Torkil Bonde, Carl og Jacob i dette Tiemeed til Klosteret havde skjenket (S. R. D. 7 p. 224. jfr. 1321; om disse de Danstes Studeringer i Paris see forreften D. S. 8 Pag. 310-11. Myerups Litteraturhist. Pag. 252-55, samt en egen Afhandling af Engelstoft i Skand. Museum for 1802). Dernæst anlagde han ogsaa efter Prior Hennikins Forlangende en Skole i Odense (som dog først kom i Stand under hans Efterfølger Gísico. Daug. Pag. 292. jfr. 1287). Han holdt ogsaa Præsterne til anstændige Sæder, gjorde Knudsbrødrene meget Godt og afskaffede adskillige unyttige Skikke (S. R. D. 7 p. 224. Pont. 1 Pag. 574. D. S. 10 Pag. 744).

1278 tilskrev Paven Bisp Johan af Odense (og ikke af Borglum, som Suhm vil) om at bringe igjen til S. Agnetis Kloster i Roskilde alle de Eiendele, som derfra vare komne ved Prindsesserne Agnes og Guttas Udgang af samme (D. S. 10 Pag. 775. jfr. 1296).

1279 (jfr. 1232) blev Franciscaner= eller Graa=brødre=klosteret i Odense først oprettet og af Bisp Ticho i Ribe d. 9 Aug. til Jomfrue Maria indviet (S. R. D. 1 p. 292). Kong Erik Slipping gav der til sin egen Kongsgaard eller sit kongelige Slot (curia sua regalis. S. R. D. 5 p. 515) i Odense (rimeligviis opbyggt i Stedet for den 1180 omtalte Baldemars Borg paa Torvet; dog neppe før Indtægningen 1240 og rimeligviis først i Anledning af Ildbranden 1247) med tilhørende Plads og Bygninger; ligesom han ogsaa lod bygge det store Alter

med en muret Grav derunder til sin egen Begravelse (see 1283); hvorhos Enhver, der paa Alterets Indvielses Dag besøgte denne Kirke (med Gaver) blev lovet 40 Dages Afsad (Pont. 1 Pag. 751. 755. D. S. 10 Pag. 790-91).

Som det nu er saare vanskeligt at bestemme vore Kongers Residents i Byen i de forskjellige Tidserioder, saa er denne Vanskelighed især paafaldende i det 12te og 13de Aarhundrede; thi man finder ikke et eneste Kongebrev i Perioden fra 1175 til 1279, hvoraf man kunde slutte, fra hvilket Sted i Odense Kongerne havde udstedt samme (naar undtages Kong Valdemar den 1stes Diplom af 1180, som er dateret fra curia propria Othoniensis o: Kongsgaarden i Odense, uden at man derfor veed, hvor den laa). Man kunde altsaa let falde paa den Formodning, at Kongerne her, ligesom i England, paa deres Gjennemrejser havde hospiteret hos Munkene, indtil de selv fik sig en Bolig i Byen; saasom de fleste af disse Breve (maaskee netop med Hensyn dertil) blot ere underskrevne: datum Othoniæ. Da man imidlertid dog af Diplomet fra 1180 seer, at de allerede da havde deres egen Gaard i Odense, har jeg under 1157 og 1180 høvet en anden, skjøndt maaskee derfor ikke paalideligere, Formening. Forresten var det en Følge af, at Kongen (see 1285) saaledes bortgav sin Gaard til Graabrodrerne, at han nu maatte søge sig selv en anden Leilighed, og nu bygtes uden Tvivl først Næsbyhoveds Slot, som allerede nævnes 1336.

S. A. (1279) var endnu Nicolaus Provst i Odense (S. R. D. 1 p. 292. D. S. 10 Pag. 790).

Dog kan det ikke være den Nicolaus, der 1246 nævnes som Provst; thi siden hans Tid ere alt 2 Provster i Odense omtalte, nemlig en ubenævnt 1261 og Johan 1272.

S. N., og maastee længe forud (see 1076. 1086. 1134), synes Odense By at have havt sin egen Myntmester, nemlig Henrik Somar (der, skjøndt han 1285 kaldes *quondam monetarius Othoniensis*, dog neppe den Tid endnu var død, men blot forflyttet; i det han formodentlig er den samme Somar, som 1293 var Myntmester i Roskilde. D. H. 11 Pag. 139), som boede Østen for de Franciscaner Munkene eller Graabrødrene s. N. af Kongen inden for Byens Hegn eller Befæstning overlodte Grundstykker, der mod Norden begrændsedes af Byens Bæk og mod Syden af den saakaldte Adelgade (see 1285), saa at han altsaa, som det synes, maa have boet paa den Plads, der i flere Aarhundreder var bekjendt under Navn af Myntergaarden, og om hvis Tilværelse endnu Navnet paa et Stræde fra Dvergade til Sortebrødre Torv (det saakaldte Mynterstræde) bærer Vidne. Denne Gaard, som Erik Pommer 1428 bortskjenkede eller bortsolgte fra Kronen, laa nemlig ifølge Rejens Atlas af 1677 for Enden af bemeldte Mynterstræde paa Sortebrødre Torvs sydlige Side, saa at den spærrede Strædet aldeles paa en Port nær, der fandtes paa Midten af Gaarden.

1280 nævnes for første Gang Byens Magistrat *in pleno*¹⁾, og det bliver derved en Nødvendighed

¹⁾ Skjøndt vi allerede 1260 have seet Kongens Joaet i

for os at undersøge, hvor Raadhuset omtrent den Tid kan have ligget. Fra Reformationen af laa det for den vestre Ende af Korsgaden (som 1478 havde været Hellig = Geisshuus, og hvor Stagen eller det saakaldte forum justitiarium ogsaa 1539 var beliggende); men for den Tid maa det, som en Folge af Bygningens fordums Bestemmelse, der ikke for Catholicismens Af = skaffelse kunde ophøre, paa et andet Sted have været beliggende; og finder jeg da ingen rimeligere Plads for det end Torvet, som midt i den Deel af Byen, der den Tid var bebygget, og paa Midten af Adelgaden, som Byens fornemste Wade. Paa den søndre Side af Torvet kan det imidlertid ikke have ligget, thi der laa S. Albani Kirke; paa den østre vel heller ikke, thi der laa foruden det Glænde Huus eller Udlændingenes Hospital (see 1593), formodentlig ogsaa den foromtalte Kongsgaard eller senere Bispegaard, som dog i det mindste mellem 1466 og 1504 (altsaa før Reformationen) blev opbygget; paa den vestre kan det heller ikke have ligget, thi vel var der neppe som nu S. Knuds Kirkegaard, men dog aaben Wade; i Midten af Torvet heller ikke, thi der var S. Albani Kirkegaard, som først 1542 blev udlagt til Torv; altsaa maa det have ligget enten paa Torvets nordlige Side og ligesoverfor S. Albani, eller der, hvor nu

Byen 2: Byfogden, og 1257 Byens Raadmænd omtalte; ja, allerede i S. Knuds Wildeskræa saavel Kongens Umbudemand 2: Foged, som Byens Skriver 2: Bykriveren omtalte (gl. Saml. 1, 1. 13. D. S. 5 Pag. 412:3).

Borger-skolen (forhen Landstthinget og Adelsens Gaard), altsaa ligeoverfor S. Knud (hvilket kunde være saa meget rimeligere, dersom det 1283 saakaldte Lands-thing [placitum Fioniae] paa samme Sted afholdtes); eller endelig mellem begge Kirkerne, hvor nu Rector- boligen er, som tilforn kaldtes Magazingaarden. Nu er imidlertid denne Tvivl omsider bleven hævet ved et i Aktstykkerne meddeelt Document af 1480, thi deri hedder det, at 60 Mar forud, altsaa 1420, løb Hær- strædet (s: M= eller Adelsgaden, via publica s. com- munitatis) Norden for daværende Bispegaard (altsaa i Flugt med nuværende Adelsstræde) og ind i S. M= bani-stræde (nuværende Skomagerstræde) lige imod (eller lige overfor) det Stræde, som løb Sonden frem for Raadhuset og henimod Skolen (Aktstyk. Pag. 68); thi derved bevises, at Raadhuset den Tid og maaskee længe før samme laa mellem nuværende Skomager- stræde og den latinske Skole, altsaa hvor Adelsens Gaard og Landstthinget forhen laa og nu Borger- skolen ligger, endstjondt maaskee vel (for at give desto større Plads til det da formodentlig foran eller Son- den for samme beliggende Torv) noget mere tilbage eller noget høiere mod Nord, hvilket jeg deraf slutter, at det ifølge et andet Document af 1487 (ibid. Pag. 69) endogsaa synes at have strakt sig ud til Vester-gade.

S. N. (1280) har man det første sikke Vidnesbyrd om Johannitternes Etablissement i Odense (thi 1268 vare de der, som sagt, endnu ikke etablerede), nemlig et Diplom, hvorved Odense Magistrat meddeler Tilladelse paa Følgang i Maløkken for S. Hans Brodres Creaturer (Dr. Paludan-Müllers S. Hans Kloster i

i Odense Pag. 14 ¹⁾. Efter Dr. Valudan=Müllers Formodning skulde Kirken, som i ældre Tage kaldtes S. Michael, være ældre end Ordenen og altsaa, som det synes, være bleven dem ved deres Ankomst overladt, hvorfor ogsaa Klosteret selv undertiden kaldes S. Michael (ibid. Pag. 7. 32). Efter min Formening have derimod Johannitterne selv indviet deres Kirke (som jeg ikke før 1295 finder omtalt) til S. Michael, med Hensyn til hans bekjendte Strid med Dragen, der var et saa aldeles talende Symbol for Riddernes hellige Diemeed og deres mandige Færd til sammes Opnaaelse. Forresten findes følgende Eiendommeligheeder ved denne Kirkes Bygning; udvendig sees nemlig paa det nordre Capel mod Vesten de Gyldenskjærners formodentlig senere anbragte Vaaben, nemlig en Stjerne; men mod Østen Johannitternes eget Symbol, nemlig et i Enderne tvækløftet Kors. Paa Kirkens østlige Gavl sees mod Norden en rund Steen med en deri indbugget Figur, der ligner et Hjul, derhos mod Sonden en 8-kantet mørkegrøn Steen uden Billede eller Inscription ²⁾, og tæt ved Siden af den en lille Steen med en Figur, der synes at skulle fore-

1) Et lille Skrift, i hvis historiske Efterretninger jeg har nogen Andeel, som findes omtalt ibid. Pag. 15.

2) Som bekjendt sad der ogsaa en lille grøn Steen indmuret i Muren paa Nielstrup ved Hvidkilde, men den forestillede en Mand, der knælede under et Tra (maaskee Christi Kamp i Gethsemane Hauge); jfr. Atl. 3 Pag. 577. S. Hanses grønne Steen er derimod formodentlig et Slags Reliquie, nemlig en Steen fra Christi Grav, Sliebjerget eller andre hellige Steder.

lille Maria eller en anden qvindelig Helgen. Dog endnu mere mærkværdigt er det, at der indvendig i Kirken, nemlig i Kirkens søndre Gang og i Krogen, hvor Kirkens Hvælving i Sydøst tager sin Begyndelse, findes anbragt et Hoved, som skal forestille Klosterets Patron, Johannes den Døbers; derimod hans Arme under Hvælvingens Begyndelse i Østen og saa fremdeles med hans øvrige Lemmer, der snart hist, snart her under Kirkens Hvælvinger ere anbragte; hvorhos jeg ikke tør undlade at bemærke, at Dronning Christine 1504 lod lægge 4 p. paa S. Hanses Hoved i S. Hans Kloster i Odense (Nord T. S. 1 Pag. 566), og at jeg desaarjag formoder, at hine Afbildninger i Steen og Kalk maaskee kunde indeholde Reliquier af de Legemsdele, de forestille, og at der altsaa foran samme i den catholske Tidsalder have været anbragte Altene, hvorpaa Enhver kunde nedlægge sin milde Gave eller sit saakaldte Offer. Johannerklosteret selv laa derimod paa samme Plads, hvor Odense Slot nu er beliggende, og der er ogsaa her paa Stedet for en Deel Aar siden fundet en mærkelig Oldsag, som vidner om disse Ridders østerlandske Færd og som nu er i Hr. Hoffjægermester v. Teilmans Eie, nemlig en tveegget og slangeformig buftet Dolk eller Satagan (det formedelt sin som Ildsluene bugtede Skikkelse saakaldte flammende Sværd) med et Haandgreb af Nokusnød, der forestiller en paa Bagbenene sittende og Forbenene paa Brøstet krødsende Abe; hvilken Dolk vist en eller anden Johannerklosterkrieger har hjembragt til Odense fra sine Dage paa det hellige Land.

S. N. (1280) eller omtrent ved samme Tid maa ligeledes Sortebrodrerklosteret eller Dominicanerklosteret (hvorum see 1227) være blevet oprettet i Odense; ja, maaskee var det endogsaa det nye Huus eller Kloster, som Dominicanerne 1283 vilde oprette i Danmark (D. H. 10 Pag. 871); thi som vi i det Foregaaende have seet, var det endnu ikke til 1268, men derimod vel, som det Følgende skal vise, 1286.

S. N. var Kong Erik Blipping i Odense (D. H. 10 Pag. 799) og tog derafra Kjobmændene, som føre paa Esthland, under sin Bestyttelse.

S. N. døde den lundiske Erkebisp Trugot, som siges at have gjort sig meget fortjent af Knudsbrødrene i Odense (S. R. D. 1 p. 293. 7 Pag. 224. D. H. 10 Pag. 802), uden at man veed, hvori saadant kan have bestaaet.

1282 var Biskop Johan af Odense tilstede paa det mærkelige Danehof i Nyborg (S. R. D. 1 p. 293. D. H. 10 Pag. 841) og siden paa Synoden i Ribe (D. H. 10 Pag. 849), hvor han blot kaldes udvalgt og stadfæstet til Odense, saa at man altsaa skulde troe, at han endnu den Tid ikke var indviet; hvilket maaskee kan grunde sig paa, at Erkebispnen selv først 1282 blev indviet (ibid. Pag. 850). Forresten havde han været Bisp siden 1277, var en Benedictinermunk af S. Knud og hjalp i mange Maader paa disse sine ferrige Brødre (Pont. 1 Pag. 574. D. H. 10 Pag. 744. Atl. 6 Pag. 589).

S. N. var en Synode eller et geistligt Møde i Odense med Hertugen af Slesvigs Kantøler, Bisp Jacob og Flere (Bircherods Mscr.)

1283 var Bisp Johan paa Danehof i Helsingborg (D. S. 10 Pag. 862) og s. N. paa Danehof i Bordingborg (ibid. Pag. 868).

S. N. lod Kong Erik Glipping sine Døttre Katharina og Elisabeth begrave i Choret af Graabrødre Kirke i Odense, hvor han lige før det store Alter havde udvalgt sig sin egen Begravelse (see 1279) og ladet denne sin Beslutning i mange Adelsmænds Dervedelse paa Fyens Lands ting bekjendtgjøre. Ligeledes lod ogsaa han tillige med sin Dronning til denne Kirke forfærdige en Altertavle (tabula), som siden kaldtes den gamle og blev nedtagen, da en ny der paa Stedet blev opsat (S. R. D. 5 p. 516. D. S. 10. 873); og er denne sidste formodentlig den af Dronning Christine 1515 bekoftede (hvorom see gl. d. Mag. 1 Pag. 24=25), fra hvem formodentlig ogsaa det kostbare Crucifix i denne Kirke, der omtales i gl. Saml. 1, 1, 85, hidrører.

S. N. blev uden Tvivl Dominicanerklosteret stiftet i Odense (see 1280). Det kaldtes ogsaa S. Petri Kloster og laa med sin Kirke paa den nordlige Side af det endnu saakaldte Sortebrødre Torv, omtrent midt for Mellemstrædet, men nede ved Byens Bæk, nemlig der, hvor i Begyndelsen af 18de Aarhundrede Poul Suedker, 1755 Handfemager Hans Pedersen og nu (1811) Suedker Valentin boer, hvor ogsaa i i Haugen skulde været foresundne Rudera af samme; ligesom en Mark bag ved samme, men hiinsides Byens Bæk, endnu af dette Kloster kaldes Sortebrødreløkken.

1284 var Bisp Johan paa Herredagen i Nyborg (D. S. 10 Pag. 878. 881).

S. N. var Kong Erik Blipping selv i Tdence (ibid Pag. 882-83) og forbød derfra al Handel paa Norge efter de slaviske (Hanse-) Stæders Anmodning. Blandt Underskrifterne for dette hans Brev findes ogsaa Tyens Advocat, hvilket formodentlig vil sige saa meget som Landsdommer, Peter Jacopsen.

S. N. gav Bisp Tuko af Harhuus alle dem, som vare gavmilde mod S. Aands Brødre og Kirke i Tdence eller paa visse Dage besøgte den (med deres Gaver) 40 Dages Afslad (S. R. D. 1 p. 293. D. S. 10 Pag. 886) formodentlig som Hjælp til Kirkens Opbygning, der, som sagt, 1217 afbrændte og hvis Gjenopbyggelse stod paa i 44 Aar.

1285 stadfæstede Kong Erik Blipping Minoritterne eller Graabroedrene i Tdence Besiddelsen af den Grund, hvorpaa deres Kloster var bygget og som han selv havde afstaaet dem (D. S. 10 Pag. 897). Brevet, hvori Grunden, han havde skjenket dem, paa det nviagtigste beskrives, findes i S. R. D. 5 p. 516, og siges den der at strække sig i Vester og Oster fra vicus occidentalis s: Vestergade til forrige Myntmester Henrik Somærs Grund, (som formodentlig er Myntergaarden) havende Bækken (rivus) mod Norden og vicus communis s: Allgaden (hvis Direction jeg i Overblikket eller Conspectus af 11te Aarhundrede har beskrevet) mod Syden (altsaa var hele den Plads mellem Graabroedre og Allgaden, som det synes, endnu ikke bebygget), dog to Grunde undtagne, som ligge i det sydvestlige Hjørne af denne Plads, hvor begge Gader (Vestergade og Allgade?) støde sammen, og som tilhøre S. Albani Kirke (altsaa om-

trent paa Hjørnet af store Graabrodrerstræde); saa at det altsaa her gik med Franciscanerne, som det gamle Ordsprog lyder, at hvo der kommer først til Mølle ogsaa faaer først malet; thi de vare de første Munke, der efter Marianerne og Knudsbrodrene nedsatte sig i Byen, og derfor fik de ogsaa den hele ubebyggede Plads inden for Byens Hegn, Jutfredning eller Befæstning (formodentlig det Samme, som siden udgjorde Graabrodre Sogn), og Johannitter og Dominicaner, der kom bag efter, maatte derimod noies med det, der laa udenfor Byen; saa at man altsaa alene deraf, om aldrig af Andet, kan vide, at af disse 3 Ordener vare Franciscanerne de Første, der i dette Aarhundrede nedsatte sig her i Byen. Efter at saaledes Kongen paa ny havde bortskjenket sin Gaard eller sin Residens i Odense, er det, som sagt, ikke usandsynligt, at han er dragen længere mod Nord og har ladet Næsbyhoved anlægge, eftersom dette Slot allerede nævnes 1337, altsaa 58 Aar senere.

S. A. var Biskop Johan paa Danehof i Nyborg (D. S. 10 Pag. 898).

S. A. gave 3 svenske Bisper Afsked til dem, som (med deres Wæver) besøgte S. Knuds Kirke i Odense (S. R. D. 1 p. 293. D. S. 10 Pag. 902. Daug. Pag. 290. jfr. 1284).

S. A. indlagde i Odense Capitel Lygum Kloster sin Appæl til Paven fra (imod?) Nicolaus, Prior i Odense, Nicolaus, Provst der (see 1279), og Nyko Tosten, Kirkens Provst ¹⁾, i Henseende til det Ophold, de nu

¹⁾ Maaskee Officialis Episcopi eller Landsby-Preest; thi

næsten i et Aar, som bestiftede Dommere mellem Bygum Kloster og Ridder Johan Urne, havde forarsaget dem ved ei at ville afgjøre en eneste Artikkel eller sidde (en eneste Gang) i Retten (D. H. 10 Pag. 903. jfr. Daug. Pag. 295, som paa 2 Steder kalder det Bygum Kloster).

1286 var Bispen paa Herredag i Nyborg, hvor Kongen blev forliget med Hertug Baldemar af Sønder-Jylland og denne blandt Andet gav ham fravæls fra Jyenskov og Gamborg, som til hans Forfædre havde været forpantet (D. H. 10 Pag. 924. 925).

S. A. døde Bisp Johan af Odense (om ham see 1271, 77, 82, 83 og 84) og blev begravet i Ribe, hvor han var født og til hvis Kirkes Bygning han havde skjenket nogle Jorder (D. H. 10 Pag. 926. Pont. 1 Pag. 574 siger 1287).

S. A. erklærede Kong Erik Glipping i Odense, at han herefter ikke vilde forhindre S. Anuds Kloster i dets, ifølge Pave- og Erkebispbreve tilkommende, Ret til at vælge Bispen (S. R. D. 1 p. 294. 7 Pag. 225. Pont. 1 Pag. 757. D. H. 10 Pag. 926). Da dette nu ikke kan hentyde paa Dytrinet 1252, saasom Erik Glipping endnu den Tid ikke var Konge, saa maa man deraf slutte, at han maa have gjort nogle Hindringer eller Sligt ved Bisp Johans Valg 1277.

S. A. blev Kongen myrdet ved Viborg og saaledes forhindret fra, efter sit Forsæt, at lade sig begrave i

ved Kirken i Almindelighed forstaaes Bispstolen, og Kirkes Proest er altsaa det samme som Bispens Proest eller Official.

Graabrodre Kirke i Odense, skjondt Bl. Saml. 1, 1, 85 desuagtet paaftaae, at det virkelig steeete. Forresten har man en Mynt af denne Konge med et Kirketaarn paa, hvilken man holder for at være slagen i Odense D. H. 10 Pag. 954).

S. A. (Pontoppidan siger l. c. 1287) blev Dominicanernes Subprior i Odense (jfr. (S. R. D. 7 p. 225), Giffco, udvalgt til Bisp, som igjen satte Domkirken og det dertil stødende S. Knuds Kloster, som havde lidt ved Ildebrand (formodentlig 1247), i Stand; stiftede dernæst 1287 (jfr. 1277) den første Skole i Odense, hvor han beskikkede Niels Fripp til første Lærer med aarlig Løn af 1 Mk. puurt Sols (3: 8 Rd. Courant eller omtrent 13 Solsdalere), 2 Par Skoe, 2 Skjorter og 10 Men Badmel, samt tilstod ham og hans 16 Disciple Kosten i S. Knuds Klosters Dmgang (3: de saakaldte Korsgange ¹⁾) af Levningerne, som kom fra Brødrenes Bord i Spisesalen (refectorium); hvortil Bispen selv henlagde 1 Mk. Korn 3: 12 Tønder (Pont. 1 Pag. 574. 758.

¹⁾ Af de forskjellige Forklaringer, man pleier at give over dette Navn, vil jeg anføre den, jeg finder rimeligst, nemlig, at de fleste Klostre sædvanlig i det indre Gaardsrum vare forsynede med et langt med Hovedbygningen fremlobende aabent Galleri eller en Ruegang, der mod Gaardsiden til blot hvilede paa Piller (ligesom endnu i Christiansborgs og Frederiksborgs Slotsgaard er Tilfældet), og da Loftet i dette Galleri eller i denne Ruegang derhos tillige var hvælvet, saa dannede disse Hvælvinger i enhver af Galleriets Arcader eller Ruefag et Kors, og disse Kors vare det saaledes, der gave Galleriet Navn af en Korsgang.

D. S. 10 Pag. 927. Bloch 1 Pag. 233. 332. 582. Atl. 6 Pag. 589. 601). Da denne Skole nu var oprettet efter Priorsens Forlangende i S. Knud (see 1277), og saavel Lærere som Disciple skulde nyde deres Kost i S. Knuds Kloster, saa maa det have været nuværende latinske Skole, som ogsaa endnu 1593 kaldes *Schola trivialis*, hvorfor ogsaa Strædet langs med samme endnu kaldes Pugestrædet.

1287 stadfæster Kong Erik Menved et Forlig mellem Prioren af S. Knuds Kloster i Odense og (Brodrene) Michel og Nicolai Afsretson i en Stridighed om en Eng, som laa Østen for Odense (altsaa formentlig den saakaldte Helteeng udenfor S. Jørgensport), hvorved Klosteret beholdt de vigtigste (altsaa nærmest liggende) $\frac{3}{4}$ af Engen (Dipl. Eccles. Oth. D. S. 11 Pag. 7. jfr. S. R. D. 1 p. 294). Maaskee er det den samme Eng, som i et Document af 1476 kaldes Østermae ved Odense (Afttryk. Pag. 66-67) og synes at have ligget ved Piente Mølleedams Udlob langs hen med Maen indtil S. Jørgens Jord (ibid. Pag. 73).

S. N. gav Bisp Gísico, der foregives at have været Munk af denne Orden (hvilket dog er urigtigt, see 1286), betydelige Summer til S. Knuds Kirkes og S. Knuds Klosters Reparation, som da af Gledbrand var lagt øde (see 1286), saa at de ikke blot derved bleve istandsatte paa ny, men endogsaa udvidede (Pont. 1 Pag. 574. 758. Atl. 6 Pag. 601). See nærmere derom 1291.

S. N. var Bispen tilstede i Lund ved Kongens Krøning (D. S. 10 Pag. 20).

Åra 1287 brände og røve de fredløse Kongemordere og deres norske Allierede i en lang Række Aar snart hist snart her paa de fynske Kyster (D. S. 11 Pag. 17-18. 43-45. 69. 83. 288-89. 366).

1288 var der Herredag i Odense (Bircherød), og saa meget er i det mindste vist, at Kongen

S. A. var i Odense og udstedede der et Bessjermelsesbrev for Benedictinermunkene i Odense, deres Guds og deres Tjenere (familia), paa Grund af deres Trostaa i Gudstjenesten og for den gode Tjenestes Skyld, de havde udviist mod Kongen og hans Formænd, idet han gav dem Frihed for alle deres Bymænd og Bønder (villici & coloni), saavel i Kjøbstæder (in villis forensibus), som paa Landet (in rure), for Leding, Skatter, Byrder og Høveri til Kongen, saa at de endog i 40 Marks Sager alene skulde svare for Klosterets Prior; ligesom dernæst Klostersets Børge eller Skjtsherre (Tutor), den saakaldte Klosterfoged, og ikke Kongens Foged, skulde oppebære Midsommergjelden af Odense (see 1180) og 10 Mark Sølvs af Siland : Den Sylt, som fra gammel Tid var henlagt til Brødrenes Klædning (Dipl. Eccles. Othon. D. S. 11 Pag. 36-37; hvorimod, med Hensyn til det Sidste, Afgiften af Sylt 1141 var anslaaet til 30 Mark, men 1180, ligesom her, kun til 10).

S. A. befriede Kongen Klosteret af S. Knud og dets Tjenere (familia) fra at give Told, naar de gif over Bøltet (Dipl. Eccles. Oth. S. R. D. 1 p. 294. D. S. 11 Pag. 37); men foruden dette Privilegium har Diplomatarium E. O. endnu et andet af s. A., hvor de sidste Ord aldeles ikke findes, og som altsaa

maa forstaaes om en almindelig Toldfrihed, som det hedder, ikke alene for Prioren selv, men for alle hans Bud (nuncii), som han i sine Grunder udsendte omkring i Riget; hvorhos jeg dog maa bemærke, at Ordet Thelonium i Middelalderens latinske Documenter undertiden tages for Færgeløn.

S. A. erklærede Kongen, at Knudsbrødrene ikke alene skulde have alle de Friheder og Herligheder, de havde nydt af hans Formænd, men ogsaa have deres Møller frie for Afgift (*ab omni impetitione libera*), saa og Fiskeriet i Aaen mellem begge Møller, saa at Aagen der maatte fiske, gjøre Fiskedam eller nedramme Pæle (*Dipl. Eccles. Oth. S. R. D. 1 p. 294. D. S. 11 Pag. 37. jfr. Atl. 6 Pag. 589. 601. jfr. 1242*).

S. A. hedder det, at den forrige Bisp af Odense, som nu var død (altsaa Johan, see 1286), havde været bestiftet til Boldgiftsmand i en Sag mellem Bissen af Noeskilde og Abbeden af Sorve (*D. S. 11 Pag. 40*).

S. A. protesterede Prior og Capitel af S. Knud i Odense mod Provstetitel og Provsteværdighed, hvis Titel i Priorens Traværelse havde indsnæget sig i et Brev mellem hans og Capitularernes Navne, uagtet ingen Provst hørte til deres Capitel eller havde nogen Ret i samme (*Pont. 1 Pag. 759-60. D. S. 11 Pag. 40*), saa at man altsaa kan være vis paa, at den Tid endnu ingen Domprovst eksisterede ved S. Knud, og at alle før den Tid omtalte Odense Provster ikke vare Provster i S. Knud, men til Vor Frue, og at altsaa ingen af de 2 Provster der nævnes i Odense 1147, 1183 og 1285, kan have Hensyn til S. Knud, men,

som vi ogsaa II. cc. have forsøgt, paa en anden Maade maa forklares.

1289 var Kong Erik Menved i Odense (D. H. 11 Pag. 58), hvor han stadfæstede det Aarhus Capitels Privilegier.

S. A. holdt Bisp Gísico et Concilium eller en Synode i Odense, hvor han gav Præsterne Magt til at borttestamentere deres, men ikke Kirkens Eiendom (S. R. D. 7 p. 225. Pont. 1 Pag. 760. D. H. 11 Pag. 63), hvorhos han beklager de foregaaende Bispens Fremfærd i at tage alle Præsternes efterladte Midler, eller dog en god Deel deraf, til sig (cc. II).

S. A. var Bispens tilstede ved den Trostabsæed, den nye Erkebisp Jens Grand i Roeskilde Domkirke maatte aflægge Kongen (D. H. 11 Pag. 66).

1290 var Bispens (formodentlig paa Danehof) i Nyborg, hvor han med flere undertegnede Kongens Privilegium for Bismar (D. H. 11 Pag. 79).

S. A. udstedte Bisp Gísico fra Alevath (nu en Bondegaard i Godsted Sogn, Musse Herred) paa Laaland, hvor han jævnlig opholdt sig (saavel som paa Erbek i Fyen. S. R. D. 7 p. 226) et Brev om Dalum Kloster (D. H. 11 Pag. 81-82); og har man endnu et mærkværdigt Minde fra dette hans jævnlige Ophold paa Laaland, nemlig en lille Reliquieæske af Blik, som er foresunden i en laalandsk Landsbykirke, og hvorpaa læses, — vel at mærke: med Numer, — hans Navn; saa at man altsaa seer, at Numerne endnu i Slutningen af det 13de Aarhundrede have været i Brug her i Danmark.

1291 udstedte Bisp Gísico fra foremtalte Alevath

et Brev, hvorved han stævuede Kammermester Andreae Søn, Nicolaus (jfr. 1270), til at møde paa Thinget i Odense, for at svare for sig i en Strid med Dalm Kloster (D. S. 11 Pag. 82. jfr. 10 Pag. 790).

S. A. gav Minoriternes General-Capitel Afslad for deres Klostre i Custodiet ¹⁾ Odense (D. S. 11 Pag. 108), nemlig saavel i Odense By, som i Svendbog og Nysted, eller alle de til Odense Stift henhørende Franciscanerklostre.

S. A. blev endelig Bispen, som det synes (thi Meningerne ere herom forskjellige), færdig med sin Istand-sættelse eller Gjenopbygning af S. Knuds Kloster og Kirke, hvilken Hovedreparation ikke blot havde været fra hans Tiltrædelse af Bispestolen 1286, men, som det synes, fra Ildbranden 1247. Han siges imidlertid ikke blot at have istandsat Kirken, men ogsaa at have tilbygt dens tvende Side- eller Lateral-Gange, hvorfor ogsaa udvendig paa sammes Muur, langs hen under det nederste Vlytag og tæt over den underste Række Vinduer, en latinsk Inscription er anbragt, som vidner om denne hans dristige Omhu. Denne Inscription, der altsaa egentlig blot angaaer Sidegangene (som Biskop Giffco bygte), men ikke Kirken (som han blot reparerede), hvorfor den ogsaa blot paa hine findes anbragt, tager saaledes først paa den nordre Side fra Kirkens nærværende Chør (som allerede Bisp Nicolf bygte 1162; see 1117 og 1162) sin Begyndelse

¹⁾ En Benævnelse, de med Henyn til Inddelingen af deres forskjellige Kloster-Congregationer brugte om de til et og samme Stift henhørende Klostre, og som allensaltes kunde overføres ved Sjælesgerger. Dujnst eller geistlig Stationsfreds.

og fortsættes derpaa igjen paa den søndre, indtil den, saasnart den ogsaa paa denne Side har naaet Choret, af Mangel paa Plads fordobles, medens den derimod i al sin øvrige Strækning blot er enkelt. Allerede Pontoppidan omtaler denne Inscription, saavel i *Marmora danica* 1 Pag. 224, som i *Annalerne* 1 Pag. 575; men Ingen kunde endnu til hans Tid dechiffrere samme, og man maatte næsten tabe Modet til et Forsøg derpaa, naar man paa det først citerede Sted seer ham erklære disse Bogstaver for *characterum monstra*; dernæst siges: *Oedipo conjectore opus est*, og endelig tilføie: *videtur adesse litteras nonnullas runicas*. Imidlertid lod dog den store Kungsvist Temler sig ikke derved affrække, og man læser hans og Andres Forsøg udførlig i Myerups *Fædrelandets Mindesmærker* Pag. 266-69. Ved den sammesteds af Mag. Biering meddeelte *Væsning* og *Forklaring* vil jeg forresten blot gjøre følgende Bemærkning, at ved 1811 selv at tage Inscriptionen i *Diesyn*, fandt jeg, at hvert af de saakaldte gothiske eller *Munke-Bogstaver*, hvormed den er skreven, paa den nordre Side er udhugget i sin Steen, men derimod paa den søndre (hvor overhovedet Bogstaverne ere mindre og staae tættere) har hver Steen to eller flere, og ved hver *Strophes* Ende er paa begge Sider, — som *Skjelmærke*, — anbragt en rød Steen paa *Kant*. Inscriptionen lader sig iøvrigt endnu, — helst med Bierings paa ovenciteerte Sted anførte *Forklaring* i *Haand* eller *Hoved*, — ret tydeligt læse, men vanskeligere forklare. Den begynder, som sagt, paa den nordre Side ved *Kirkens* Chor og læses, som Biering

har fremsat den, blot at i første Strophe staaer Phynensis i Stedet for Fynensis og Præses i Stedet for Præses; i 3die efter ut et Apostrophtegn (saaledes:), og at samme Strophe afbrydes af Baabehuset (som altsaa allerede til Gisscos Tid maa have været til ¹⁾) ved Ordet tu og fortsættes paa den vestre Side af samme med Ordene etur qv, men ophører her med den egentlige Kirkes Bygning ved Kirketaarnets Begyndelse, hvilket saaledes kunde lede til den Formodning, at ogsaa dette Taarn senere var tilbygget, hvis Inscriptionen ikke paa den søndre Side allerede tog sin Begyndelse midt paa Taarnets Muur og saaledes fuldkastede deres Mening, som antage Kirketaarnene først i de senere Aarhundreder at være bygte ²⁾; fra Kirketaarnets Midte fortsættes dernæst Inscriptionen uafbrudt langs hen ad Kirkens Bæg; og falder ved samme blot den Bemærkning at gjøre, at i 4de Strophe staaer ikke Canutus, men formodentlig for Versets Skyld blot Cnud, ligesom profanus skrives: prophanus og peritura: perytura; i den 6te Strophe læses aabenbart pura i Stedet for eura; i den 7de penas for poenas; i den 8de haratri for barathri, ann for annus og millen for millenus; ligesom

1) I Stedet for at man ellers i Almindelighed anser Baabehusene for senere Tilbygninger.

2) Jeg veed ikke, om man af denne Omstændighed tør slutte, at en Deel af Taarnets sydlige Side eller i det mindste dets sydøstre Hjørne ved forrige Ildbrand var svædet ned og nu igjen af Gisco opbygget, siden han ellers ikke synes at have anbragt sin Inscription uden paa de Dele af Kirken, han virkelig selv havde bygget

Bogstavrækken ophører ved Choret med Ordet decies og begynder derpaa igjen med en anden Linie under den forenaltale, omtrent midt paa Kirkens Bygning med Ordet tricenus, hvis to sidste Bogstaver dog ere udeladte; i den 10de Strophe afbryder Spidsen af et Vindue Ordet usus, saa at det første Bogstav staaer paa den ene og de 3 sidste paa den anden Side af Vinduet. Endelig er ogsaa det hele Mærstal urigtig udtydet af Biering, da det ingenlunde betyder 1301 (saasom Gisco allerede 1300 var død), men formodentlig 1291, idet annus millenus decies tricenus & unus i den Tids Klosterlatin skal betyde 1000 og 10 fra 301 (thi 10 Gange kan decies her umulig betyde, da 10 Gange 301 vilde være 3010); eller rettere sagt, det skal udtrykke Talrækken i følgende Orden: **MXCCCI**, der er det samme som **MCCXCI** eller 1291; idet 10, som staaer foran 301, derfra bør drages eller subtraheres ¹⁾). Inscriptionen læses altsaa i Sammenhæng og afdeelt i sine tilbørlige Stropher, samt med fornøden Interpunction forsynet, saaledes:

**Hoc opus erexit Phynensis Gisco preses,
Spiritus allexit quem, non suggestio deses.
Ut sum, me tuetur, quem martyr dederit, ordo.
Cnud. Cedat vanus, erit hic opus, atque prophanus;
Labar enim, cura cessante pia, ruitura;**

1) Og saaledes blev da Kirken ombygget omtrent 200 Aar efter at den første Gang var bleven færdig (1091 eller 93), saa at den altsaa 1791 kunde have holdt, og igjen 1891 kan holde, et paa en vis Maade dobbelt Jubileum.

Usque da & pura, bona victima non perytura,
 Penas peccati; decet, hac abolere patrati,
 Tristibus a baratri quæ liberat hostibus atri.

Ann. millen. decies tricen. & unus

Est Domini lapsus, dum procuravit in usus
 Hanc molem fieri, reliquitque nomen haberi.¹⁾

Og troer jeg, at den rettest paa følgende Maade bør
 fordanstes: „Dette Værk opførte den fyenste Biskop
 „Gisico, hvem Manden og ikke en vrtesløs Drift til=
 „skyndede. Den Orden, som Martyren Knud har for=
 „anlediget, skal vedligeholde mig (nemlig Kirken) saa=
 „ledes som jeg nu er, eller i min nærværende Tilstand.
 „Det vil (imidlertid) med Hensyn hertil være nød=
 „vendigt, at man lader al Letsindighed og verdsligt
 „Bæsen fare; thi jeg vilde styrte sammen i Ruiner,
 „hvis den fromme Omjörg (for mig) ophørte. Vær
 „(da) altid gæsmild (imod mig) og rens Dig ved et
 „goddædigt og uafsladeligt Offer; thi det sommer sig
 „ved et saadant at affone Straffen for den begangne
 „Brøde, (saasom) dette udfrier os fra den mørke Af=
 „grunds grusomme Fiender. Herrens Aar 1000 og
 „10 (fra) 301 (æ: MCCXCI eller 1291) var forløz

1) Mærkelige ere herved de mange og paa forskjellige Ste=
 der fordeelte Riim, saasom crexit og allexit, preses og
 deses, vanus og prophanus, cura og ruitura, pura og
 perytura, peccati og patrati, baratri og atri, millenus
 og tricenus, unus og usus; mindre heldig er i den fide
 Strophe fieri og haberi og allerubeldigt i den 3die
 Strophe tuetur og martyrk; dog er ikke en eneste af
 Stropherne uden Riim snart med sig selv og snart med
 sin Nabo.

„bet, da han (nemlig Biskoppen) besørgebe denne store
 „eller massive Bygning sat i brugbar Stand og lod
 „den beholde sit (gamle) Navn.“¹⁾ Forresten maa
 man ingenlunde af denne pompeuse Indskrift (der dog,
 som sagt, formodentlig blot har Hensyn til den Deel
 af Kirken, hvorpaa den er anbragt, nemlig den egent-
 lige Kirkes Sidegange) lade sig forlede til at troe,
 at Biskop Gisco paa egen Bekostning havde ladet
 Kirken (eller i det mindste hine foromtalte Dele af
 Kirken) opbygge; „thi da,“ — som det i Wolfs *En-*
comium Danicæ hedder, — „en stor Part af Dom=
 „kirken i Odense ved Vaadeild var afbrændt, begjerede
 „Biskop Gisco en Hjelp af alle Stiftets Præster til
 „paa ny at opbygge samme, saa at Præsterne i det
 „hele Stift hver skulde give 2½ Ortug o: 30 Skpr.
 „Korn, hvilket kaldtes subsidium og opkrævedes af
 „alle Præster, baade store og smaa; og dette stod
 „paa ikke alene af den Stund Biskop Gisco, men de
 „4 næstfølgende Bisper levede, indtil det 1395 af Dr.
 „Margrethe blev afskaffet, som i det Sted gav Dom=
 „kirken Kiærstrup paa Taasinge o. s. v., hvilket der=
 „paa atter saaledes henstod indtil Bisp Rafnes Tid
 „1439, som igjen begjerede samme Subsidium af Præ=
 „sterne til at holde Kirken vedlige med, dog ikke som
 „Pligt, men som Villighed.“ Der er nu baade noget

¹⁾ Eller ordret: lod Navnet have eller beholdes (haberi)
 efter hans Tid, ligesom før; da det ellers var sædvan-
 ligt ved Indvielsen af ombygte Kirker at tildele dem et
 andet, eller i det mindste et med een eller flere Helge-
 nes forogt Navn.

sandt og noget usandt i denne Fremstilling; thi bemeldte Subsidium eller cathedralicum blev ingenlunde paalagt i Bisp Gifcos Tid, men var allerede indført under Bisp Hubald, altsaa før 1136, hvorfor det ogsaa i det Foregaaende (under 1120) findes omtalt (jfr. Hvitf. Pag. 598-99); derimod er det vist nok, at disse Penge nu under Gifco til Kirkens Opbygning bleve anvendte (dog siger S. R. D. 7 p. 226, at Bisperne i de andre Stifter ogsaa hjalp med til dens Opbygning NB. ved Afsad, jfr. 1284 og 85); og da man længe maatte samle paa dette aarlige Subsidium, inden den tilstrækkelige Kapital kunde bringes til Beie, saa er dette maaskee netop Aarsagen til, at Kirkebygningen medtog saa lang Tid, nemlig, som det synes, fra 1247 til 1291 eller 44 Aar.

1294 skulde Landet atter have været under Interdict eller Ban i Anledning af Erkebispens Fængsling ic.; men Landets Geistlighed protesterede derimod (D. S. 11 Pag. 161. 197. 231), hvorfor det heller ikke stætte før 1299.

1295 testamenterede Niels Hamundsen i Husby (ved Bedelsborg i Jyen) til Minoritterne i Odense, hvor han vilde begraves, 20 Mark eller sin store Krigshingst og en Baldakin; til Prædikebrødrene ibid 4 Mark i Penge; til de Spedalske ibid. 3 Mark; til S. Knuds Kirke 4 Mark; til Albani Kirke 2 Mark; til Frue Kirke 2 Mark og til Michaelis Kirke 2 Mark; endvidere til Minoritterne i Odense 20 Mark Penge, for stedse at holde en Lampe vedlige, der skulde brænde for Hostien i deres Kirke (D. S. 11 Pag. 210-11); og er dette

saaledes den første Gang (naar undtages det suspecte Brev af 1247), at S. Michaels Kirke i Odense nævnes (Kjendt Johannerne ibid. allerede forekomme 1280); ligesom man ogsaa af dette Brev kan slutte, at der alt den Tid var et Hospital for de Spedalske (eller en S. Jørgensgaard) i Odense. Efter Byens gamle Grundtegning af 1593 laa dette Hospital (hvis Kirke til S. Laurentius skal have været indviet, Bloch Pag. 586), som var bestemt for de Spedalskes saavel aandelige som legemlige Pleie, paa venstre Haand udenfor den gamle S. Jørgensport, der stod ved Pientedam, og kort forinden man kom til Stræppestrædet (altsaa der, hvor den bredere Deel af Gaden endnu kaldes S. Jørgensgade); men det laa ikke i, men indenfor Husenes Række, altsaa i de nuværende Gauger, hvor jævnlig opgraves Stene af Bygningen, ligesom ogsaa en der (1811) boende Kunstdreier maa svare Jordstyld til Kirken af visse Fag Huus, hvor Indgangen til Kirken skal have været; derfor gif der ogsaa, ifølge Grundtegningen af 1677, et Stræde ned paa Venstre strax udenfor Pientemølle-dam, som kaldtes S. Jørgensstræde og uden Tvivl var Indgangen til Hospitalet; og 1709 var der endnu af S. Jørgens Kirke (der egentlig, som sagt, kaldtes S. Laurentij's Kirke, men Hospitalet derved S. Jørgens), som efter Reformationen skal være brugt til en Kirkelade, kjendelige Levninger af Mure at see; men 1789 vidste man ikke Stedet mere at paavise (Bloch 1 Pag. 586).

1296 besidnede Bisp Gifso, at han var selv tilstede i Næskilde, da Kong Erik Ploupenning's Datter, Froken Agnes, stiftede S. Agnes Kloster ibid.,

stjødede sit Gods did og gif ind i samme; fremdeles tilstede i Rom, da Pave Urban den Ate stadfæstede Stiftelsen af S. Agnetes Kloster i Roskilde, og endelig tilstede paa sidstnævnte Sted, da bemeldte Frøken Agnetes Søster, Frøken Jutta, gif ind i bemeldte Kloster og tilstjødede det sine Godser (D. H. 10 Pag. 517. 672. 11 Pag. 222). Da ovenomtalte Begivenheder nu tilbrøge sig 1263, 1264 og 1265, saa var det altsaa en Snees Aar før han blev Biskop i Odense (1286).

S. A. udstededes et Pavebrev til Bissen i Odense, hvorved han befales igjen at bringe under S. Agnetes Kloster i Roskilde hvad dets Forstandere havde bragt derfra eller ved deres Skjodesløshed forkommet (D. H. 11 Pag. 218-19); formodentlig gjeldte dette dog blot med Hensyn til, at en Deel af det Gods, som havde tilhørt Prindsesserne Agnes og Jutta (See 1278), formodentlig i Odense Stift var beliggende, efter som man veed, at i det mindste den Sidstnævntes Fædreensky var hende udlagt i Byen og Slottet Nyborg, samt hosliggende Julby (D. H. 10 Pag. 879).

S. A. synes de kongelige Tropper at have plyndret i Fyen paa den norske Konges og Hertugs, samt de landsforviste Kongemorderes Godser (D. H. 11 Pag. 226-27).

1297 var Kong Erik Menved i Odense (D. H. 11 Pag. 159) og benaadede derfra Faaborg By og Aarhuus Capitel med Privilegier.

1298 var Kong Erik Menved atter i Odense og anordnede adskilligt om det af Prindsesserne Agnes og Jutta til S. Agnetes Kloster i Roskilde skjenkede

Gods (D. S. 11 Pag. 278), hvoraf man maaskee, i Forening med det under 1296 anførte, tør antage, at en Deel af dette Gods i Fyen var beliggende.

1299 var Kong Erik Menved atter i Odense (D. S. 11 Pag. 308); see derom i det Følgende mere.

S. N. hedder det, at Bisp Gísico igjen begyndte troligere end forhen at arbeide paa Gjenopbyggelsen af den afbrændte S. Knuds Kirke, og satte i den Anledning en Inscription paa samme, der synes at bevidne, at den først 1301 blev færdig (S. R. D. 7 p. 226. D. S. 11 Pag. 315). Det Feilagtige i denne Forestilling har jeg allerede under 1291 i det Foregaaende oplyst.

S. N. beskikkede Kongen paa et Møde i Odense (D. S. 11 Pag. 316) med Pavens Legat Isarnus, i Anledning af Stridighederne med Erkebispem, ved sit i S. Knuds Kirke udstedte Brev den revalske Bisp til at afbetale Erkebispem de 3000 Mark Sols, han af Pavem var tildømt at betale (D. S. 11 Pag. 319=20).

S. N. (dog uvist) havde Bisp Gísico med flere paa den danske Konges Vegne et Møde med den norske Konge i Svinesund (maaskee Sundet ved Svendeborg (D. S. 11 Pag. 577).

S. N. lod Pavens Legat Isarnus fra Odense af, i Anledning af Stridighederne med Erkebispem, Bannbreve udgaae mod Kong Erik og Forbud eller Interdict over Riget (Pont. 1 Pag. 782. D. S. 11 Pag. 316. 319. 320), i hvilken Anledning Bispem Gísico af Fyen endnu i samme Aar havde flere Forhandlinger (D. S. 11 Pag. 323. 325. 340); og vedvarede

samme Bausættelse eller Interdikt i 4 Aar indtil 1303.

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne af Egnens og Byens Historie i det 13de Aarhundrede, da see vi Byen udvidet ved Inddæmning (1231), Grunden forhoiet ved gjentagne Ildebrande (1247), et nyt Slot anlagt, hvor Graabrodre nu er beliggende (1247. 1279), 5 Klostre i Stedet for 1 (nemlig Sortebrodre 1227. 1270. Graabrodre 1232. 1279. S. Hans Kloster 1280 og S. Jørgensgaard 1295), en Klosterstole (1287); en Myntergaard (1285) og 3 Møller i Stedet for 1 (nemlig Munkes-, Pientes- og Eiby-Mølle 1175. 1242); og kunne vi saaledes omtrent, og det især af Klostrenes Beliggenhed, slutte os til Byens daværende Omfang, i det slige ny-stiftede Klostre stedse (maaskee for Algerjordens og Haugepladsens Skyld) valgte deres Byggeplads i Byernes Udkanter; saa at man altsaa deraf maa formode, at ligesom den Deel af Vestergade, der var uden for Mageløs og Hølsedøre, endnu den Tid neppe var bebygget, saa var det ligesaa lidet den Deel af Nørregade, der laa bag ved eller i Nord for S. Hans eller Sortebrodre og i Ost for S. Jørgen. Ja, hvor sparsomt det selv i Byens Indre gik til med de øvrige Pladsers Bebyggelse, der laae inden for den i det Foregaaende omtalte Byens Befæstning, erfares især tydeligt af det under 1285 anførte Diplom, hvoraf det ikke ligere sjonnes, end at det daværende kongelige Slot (nuværende Graabrodre) den

Tid havde ligget paa en imod Sonden aldeles aaben Plads, der endnu, hvad den Plads mellem samme og Adelgadens nordlige Nædhuse er angaaende, var aldeles ubebygget paa det Tværsykke nær for den vestlige Ende af Adelgaden, som allerede da kaldtes Vestergade, og maaskee et lignende for samme Gades østlige Ende (altsaa et Stykke af nuværende Dvergade), hvor rimeligviis Myntergaarden den Tid, ligesom senere, laa. Forresten vare Steenbygningerne vistnok i en betydelig Grad tiltagne (Orig. Haf. Pag. 58. Borghist. Pag. 11. 21) ¹⁾, især i Anledning af Guldbranden 1247; men Pontoppidan kan desuagtet, især med Hensyn til Narhundredets første Halvpart, have fuldkommen Ret, naar han i Orig. hafn. Pag. 71 skildrer det 13de Narhundredes Njebstædhuse som „gemeenligen 2: i Almindelighed smaa og af Bindingsværk, til en Deel med klinede Leerbægge (men „et grundmuret Huus ganske rart at finde); saa vare „og Tagene for det meste af Straa, ligesom paa „Landsbyerne, og mange Gader bestode mere i Plankeværker og Tornegjærder, end i Huse; ja, midt i „Dvartererne selv vare store Kaaugaarde og Frugthauger.“ Forøvrigt var S. Knuds Kirke paa den pragtfuldeste Maade istandsat og udsmykket (fra 1247 til 1291), Gudstjenesten selv var bleven pragtfuldere

1) Til 1218 bestod saaledes Stralsund endnu kun af Træbygninger, men blev fra den Tid af forvandet til Steen (D. H. 10 Pag. 103), og indtil 1251 havde Lybek kun været byggt af Leer og tækket med Straa, men blev fra den Tid bygget af Muursteen og tækket med Tegl (D. H. 10 Pag. 197. 735).

ved de udsmykkede Helgenbilleder (1235. 1247), de paa Alteret straalende Vorlys (Pont. 1 Pag. 726), de under Hvalvingerne ophængte Lamper (1295), de dampende Røgelsekar (1247) og de gjenlydende Orgler (1259) og Kirkeklokker (Pont. 1 Pag. 697. 726. D. S. 11 Pag. 244-45. jfr. 2259. 1269). Klostrene vare berigede ved Penge og Gods, ved nye Privilegier og Forrettigheder, undertiden deres Medborgere til Skade og Tab f. Ex. jus asyli (1225 og 26), Monopol paa Fiskeriet i Naen (1242), og Biskopperne, hvad som endnu var værre, med Ret til at uddele Afsad (1279. 84. 85. 91. Pont. 1 Pag. 18) og at excommunicere og banjætte ikke blot deres private Fiender, men saagar Kongen og Riget (1259. 1291). De Geistliges Levemaade var heller ikke altid exemplarisk (D. S. 9 Pag. 18-19. 10 Pag. 7. Pont. 1 Pag. 504. 539), de holdt sig ikke sjelden en Munkedeie (1246), kunde ligesaalidet forliges indbyrdes, som i forrige Aarhundrede (D. S. 10 Pag. 479 sq. jfr. 1246) og sloges undertiden, som det synes, med hinanden (1207); men derimod seer man ogsaa flere af deres Fortjenester træde klarlig for Lyset f. Ex. deres velgjørende, men derhos kostbare og byrdefulde Gjæstfrihed (1203) ¹⁾, deres slittige Studier udenlands (1277. Pont. 1 Pag. 521. D. S. 9 Pag. 457), deres Skolers Anlæg her hjemme (1277. 86. 87), deres

1) Med Hensyn til hvilken de Formuende dog nu henvises til Kroerne og de fattige til Hospitalerne; hvilke begge derfor ogsaa, som Surrogater for hospitalitas monachalis, forte Navn af hospitia.

Humleavl (1226) o. s. v. Derhos høye Borgerne sig alt mere og mere; deres Befuldmægtigede kaldes for første Gang 1250 til Rigsdagen (Nyerup Pag. 120), og 1269 blive de ved de dem tildeelte Stadsretter til en formelig Stand i Staten (D. S. 10 Pag. 27 jfr. Nyerup Pag. 121. 207 sq.). Handelen ¹⁾ florerede ved Soroveriernes Afkæffelse og de fremmede Kjøbmænds formedelst Stadsrettens Anordninger bevirkede Indskrænkning (thjøndt de tydske Kjøbmænd allerede da begynde at favoriseres, Nyerup Pag. 232. 238); Haandværkene vare i Opkomst (Nyerup Pag. 215. D. S. 9 Pag. 723. 10 Pag. 10. 82. 793. Borghist. Pag. 11); Kunsterne tiltog med den tiltagende Velstand og Luxus (om Levemaaden i Almindelighed i dette Aarhundrede see Nyerup Pag. 193, og om Luxus i Klædedragt o. s. v. Pag. 223); blandt Andre var ogsaa, som det synes, en Myntmester (der som oftest tillige var Guldsmed og Juveler) etableret i Odense (1279 og 85); Altertavlen til Graabrødre Kirke blev forfærdiget (1283), og S. Knuds Kirkes Opbyggelse gav ligeledes i en lang Række af Aar (fra 1247 til 91) forskjellige Kunstnere og Haandværkere den forøns-

1) Den indenlandske med Skind, Bædmel, grovt Lærred, Korn, Honning, Bær og Fedevarer jfr. Orig. Pag. 51; men de fremmede Kjøbmænd eller Gæster (hvis Factorer kaldtes Udliggere og Pebersvende Orig. Pag. 33) med Klæde, fint Lærred, Specerier og tydt El. Orig. Pag. 69 (om det sidste see D. S. 10 Pag. 188); ja, der var saa gar opstaaet et nyt Slags Handel, nemlig med falske Reliquier (Pont. 1 Pag. 531. 610. D. S. 9 Pag. 451. 11 Pag. 248-49).

skede Næring; foruden de mange andre i dette Mar-
 hundrede i Byen opførte Bygninger (see 1247. 79.
 80. 86. 95); et bedre Politi var ved Stadsretten ind-
 ført i Byen (1269); en Byfoged, eller den saakaldte
 Kongens Foged, bestyrede den (Nyerup Pag. 210. 214)
 i Forening med Magistraten (D. S. 10 Pag. 631. jfr.
 1280); Raadstuevagt og Nattesægter = Patrouille vare
 oprettede (Nyerup Pag. 215), ligesom Areltorv og
 visse bestemte Torvedage (ibid. Pag. 314-15) samt an-
 dre flere til Orden og Reenlighed i Byen henstigende
 Foranstaltninger trufne; hvilket Sidste saa meget mere
 kunde behøves, som vi endnu see dem ikke blot øpreise
 deres sædvanlige Tornegjærder paa Gaden (1247),
 men ogsaa anlægge Svinestier, Priveter og Møddinger
 paa samme (1269): en Ureenlighed, der vistnok i For-
 ening med deres idelige Fiskepise foranledigede, at der
 allerede nu maatte anlægges Hospitaler for de Spe-
 dalste i Byen (1295), en Sygdom, der vel allerede
 omtales i forrige Marhundrede, men som nu greb saa
 vidt om sig, at Erkebisp Andreas døde deraf 1222
 (D. S. 9 Pag. 410. 476), og at der allerede 1248
 var et Hospital for de Spedalske i Lund: et Exempel,
 Nødvendigheden tvang de andre Kjøbstæder lidt efter
 lidt til at efterfølge. Hvad Byens Borgeres øvrige,
 endnu i det Foregaaende ikke omtalte, Næringsveie
 dernæst i dette Marhundrede er angaaende, da behøve
 man om deres Agerdykning at eftersee Nyerup Pag.
 193. 198, deres Gjærder og Indfredninger Pag. 196.
 198, deres Haugedykning Pag. 196. 198. 206, deres
 Dyrgavl Pag. 193. 196-97 (hvortil nu ikke blot De-
 denstien Pag. 193, men ogsaa Geder Pag. 198 hen-

horte), deres Biavl Pag. 193. 195, deres Jagt Pag. 193. 195, og deres Fiskeri Pag. 209. 211 (hvortil ogsaa nu ikke blot Aalegaardene Pag. 196. 209, men ogsaa Laregaardene henhorte Pag. 193. D. H. 9 Pag. 158) og endelig, for ikke at nævne flere, deres Torvestjær Pag. 198: en Erhvervskilde, der allerede omtales i den hedeniske Tid. Forresten havde de ikke blot endnu, som før, deres Gildeshuse og Gildesstuer, men nu ogsaa formelige Kroer (Nyerup Pag. 209), hvori der skjenkedes Biin, Mjød og saavel tydsk (derom see Orig. haf. p. 60 og N. Pag. 213. 222. 224) som dansk Æl (1260. 1269); og da vi saaledes have seet, at de havde Føde nok baade for Lugt og for Smag, saa maatte jo det eneste, der kunde trykke saa sandselige Mennesker i dette Aarhundrede, som det skulde synes, allensfals være det, at de i hele 20 Aar (nemlig fra 1259 i 16 og fra 1299 i 4 Aar) formedelst Rigets Banskættelse maatte savne (og virkelig føleligen savnede; D. H. 10 Pag. 717) den deres Dre saa daglig forlystende Klokkelæng, Messesang og Orgelspil i deres forskjellig Kirker, Kapeller og Klostre: ¹⁾ en Drensløst,

¹⁾ Thi vel sandt, Klokkerne vare allerede almindelige i det foregaaende Aarhundrede, men nu vare de saagar indviiede, salvede og dobtte (D. H. 9 Pag. 261 jfr. Pont. 2 Pag. 325-26); og ligesom man alt længe havde anseet Kirkerne for levende og af den Patron, de vare indviiede til, besjælede Vasener, og derfor, naar man gik forbi dem, stedse havde hilst dem og nævnet dem ved Navn (Pont. 1 Pag. 90); saaledes hilste man nu ogsaa paa samme Maade og ved en from Knæboining (eller, som det den Tid kaldtes, Reining) Klokkerne, hver Gang man horte dem gjenslode.

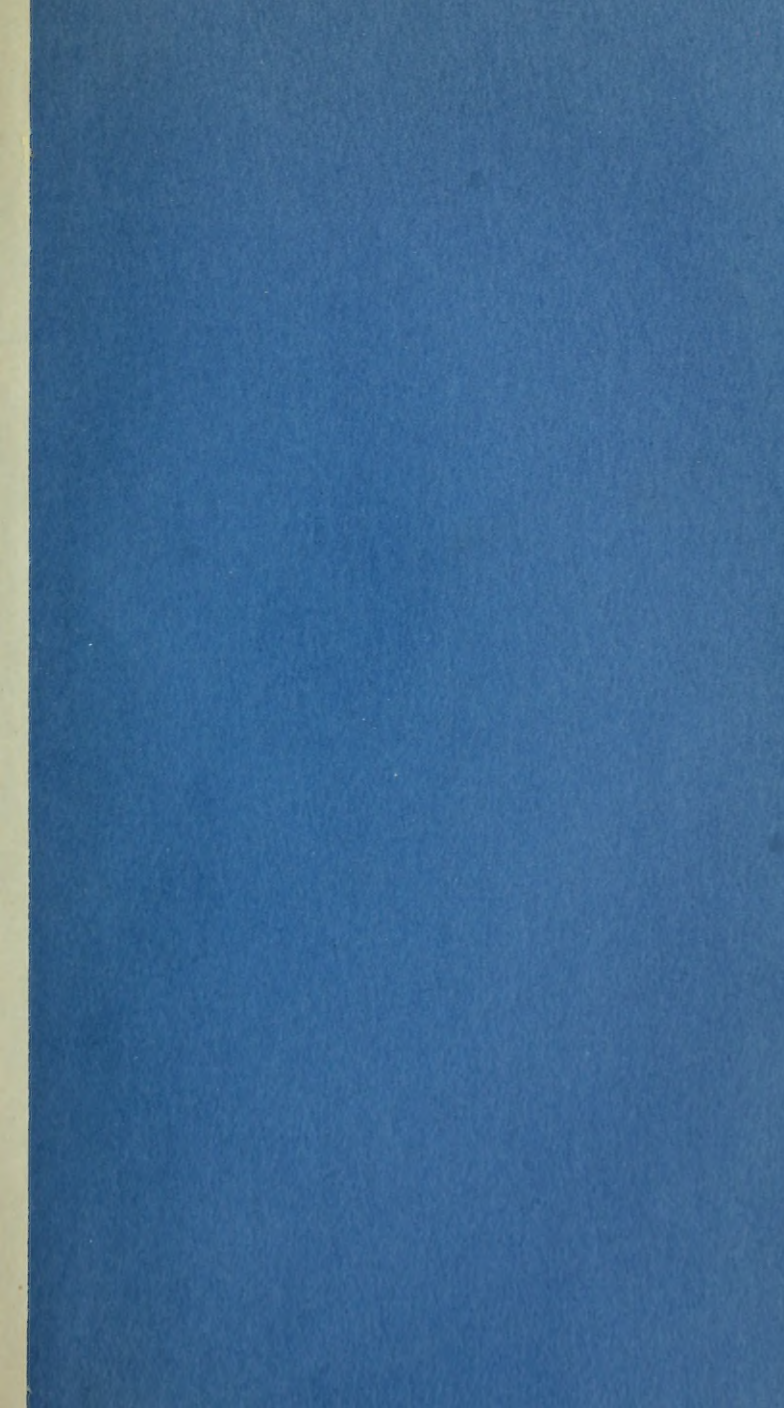
der virkelig i hine Dage skal være sørget saa samvittighedsfuldt for, at endogsaa Munkene i S. Knuds Kloster skulle have anbragt en Klokke paa den frie Plads uden for deres Port, hvorpaa der hver Gang, de forrettede deres Andagt, til alle Borgernes Opbyggelse sloges Alarm: en Omstændighed, hvoraf ogsaa denne Plads, som udgjorde en Deel af den da værende Udel- eller Hoved-Gade, fra den Tid af skal have faaet Navn af Klingenberg. Dog vil jeg, for at redde Munkene fra et sligt Skin af utidig Forfængelighed, langt snarere troe, at S. Knuds Wildeskhuus (om hvis Beliggenhed man er aldeles uvis, men som maa have ligget omtrent midt i Byen, paa sammes Hoved- eller M-Gade, og paa Grund af sine Messer ic. i Nærheden af S. Knuds Kirke) kunde her have været beliggende og derhos givet Pladsen Navn, da ogsaa Wildesklokkerne, som bekjendt, lode sig slittig og ved flere Leiligheder høre (gl. Saml. 1, 1, 13 jfr. D. H. 5 Pag. 442-43. 11 Pag. 244-45), ja, saagar engang i forrige Aarhundrede ringede en af Danmarks Konger til døde (D. H. 5 Pag. 442-43).

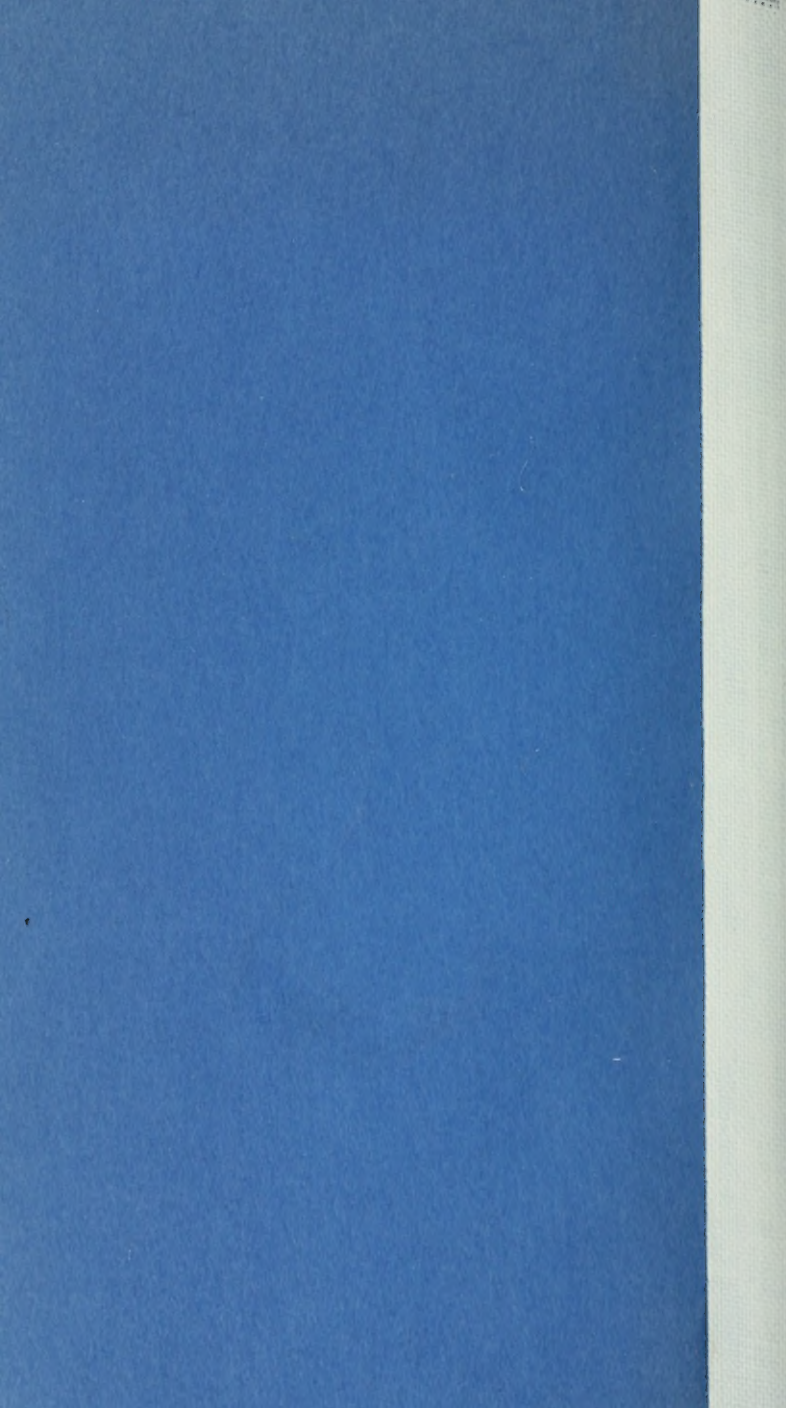

T r y k f e i l.

- Pag. 7 Lin. 20 blødere læs haardere
 — 21 — 13 formodes l. formodebes
 — 26 — 15 Don l. Dan
 — 29 — 9 Sotevog l. Jotevog
 — 30 — 19 Palnotoffes l. Palnatoffes
 — — — 31 ven: l. ve:
 — 36 — 16 ned l. nu
 — 47 — 3 Cononici l. Canonici.
 — 51 — 29 Bisp l. Bisp
 — 51 — 27 Estriteboe l. Estritebof.
 — 72 — 10 vil vil l. vil
 — 73 — 19 Sen eller Soen l. Jen eller Joen
 — — — 20 Sei l. Jei
 — 80 — 15 Aaen l. Byen
 — 85 — 15 S. Knuds — tilføies: Kirke
 — 91 — 2 Lund — tilføies: (D. S. 5 Pag. 231)
 — 105 — 20 at at l. at
 — 126 — 20 Ihuse l. Jéfuse
 — 127 — 5 blankeske l. blankeste
 — 130 — 8 de kom l. kom de
 — 131 — 22 den ene l. denne
 — 134 — 3 indknebne l. indkneben
 — — — 17 foromtalte l. foromtalte
 — 139 — 19 ligeleder l. ligeledes
 — 141 — 6 Borghist. l. Borghist.
 — 144 — 27 ovregnedes l. opregnes
 — 149 — 7 paatage l. paatoge
 — — — 29 der l. det
 — 158 — 29 forsærdige l. forsærdigede
 — 165 — 25 aftaa l. altsaa
 — — — 28 imidseriid l. imidlertid
 — 168 — 7 den l. det
 — — — 19 øvrigt l. øget
 — 169 — 23 derfor l. derhos
 — 176 — 5 1539 l. 1593
 — 177 — 10 vublica l. publica
 — 189 — 16 formodentlig l. formodentlig
 — 192 — 3 (saaledes:) l. (saaledes:?)

DL Simonsen, Lauritz Schelye
291 Vedel
0385 Bidrag til Odense byes
1841 aeldre historie i chronologisk
bd. 1 orden
hefte 1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

